

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899.

Andra Kammaren.

N:o 25.

Tisdagen den 18 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 dennes.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit ett så lydande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr rektor J. Persson på grund af sjukdom, åderbråcksinflammation (phlebitis), fortfarande är oförmögen att infinna sig vid Riksdagen under kommande 2 till 3 veckor intygar,

Arboga den 17 april 1899

J. G. W. Hartelius.

2:e stadsläkare.

§ 3.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 46, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet en af herrar *A. Aulin* och *M. F. Nyström* i kammarens senaste sammanträde afgifven motion, n:o 246.

§ 5.

Föredrogs men blefvo å nyo bordlagda: statsutskottets utlåtanden n:is 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53 och 54;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden n:is 24, 25, 26 och 27;

lagutskottets utlåtande n:o 47;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15; samt
Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16.

Härefter begärdes ordet af

Herr Hammarlund, som yttrade: Herr talman! Efter samråd med åtskilliga ledamöter i denna kammare tillåter jag mig hemställa, att Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, med anledning af väckta motioner om inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-årsåldern önska sluta sin skolgång m. m., må på föredragningslistan för morgondagens plenum uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Till hvad herr *Hammarlund* sålunda hemställt lemnade kammaren sitt bifall.

§ 6.

Herr *M. Höjer* aflemnade en motion, n:o 247, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående civile tjänsteinnehafvares rätt till pension af staten m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 4, i anledning af kamrärnes skiljaktiga beslut beträffande det sammansatta utskottets utlåtande, n:o 3, angående *dels* Kongl. Maj:ts proposition n:o 32, med förslag till lag angående vapenöfning för uttrönande af härens krigsberedskap, *dels* Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln i punkten 34 gjorda framställning om anslag till försöksmobilisering, *dels* ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 33, angående dagaflöning åt värnpliktig vid tjänstgöring i visst fall under år 1900.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,44 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Onsdagen den 19 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande april.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande två sjukbetyg, som upplästes:

Att herr riksdagsman S. A. Hedin till följd af sjukdom (neuralgia etc.) är urståndsatt att under närmaste tid bevista Andra Kammarens sammanträden, intygas

Stockholm den 19 april 1899.

Anton Kull,
Regementsläkare.

Att professor Chr. Lovén, som lider af utbredd luftrörskatarr, ej under de närmaste dagarna kan delta i Riksdagens förhandlingar, varder härmed intygadt.

Stockholm den 19 april 1899.

J. G. Edgren,
e. o. prof. i medicin.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott herr *M. Höjers* i gårdagens sammanträde afgifna motion, n:o 247.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 4.

§ 5.

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.*

Till afgörande förelåg till en början Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, med anledning af väckta motioner om inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgångsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 214, som blifvit till utskottet hänvisad, hade herr *Ernst Carlson* hemställt: att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en under offentlig kontroll stäld och af viss kompetens åtföljd afgångsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, samt till de i motionen antydda ändringar i läroverkens organisation, hvilka dermed stå i samband.

Till utskottet hade jemväl blifvit hänvisad en af herr *Hj. Sjövall* med anledning af herr Carlsons förutnämnda motion väckt motion, n:o 228, hvori hemstälts: "att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets samtliga femklassiga och dertill lämpliga treklassiga allmänna läroverk och pedagogier samt några högre allmänna läroverk af en under offentlig kontroll stäld och af viss kompetens åtföljd afgångsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, samt till de ändringar i dessa läroverks organisation, som deraf betingas."

I förevarande utlåtande hemstälde utskottet:

1:o) att Andra Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en under offentlig kontroll stäld och af viss kompetens åtföljd afgångsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, samt till de ändringar i läroverkens organisation, som dermed stå i samband.

2:o) att herr *Sjövalls* motion icke må till någon vidare åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fans fogad reservation af herr *E. A. Lindblad*, som hemställt,

att Andra Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets samtliga femklassiga läroverk och de fullständiga realläroverken samt de dertill lämpliga latinläroverken af en under offentlig kontroll stäld och af viss kompetens åtföljd afgångsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, samt till de ändringar i dessa läroverks organisation, som dermed stå i samband.

Sedan *punkten 1* blifvit föredragen, yttrade

Herr Hammarlund: Herr talman! Med afseende på föredragnings-sättet tillåter jag mig hemställa, att båda punkterna föredragas, och att diskussionen får röra sig om hela utlåtandet, men beslut fattas särskildt angående hvarje punkt.

Hvad herr Hammarlund sålunda hemställt bifölls af kammaren, hvarefter herr talmannen lät uppläsa utskottets i *punkten 2* gjorda hemställan.

Härefter lemnades åter ordet till

Herr Hammarlund, som anförde: Herr talman! Innan vi ingå på sjelfva sakdebatten, torde det kanske vara i sin ordning, att några upplysningar lemnas angående detta ärendes behandling i utskottet.

När vid denna riksdags början herr Ernst Carlson väckte en motion om inrättande vid rikets allmänna läroverk af en af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, och då kort derefter landshöfding Boström i Första Kammaren upptog samma yrkande, då var det, som om den tanken låg i luften: nu måste ett allvarligt försök göras att åtminstone i någon mån söka lösa den så segslitna skolfrågan.

Motionerna remitterades i vanlig ordning till tillfälliga utskott, herr Ernst Carlsons motion till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1, herr Boströms motion till Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2. Men som herrarne känna, är det öde, som möter de frågor, som gå till de tillfälliga utskotten, i regeln icke just det mest lysande. Under det att motionerna kastas från den ena kammaren till den andra, från det ena tillfälliga utskottet till det andra, händer det lätt, att det hela slites sönder och att resultatet blir rakt ingenting, detta därför att tillfälle till personlig sammanjemkning kamrarnes ledamöter emellan icke har blifvit beredt, utan förhandlingarne föras, så att säga, genom tryckta handlingar.

Då vi nu alla voro besjälade af önskan att verkligen komma till ett positivt resultat, sökte vi skaffa dessa motioner en i någon mån bättre behandling än den, som eljest plägar komma ett dylikt ärende till del. Efter samråd mellan de båda utskotten öfverenskom man att utse tre komiterade från hvardera utskottet att å utskottens vägnar föra de förberedande underhandlingarna. Här, inom denna delegation af sex komiterade, tre från Första och tre från Andra Kammaren, försiggick nu det egentliga utskottsarbetet; och genom ömsesidiga eftergifter blef det möjligt att få till stånd ett utlåtande, hvarom i det närmaste full enighet rådde. Man möttes på halfva vägen.

Sedan man i detta — så att säga — sammansatta utskott enats om och kommit till ett gemensamt slutresultat, gick ärendet naturligtvis tillbaka till de tillfälliga utskotten, hvilka uti grundlagsenlig ordning afgåfvo sina betänkanden. Och resultatet har blifvit dessa två utlåtanden, som i lördags utdelades och i dag behandlas i båda kamrarna,

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

nemligen Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 och Första Kammarens tillfälliga utskotts n:o 2 utlåtande n:o 1.

Om man granskar dessa utlåtanden, finner man, att de i det stora hela äro mycket lika hvarandra — så lika, som det gerna är möjligt. Båda sluta med alldeles samma yrkande, ett yrkande, som innefattar två olika saker, nemligen för det första, att "Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en under offentlig kontroll ställd och af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång".

Motiveringen till detta förslag finnes uti utskottens utlåtanden på sidorna 11 till och med öfverst på sid. 19 och är alldeles ordagrant lika i båda.

Det andra yrkandet, som utskotten göra, är, att Riksdagen må begära, att Kongl. Maj:t tillika för Riksdagen framlägga förslag "till de ändringar i läroverkens organisation, som stå i samband" med den föreslagna afgangsexamen. Motiveringen för denna hemställan är också i det stora hela lika i båda utskottens utlåtanden. Den är lika i allt hvad angår läroverkens delning i tvenne åldersstadier: en neder-skola och ett gymnasium. Och äfven de två första styckena, som handla om latinets, nemligen nederst på sid. 20 och öfverst på sid. 21, äro ordagrant lika i båda utlåtandena.

Det visade sig emellertid genast vid förhandlingarne mellan de komiterade, att i fråga om latinets det icke gerna var möjligt att sammanjemka åsigtorna, ja, att det härvidlag icke ens var önskligt att få alldeles lika utlåtande. Ty om vi i denna punkt framlagt alldeles samma utlåtande, skulle resultatet helt säkert ha blifvit det, att, om det varit sådant, att det kunnat godkännas i Första Kammaren, Andra Kammaren icke kunnat godkänna det, och tvärtom, hade det kunnat godkännas här i kammaren, då hade nog icke Första Kammaren kunnat taga det. Det var därför, som utlåtandena i fråga om latinets skilde sig från hvarandra.

Skulle nu hvardera kammaren godkänna sitt utskotts utlåtande, blir resultatet naturligtvis det, att det aflåtes en skrifvelse till Kongl. Maj:t, i hvilken det yrkande framställes, som finnes på sid. 24 och 25, och med den motivering, som förekommer i båda utskottens utlåtanden från sid. 11 t. o. m. midten af sid. 21.

Om vi vilja komma ifrån detta "på stället marsch", som varit det kännetecknande för läroverksfrågan under senaste årtionden, tror jag, att det är klokt, att Riksdagen nu tager det lilla steg, som här af utskottet blifvit ifrågasatt. Det är visserligen icke allt, hvad reformvännerna önska och hoppas i fråga om läroverkens omorganisation. Men det är dock ett stort och betydelsefullt steg. Och då jag nu har ordet, skall jag begagna tillfället att för min personliga del hemställa om bifall till hvad utskottet föreslagit i såväl den första som den andra punkten.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Då jag af kammaren

blifvit insatt i läroverksutskottet, men icke i den föreliggande frågan kunnat i alla delar underskrifva utskottets betänkande, har jag ansett mig böra afge min reservation samt derjemte nu uttala några ord, som klargöra min mening.

Man behöfver inte vara alis bevandrad i spådomskonst för att veta, hvilket beslut Andra Kammaren nu skall fatta. Tvärtom torde man kunna säga, att motionären med sin förtjenstfulla framställning har lyckats plocka den mogna frukten, som hängde fallfärdig på läroverksorganisationens träd. Och de många och betydande instämmanden i motionen, som han vetat förskaffa sig, torde kunna betrygga frågans framgång inom denna kammare och måhända äfven inom Riksdagen.

Att en dylik reform — en afgangsexamen på läroverkets mellanstadium, som skulle grundlägga viss kompetens — är behöflig, ligger i öppen dag. Jag har sjelf vid fjolårets riksdag två gånger uttalat samma mening och velat arbeta för dess snara tillämpande. Men kan det nu vara lämpligt att införa den nya ordningen *öfverallt*, innan man erhållit en noggrann utredning, sådan som endast Kongl. Majt kan lemna. Kan det vara lämpligt att endast på grund af den kompromissbehandling, som utskottets delegerade egnat saken, nu med ett enda penndrag lösa hela den stora läroverksorganisationsfrågan och dermed måhända afklippa många möjligheter till vidare utveckling, då man nu vill stöpa allt i samma form. Jag för min del har icke kunnat se saken så, och jag hemställer till kammaren, om det icke är för tidigt att på detta sätt med ens afgöra denna fråga.

Man har äfven inom utskotten haft den uppfattningen; och jag tillåter mig att påpeka, hvad utskotten i detta afseende säga. I Första Kammarans tillfälliga utskotts motivering förekommer på sid. 21 ett stycke, der det heter:

“I syfte att ävägabrinda ett medlingsförslag mellan de nu antydda, mot hvarandra ganska skarpt stående meningarna och att sålunda, om möjligt, åstadkomma en brygga för genomförandet af förut nämnda reformer på skolans område, om hvilkas lämplighet en mera allmän enighet synes råda, har derför äfven yrkats, att man skulle uppflytta latinets i en del läroverk, men i de öfriga bibehålla den nuvarande ordningen med afseende på detta ämne. Att vissa olägenheter skulle uppstå derigenom, att latinundervisningen blefve anordnad på olika sätt i olika skolor, har man väl icke förnekat, men dock icke trott dem bli af den betydighet, att de behöfde verka afskräckande för vidtagande af en åtgärd, som skulle bereda den förmånen, att man finge pröfva de båda metoderna vid sidan af hvarandra. Derigenom kunde vinnas en verklig erfarenhet rörande den enas eller andras företräde, en erfarenhet, som ännu icke kan sägas vara för handen, om ock de vid statens profskola, Nya elementarskolan i Stockholm, allt sedan 1851 gjorda försöken med latinets uppflyttning i detta afseende måste erkännas lemna beaktansvärda lärdomar.“ Och Andra Kammarans utskott uttalar sig, sid. 23, på följande sätt: “För lämpligheten af en dylik organisation såsom normaltyp för de svenska läroverken har Stockholms läraresällskap efter långvariga öfverläggningar i frågan nyligen med stor majoritet uttalat sig. Dervid uttalades emellertid

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

tillika, att undantag från denna organisation borde kunna medgifvas i sådana fall, der Kongl. Maj:t på framställning af läroverksstyrelser och lokala myndigheter pröfvade sådant lämpligt. Detta senare uttalande finner utskottet för sin del särskildt egnadt att anvisa den väg man bör beträda, om under öfvergångstiden, då den nya organisationen icke i ett slag lär kunna genomföras, eller sedermera å en eller annan ort någon afvikelse från den allmänt gällande organisationsplanen skulle anses önskvärd.“

Men det är att märka, att dessa båda uttalanden hafva sin plats i den del af motiveringen, som icke är gemensam för de båda kamrarnes utskott, och således med all säkerhet kommer att aldeles spårlöst försvinna i den riksdagsskrifvelse, som möjligen kommer att beslutas. Då det dessutom är bekant, att det endast är klämman, som förpligtar, har jag ansett nödigt att äfven uti klämman införa ett förtydligande, som skulle medgifva vissa undantag från den allmänna regeln.

Jag anser emellertid för min del, att på den nu icke fullt utredda punkt, hvarpå frågan befinner sig, och innau vi fått densamma från Kongl. Maj:t, Andra Kammaren, med tanke på de många framstående och erfarne skolmän, som hysa en diametralt motsatt uppfattning, icke nu borde uttala ett naket *sic volo*, *sic jubeo*, utan öfverlemnna saken till Kongl. Maj:t. Jag skall emellertid icke tillåta mig att göra något yrkande.

Herr Darin: Herr talman! Mina herrar! Då jag tror, att vi i detta ögonblick stå vid en vändpunkt i läroverkens historia, känner jag ett behof att, med stöd af min 35-åriga erfarenhet som lärare och besjälad af ett lifligt intresse för läroverkens välgång, uttala min uppfattning af den nu föreliggande frågan. Jag är mycket snart färdig dermed och skall uttrycka den så, att jag skänker detta förslag mitt fullkomliga gillande och siuter mig fullständigt till detsamma, hvilket jag desto hellre kan göra, som detta förslag, såsom man lätt kan se, till sin innebörd är aldeles identiskt med det förslag, som vid 1896 års riksdag framlades af denna kammars första tillfälliga utskott till besvarande af fyra i ämnet då väckta motioner.

Jag kan emellertid ej annat än lyckönska motionären att hafva återupptagit detta förslag under lyckligare auspicijer och vid en tid, då icke striden mellan regeringen, å ena sidan, och vissa intressenter, å den andra, angående småläroverkens organisation afleder uppmärksamheten från viktigare och mera centrala delar af läroverksfrågan.

Jag skall nu anhålla att med några ord få beröra hvad jag anser vara hufvudmomenten i detta förslag, och jag vill beteckna det ena såsom det positiva och det andra såsom det negativa momentet. Det *positiva* hufvudmomentet i detta förslag är ett tillfredsställande tillgodoseende utaf krafvet på en allmänt medborgerlig bildning utöfver folkskolans omfång eller hvad man kan kalla den praktiska bildningen. Under en lång tid, nemligen mer än 30 år, hafva allt högljuddare röster såväl inom Riksdagen som utanför densamma höjts för och yrkanden framstälts på ett tillgodoseende af detta kraf, och åtskilliga förslag hafva äfven framkommit i syfte att fylla detsamma. Sålunda

har man ibland velat inrätta en särskild praktisk linie vid läroverken och ibland velat anordna särskilda skolor för ifrågavarande ändamål. På senare tider hafva i synnerhet yrkanden framkommit i det sistnämnda afseendet, och sådana torde ännu i dag framträda. Följer man emellertid alltigenom med uppmärksamhet utvecklingens gång, tror jag, att man skall komma till den öfvertygelsen, att, sådana förhållandena i vårt land äro, med den ekonomiska tillgång och med de sociala förhållanden som vi hafva, är det icke möjligt att få en lösning på det nu ifrågavarande spørsmålet på annat sätt än nu föreslagits. Jag för min del har ytterligare blifvit öfvertygad härom, sedan jag under det nästförlidna året en längre tid uppehållit mig i Norge och Danmark och dervid varit i tillfälle att iakttaga vigten och betydelsen af de skolor, som der finnas med likartade uppgifter med dem som nu blifvit ifrågasatta.

Då jag sade, att kraf på dylika skolor upprepade gånger framkommit inom Riksdagen, vill jag äfven för min del uttrycka den förhoppningen, att dessa kraf, som gjort sig gällande alltifrån 1868 och således mer än 30 år, icke nu måtte öfverlemnas åt framtiden. Men äfven utanför Riksdagen hafva allt enträgnare yrkanden framkommit på tillfredsställande af detta behof. Jag kan säga, att jag i detta fall har en särskild erfarenhet från min hemort, den i rask utveckling stadda handels- och industristaden Malmö. Under en lång följd af år hafva önskingar der uttalats om att någonting skulle göras i denna rigtning. År 1887 framlade regeringen till Riksdagen ett förslag i syfte att på då angivet sätt afhjelpa de förefutliga bristerna, men detta förslag kom dock till följd af mellankommande omständigheter aldrig under Riksdagens behandling. Förlidet år gick man så att säga händelsernas utveckling i förväg, då lärarekollegiet i Malmö beslöt en framställning till Kongl. Måjt i syfte att i Malmö måtte upprättas ett läroverk af just det slag, som i motionen afses. Jag är lifligt öfvertygad derom, att i denna kammare icke skall finnas mer än en mening rörande angelägenheten att det ifrågavarande ändamålet uppfylles och att alla skola biträda det nu framlagda förslaget.

Jag vill nu med några ord beröra det *negativa* momentet i förslaget, det som kanske kommer att mest påkalla uppmärksamheten och framkalla den längsta diskussionen, nemligen frågan om latinstudiets begränsning. Det är här skon alltid klämt och kanske ännu klämmer, men jag hoppas dock, att den i så fall icke måtte klämma värre, än att förslaget nu går igenom icke blott inom denna kammare, — detta torde man ju hafva all anledning att antaga — utan äfven inom medkammaren. Det är emellertid härvidlag att märka, att numera gör sig allt mindre och mindre gällande den gamla uppfattningen, att latinet skulle utgöra ett slags universalmedel i rent formelt eller pedagogiskt hänseende och utgöra så att säga en brynsten för intelligensen. Denna gamla uppfattning håller dess bättre på att alldeles försvinna och yttrar sig nästan aldrig. Jag hoppas, att åtminstone inom denna kammare icke någon enda röst skall göra sig till målsman för en sådan uppfattning, men å andra sidan finnes det nog ännu ett fåtal personer, som hysa den tron, att latinet har monopol på att vara

Angående inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgångsexamen för lärjungar vid 15-16-års-åldern.
(Forts.)

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gåingsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

det *humanistiska bildningsmedlet*. Jag vågar emellertid beteckna äfven denna uppfattning såsom en fördom, som bort vara aflägsnad redan för länge sedan. Jag kan dock icke fördölja, emedan jag vid mitt offentliga uppträdande vid föregående tillfällen gifvit detta till känna, att jag haft mycket svårt att sjelf öfvervinna den uppfattning, som jag nyss betecknade såsom en fördom. Det syntes mig länge, som om det vore omöjligt att kunna biträda en sådan uppfattning, att latinstudiet kunde vidare inskränkas i våra skolor. Nu har jag emellertid kommit till den åsigten, att så kan ske.

Det betyder ju visserligen ej mycket, hvilken mening jag för min ringa del hyser om latinets ställning, men vi hafva under senare tider sett, hurusom män med den största teoretiska bildning, hvilka gjort latinet till sitt specialstudium och således för detsamma måste hysa ett specielt intresse, samt hvilka genom sin praktiska erfarenhet måste tillerkännas stor auktoritet, allt mer och mer omfatta samma åsigt. Jag skall tillåta mig att citera några få ord af hvad en mycket bemärkt man yttrat i detta afseende — och han är numera, som sagdt, icke ensam om dessa sina åsikter. Det är ur det tal, som vid ett högtidligt tillfälle förlidet år hölls vid Köpenhamns universitet utaf professorn i klassiska språk derstädes Gertz och således af en man, som till följd af sin studieriktning icke kan misstänkas vara en mindre god vän till latinet. Densamma personen är tillika ordförande i skolinspektionen för den högre undervisningen och torde på grund deraf haiva den allra största erfarenhet uti förevarande fråga. Hvad yttrar nu denne man uti berörda hänseende? Jag skall endast med några få ord antydningssvis gifva detta till känna. Han säger: "Huru ofta hör man icke det lika inbiliska som vanvettiga påståendet, att skolan förer in i antikens anda. Liksom om forntiden endast haft en enda anda, liksom om alla i skolan lästa författare hade samma anda — och, till på köpet, de många författare, man alls icke läser i skolan, hade samma anda! Sannerligen, om antiken icke hade mera anda och icke någon annan anda, än en skolgosse skall kunna fatta, så skulle man förskona vuxne män för den. Alltså måste de klassiska språken träda tillbaka i skolan, först och främst för skolans och ungdomens skull, men derjemte ock för den klassiska filologiens egen skull. Ty denna kan dock ej i längden stå ut med att göra sig förhatlig, därför att den fortfarande vill dominera der, hvarest dess herravälde numera är oberättigadt." Detta är sålunda ett uttalande af en man med en så vigtig ställning vid ett universitet i ett vårt granuland, der förhållandena i hufvudsak te sig ungefär som hos oss. Dylika uttalanden är det för öfrigt lätt att påvisa från ett annat land, derifrån vi franför allt tagit mönster i pedagogiskt hänseende, nemligen Tyskland. Jag vill emellertid icke upptaga kammaren dermed. Den af mig nyss omnämnde vetenskapsmannen yttrar äfven, att för skolans egen skull behöfves det, att latinet inskränkes. Med afseende härå skall jag citera några få ord af hvad han säger. Han yttrar, att till följd af lantinstudiet, såsom det nu bedrifves, erhålla lärjungarne i skolan "en alldeles otillfredsställande kunskap i de nyare språken" — detta är en sak, som särskildt intresserar mig — "specielt engelskan, ehuru

dessa språk hafva en litteratur, som efter min mening är minst lika rik och lika närande för själen som den antika, och som dessutom har det företrädet att ligga hela vår uppfattning närmare, och oakadt de moderna språken under den tilltagande förbindelsen mellan nationerna blifva allt mera nödvändiga för hvar och en och alldeles särskildt oundgängliga för hvarje vetenskapsman på grund af det kraftiga samarbetet mellan Europas folk på hvarje vetenskapligt område“. Han visar sålunda härmed, att latinstudiet, med den omfattning det nu har, står i vägen för andra viktiga saker. Och detta är också min uppfattning. Det har blifvit sed att tala latin, när man afhandlar frågor af detta slag i denna kammare, och kanske det därför är nödigt, att äfven jag gör det: *non omnia possumus omnes* eller "Icke hvar man kan hiinna med allt“. Detta är en regel, som man alltför mycket förbiser i våra skolor, och man har gjort det icke minst vid den senaste reformen. Detta måste ju dock anses öfverraskande särskildt i en tid, då eljest arbetsfördelningens grundsats på alla områden gör sig gällande. Det är således detta behof utaf ämnenas begränsning för lärjungarne, koncentration af studierna, som gör, att det befinnes vara absolut nödvändigt, att latinet får maka åt sig.

Latinet är icke numera hvad det förr varit. Det är icke annat än ett kunskapsämne, liksom andra ämnen, och har icke rätt att göra anspråk på större omfattning än som tillkommer det såsom sådant. Ur den synpunkten är det rätt — och i det hänseendet har jag för öfrigt äfven inhemtat sakkunniges mening — att latinet inskränkes i skolorna, och jag kan dessutom försäkra, att för uppnående af den latinska kunskap, som nu erhålles vid de allmänna läroverken, är det alldeles tillräckligt att använda de fyra sista åren af skoltiden. Detta uttalande har också gjorts af kunnige, nitiske och erfarne latinlärare.

Härmed, mina herrar, har jag berört hufvudmomenten uti det nu framlagda förslaget. Jag skall härtill be att endast få tillägga några få ord.

I anslutning till hvad jag nyss anfört angående de lefvande språkens ställning i läroverken, tyckes det mig vara den naturligaste sak i verlden, att de gamla språken få maka åt sig, på det att åt de nya språken må vinnas bättre utrymme, och dessa derigenom blifva bättre tillgodosedda. När Riksdagen år 1893 skref till Kongl. Maj:t i syfte att få det latinska öfversättningsprofvat i studentexamen afskaffadt, uttalades i motiveringen, eller åtminstone i motiveringen till den motion, som gaf anledning till berörda skrifvelse, den förhoppningen, att den inskränkning uti latinstudiet, som skulle följa af öfversättningsprovrets afskaffande, måtte komma de lefvande språken till godo. På grund af oförmålda riksdagsskrifvelse blef verkligen öfversättningsprofvat afskaffadt genom kongl. kungörelsen den 22 mars 1895. Men kom detta de lefvande språken till godo? Nej, det kom i stället de lefvande språken till *ondo*. Det förslag, som legat till grund för bestämmelserna i den nyssnämnda kongl. kungörelsen, möttes nemligen af de allra enhälligaste protester från lärarne i lefvande språk vid de allmänna läroverken, församlade till allmänt läraremöte. Man framhöll, hurusom de lefvande språken, långt ifrån att främjas, hade kommit i

*Angående
 inrättande
 vid rikets all-
 männa läro-
 verk af en
 särskild af-
 gångsexamen
 för lärjungar
 vid 15—16-
 års-åldern.
 (Förts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15-16-
års-åldern.
(Forts.)

en svårare ställning än förut genom bristen på koncentration i undervisningen och i följd af den rådande oklarheten i fråga om mål och medel för undervisningen i dessa språk. Denna mening uttalades profetiskt vid tillkomsten af 1895 års författning och den gäller nu såsom dom. Denna åsigt delas också af nära nog alla sakkunniga personer. Jag har här framför mig uttalanden af de sakkunniga censorer, som hafva haft att vaka öfver lärjungarnes prof vid afgangsexamen — med de sakkunniga censorerna menar jag här naturligtvis sakkunniga i dessa ämnen — och deras dom är mycket omild, särskildt den enes.

Jag vill därför uttala den förhoppning, att, när på grund af det nu framlagda förslaget en ny anordning af läroverken kommer till stånd, de lefvande språken måtte bättre tillgodoses än hvad som skedde genom föreskriften af den 22 mars 1895, som jag nödgas beteckna såsom ett stort missgrepp.

Jag skall nu med några få ord vända mig mot reservanten inom utskottet, som intager en ställning, som jag förmodar skall vinna mycket liten tillslutning i denna kammare. Han har den uppfattningen, att inom lärarekretsar skulle råda vidt skilda meningar beträffande det slutliga ordnandet af läroverken. Detta är nu sant i viss mån. Men om vi mönstra skarorna på de olika sidorna, skola vi finna, att den grupp, som står på ena sidan, icke är stark, åtminstone icke manstark. Reservantens förslag går emellertid i den riktning, som man väl kan vänta skall blifva öfverensstämmande med Första Kammarens åsigt, under förutsättning att Första Kammaren i hufvudsak bifaller det framlagda förslaget. Ingen vågar nu mera förneka behovet af att tillgodose den allmänt medborgerliga bildningens kraf. En examen af det slag, som i förslaget afses, kan man sålunda icke annat än förorda. Man tors icke heller hålla på latinstudiet i så stor utsträckning som hittills. På vissa håll finnes emellertid nog en sådan önskan kvar, och man har därför sökt bevara åtminstone vissa läroverk såsom fristående latinläroverk, såsom reservanten uttrycker sig i motiveringen. Jag får säga, att jag kan fatta detta förslag såsom ett kompromissförslag, en öfvergångsform för en viss tid, och ur den synpunkten skall jag icke mycket klandra denna uppfattning, men jag kan icke i detta ögonblick underlåta att uttala den meningen, att ett sådant uttalande borde latinvännerna icke göra, och det för latinets egen skull. Jag är nemligen lifligt öfvertygad derom att, om Kongl. Maj:t finner anledning att reformera läroverken i allmänhet på det sätt, som detta förslag innebär, men derjemte skulle vid vissa läroverk bevara latin i den utsträckning det nu har eller i större omfattning, jag är öfvertygad, säger jag, att af rent praktiska skäl latinet då snart skulle blifva misskrediteradt i allmänna meningen, och att kanske inom Riksdagen snart skulle uppstå en mycket stark opinion mot latin i våra skolor. Det är således af ren *medkänsla* för latin jag önskar att reservantens förslag icke må bifallas.

Herr talman! Jag har intet annat att tillägga, än att jag önskar, att kammaren så enhälligt som möjligt måtte biträda det föreliggande förslaget, och får jag yrka bifall till detsamma.

Herr Sjövall: Min ställning till skolfrågan, och särskildt den behandling den fått i professor Carlsons motion, har jag tillkännagivit i min motion och behöfver derfor icke nu vidlyftigare orda derom. I likhet med, snart sagdt, alla, som på senare åren tänkt öfver och yttrat sig i skolfrågan, är jag viss om att den s. k. medborgerliga bildning, som allmänna läroverken skola meddela utöfver omfånget för folkskolans verksamhet, blir under närvarande förhållanden illa tillgodosedd. Mitt nit om ändring i detta missförhållande och mitt intresse för detta bildningskrafts tillfredsställande går dock längre än motionärens, i ty att jag helst ville, att den lärda bildningen finge behålla *sina* skolor och att den medborgerliga bildningen finge *sina* för sig sjelf.

Af redogörelsen för den praktiska avslutningsklassen vid Nya elementarskolan här under första året af dess verksamhet framgår, att resultatet varit dåligt. När man läst redogörelsen, känner man sig frestad säga *vestigia terrent*, exemplet manar icke till efterföljd, och hvarför? Jo! den nya klassen ger intrycket af en utböling, en snyltgäst, hvilken man dock på befallning från aller högsta ort är skyldig visa all möjlig hänsyn och uppmärksamhet. Samtliga lärare med rektor i spetsen förklara, att hufvudvilkoret, för att avslutningsklassen skall kunna rätt fylla sin uppgift, är, att de nedre klasserna i högre grad än nu är fallet förbereda för ifrågavarande avslutning, med andra ord, hela nederskolan bör ordnas för detta måls uppnående. Vidare saknas ännu *lämpliga* läroböcker, undervisningen ställer alldeles särskilda kraf på läraren, *särskild* undervisningsmateriel erfordras och *nya* metoder i undervisningen äro af nöden. Då jag aldrig hört någon påstå, att de lärare, läroböcker, undervisningsmetoder och undervisningsmateriel, vi nu hafva i nederskolan, icke fungera på ett tillfredsställande sätt för vinnande af den s. k. lärda bildningens mål, och jag sammanställer detta med den i Nya elementarskolan vunna erfarenheten, så synes mig deraf med all önskvärd klarhet framgå, att hvardera bildningen kräfver *sina* för densamma afpassade former, det vill i korthet säga: *sina särskilda* skolor. Det lider intet tvifvel, att allmänna läroverket skulle draga en djup suck af lättnad, om det befriades från sin uppgift n:o 1 och odeladt finge verka för uppgiften n:o 2, men lika otvifvelaktigt är, att uppgiften n:o 1 skulle känna sig högst belåten med att få stå på egna ben i stället för att såsom stufbarn få sitta om än i kväet på sin stufmor. Då emellertid denna min åsigt icke vunnit den riigaste anslutning i utskottet, så lär den väl för närvarande få nöja sig med att hänvisas till de fromma önskingarnas område, och får framtiden afgöra, hvem som i detta stycke haft rätt. Åsigten är uttalad och uttalandet bevaradt i kammarens handlingar.

I den andra punkten af min motion har jag sökt häfda de s. k. småläroverkens rätt att icke vara uteslutna från nu ifrågasatta reform. Efter att i öfver 30 år hafva tjenstgjort såsom lärare vid statens läroverk och derunder undervisat på alla stadier från öfversta till nedersta klass, har jag dock större delen af denna tid verkat på en plats och bland ungdom, som just lifligast känt behöivet af en sådan bildning

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15-16-
års-åldern.
(Forts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

som den, hvarom nu är fråga, och jag kan således af egen erfarenhet vitsorda nyttan och behovet af just småläroverkens omorganisation på föreslagna sätt. Lemnar man dem utom räkningen, så förfar man obilligt, och deras ställning blir ohållbar. Långe nog ha de varit ställda så att säga på vakans, och sannerligen vakanssättningen har bidragit att göra dem lifskraftigare. Enär emellertid ingen röst i utskottet har höjts för dessa små, så är jag icke så förmäten att här vilja med afseende på dem göra något yrkande, utan få dessa läroverk väl fortfarande som hittills öfva sig i att med tålmod se tiden an.

Min första tanke efter genomläsandet af herr Carlsons motion var, och jag kan icke frigöra mig från den ännu, *åtgärden är för våldsam*. Att vid samtliga våra allmänna läroverk på så sätt omdana hela nederskolan, innan ännu någon, icke ens motionären sjelf, kan med visshet säga, hur reformen skall slå ut, det skulle illa anstå vår betänksamma och försigtiga riksförsamling. Beherskad af denna tanke, nedskref jag min motion, hvilken alltså innerst icke annat är än ett från hjertat gående varningsrop: *sakta, sakta i backarna!* Är ett sådant rop någonsin af omständigheterna påkalladt och berättigadt, så må det väl vara, när man kör med en vagn, i hvilken en stor del af vår framtid, eliten af vår bildningssökande ungdom, tagit sin plats. Välder man ned den vagnen, så blir skadan, om än icke urbota, så dock af nu ej öfverskådliga dimensioner. Ett är säkert, att man faller, och utan skada, lindrigare eller svårare, aflöper det nog icke, likasom ju visst är, att en dyrbar, oersättlig tid skall åtgå, innan skadan hunnit repareras och man åter kommit upp i vagnen och der lagat sig i ordning igen. Då denna instinktliga rädsla, som jag sedan funnit delas af mycket erfaret, högtstående och om vår ungdom varmt nitälskande folk, lyckligtvis äfven vunnit ett uttryck i den utskottets utlåtande vidfogade reservationen, så hemställer jag, herr talman, på det bevekligaste om bifall till denna reservation.

Herr Sahlin: Herr talman! Då jag i dag ser mig föranlåten att uppträda emot utskottets yrkande, ber jag att först få erinra kammaren derom, att min opposition icke har sin grund i brist på intresse för den medborgerliga praktiska bildningen. Jag har för omkring sex år sedan försökt åstadkomma ett enskildt läroverk med bestämdt praktiskt syfte, och, såsom kammarens ledamöter behagade erinra sig, väckte jag vid förra riksdagen en motion med förslag i samma syfte, dervid jag anslöt mig till hvad två ecklesiastikministrar uttalat. Jag anser till och med denna fråga vara den vigtigaste af alla, som för närvarande äro å bane med afseende å vårt undervisningsväsendes reformerande. Och jag skulle gerna vilja vara med om ett beslut, genom hvilket Riksdagen anmodade Kongl. Maj:t att utreda den frågan: hvad bör göras för att främja en medborgerlig praktisk bildning?

Jag vill vidare, då jag talar emot utskottet, i anslutning till hvad som yttrades af utskottets ärade ordförande, anmärka, att min opposition icke egentligen gäller utskottet, ty dess arbete är, såsom dess ordförande framhöll, ytterst obetydligt. Utskottet mottog denna motion den 10 februari. Sedan man derefter en förmiddagsstund den 17

februari sagt några ord derom, beslöts att välja delegerade, som skulle samarbeta med delegerade från Första Kammararens utskott och i öfrigt vidtaga förberedande åtgärder till frågans utredning. Af desse remitterades ärendet till åtskilliga embetsverk för afgifvande af yttranden, och derefter fick utskottet ett tryckt förslag till utlåtande. Det delades ut till ledamöterna i utskottet sent en qväll lär i kammaren, det var den 12 april. Dagen derpå, den 13 april, hade utskottet sammanträde. Man fick genast veta, att det önskades beslut med det snaraste. Ehuru utskottet alltsedan den 17 februari icke behandlat motionen, behöfdes det ej lång stund för att få till stånd ett beslut, hvarigenom klämman och större delen af motiveringen antogs, den del, som, efter hvad man meddelade, redan var antagen af Första Kammararens utskott. En annan del deraf fick man visserligen resonera om, men det visade sig snart, att ändringar i denna del lätt skulle leda till ändringar i den del, som icke skulle ändras, och så blef det hela efter en stunds debatt utan större ändringar antaget. Det är således mera mot utskottets tillskyndan än mot utskottet som jag vänder mig. —

För min del skulle jag *icke vilja gå så hastigt till väga*, som utskottet förordat, äfven om jag skulle gilla den af utskottet föreslagna reformen. Det synes ej lämpligt och klokt att på en gång i hela vårt land genomföra en sådan reform som denna. Det synes icke klokt, särskildt af det skälet, att det finnes en del gamla lärare, som vant sig in i metoder och åskådningar vid undervisningen, hvilka passa för det gamla systemet, men som sannolikt ej skulle kunna sätta sig in i de metoder och åskådningar vid undervisningen, som borde tillämpas på den föreslagna afslutningsklassen. Det är ganska svårt att samtidigt undervisa i två bestämdt olika riktningar. Man tänke sig, huru förhållandena i allmänhet skulle gestalta sig i landsorten för en lärare, som i matematik, historia, eller hvilket ämne som helst, hufvudsakligen undervisar i den så kallade storskolan. Vid sidan af denna undervisning skulle han nu undervisa i den praktiska afslutningsklassen. Han skulle kanske få högst sex timmars undervisning i veckan i den klassen, och således skulle endast en mindre del af hans undervisning ega rum derstädes. Då han nu skulle fortsätta sin undervisning såsom förut i storskolan — skulle han väl då lyckas utveckla intresse och en god metod jemväl för den praktiska afslutningsklassen? Jag tror, att de flesta lärare icke skulle lyckas åstadkomma något nämnvärdt i den riktningen. Jag tror därför, att man bör gå sakta framåt, och endast der förhållandena äro gyusamma och der det finnes intresserade lärare, tillämpa reformen för att sedan så småningom utvidga den i den omfattning, det befinnes vara klokt.

Motionären har visserligen ansett, att detta skulle vara ett experimenterande, och säger derom, att "då fråga är om ett så dyrbart försöksmateriel som den uppväxande ungdomen, experimenter så mycket som möjligt böra undvikas beträffande organisationen". Jag gifver honom fullkomligt rätt deri, att man bör experimentera, så litet som möjligt, men *något* måste man dock experimentera, om man vill framåt. Och hvad jag bestämdt vill framhålla är, att motionärens förslag vid

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsamen
för Vörjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

denna riksdag afgjort skiljer sig från mitt förslag vid förra riksdagen, i det att jag ville nöja mig med ett *litet* experimenterande, der man kunde experimentera med de bästa krafter och under de gynsammaste förhållanden, men motionärens förslag innebär ett experimenterande *öfver hela riket på en gång*. Det är icke ett mindre af experimenterande i hvad motionären föreslagit, det är betydligt mera, och utgången blir sålunda äfven vanskligare, icke minst för "den dyrbara försöksmaterielen".

Motionären åberopar sig på *vunnen erfarenhet*: först den erfarenhet som man lärer hafva vunnit här i Sverige, att förhållandena visat sig alldeles ohållbara utan en sådan afslutningsexamen, som han här föreslår och med hvilken skulle följa en afslutningsklass, och vidare den erfarenhet man vunnit i Danmark och Norge. Om denna negativa erfarenhet från Sverige skall jag icke mycket orda; man kan ej af denna, så rent negativ som den är, draga några bestämda positiva slutsatser. Visserligen har man gjort ett experiment vid Nya elementarskolan, men jag tror icke heller, att man deraf kan draga några väsentliga positiva slutsatser. Jag tror, att man också deraf egentligen endast kan draga negativa slutsatser; och att man ännu icke vunnit någon vägledande erfarenhet i afseende på organisationen eller i afseende på läroböcker och lärometoder. Man har nog icke ännu hunnit fram till målet och vet med säkerhet blott, att just så som der skett bör man icke ordna saken. Jag har också en dunkel kännning af att både vederbörande vid Nya elementarskolan och den stora allmänheten dela denna uppfattning. Hvad Nya elementarskolan beträffar, ser jag ett bevis för denna min tro i den omständigheten, att man der anser sig böra skaffa en bättre underbyggnad för den praktiska afslutningsklassen än den, som kan vinnas i den nuvarande nederskolan. Och i fråga om den stora allmänheten finner jag en bekräftelse för min förmodan deri, att man icke låtit barnen strömma till denna försöksklass; lärjungeantalet har tvärtom minskats, så att det nu i den praktiska afslutningsklassen är bedräfligt litet. Och detta synes mig icke bero blott derpå, att afgångsexamen från denna klass icke medför någon lagstadgad kompetens. Ty hade afslutningsklassen vunnit allmänhetens förtroende och sympatier, skulle här nog finnas tillräckligt många gossar för att fylla denna klass, sådana som ville gå ut i det enskildas tjänst och därför önskade praktisk bildning, men icke brydde sig om formel kompetens för post och telegraf o. s. v.

Hvad åter beträffar erfarenheten från Norge och Danmark, så medgifver jag visserligen, att man der har något, som motsvarar den "läroverkets afgångsexamen", hvarom motionären med ett nytt namn talar. Men man har ej i dessa länder, så vidt jag vet, vunnit någon erfarenhet, som kan läggas till grund för den afslutningsklass, som nu är föreslagen. Ty dessa examina, "middelskolens afgångsexamen" i Norge och "almindelig forberedelsesexamen" i Danmark, afsluta båda hela nederstadiet, så att hvar och en som skall gå fram genom skolan måste aflägga sådan examen. Det är en betydlig skilnad, synes det mig, mellan att organisera skolan så som i Norge och Danmark och att göra så, som motionären tänkt sig i anslutning till försöket vid

Nya elementarskolan, d. v. s. tillägga en ny klass vid sidan af nedre sjette klassen.

Utskottet har emellertid lika litet som motionären känt något egentligt behof af erfarenhet på detta område. Hade utskottet känt ett sådant behof, så skulle utskottet också känt svårigheterna kraftigare än det gjort. Liksom motionären sagt, att man vid lösningen af den viktiga organisationsfråga, som det här gäller, icke kan vänta någon särdeles vägledande erfarenhet af ett försök, så inrättadt som det vid Nya elementarskolan anställda (utsk:s utl. sid. 5), så säger utskottet i samma ritning (sid. 12), att detta försök icke kan betraktas såsom i organisatoriskt afseende vägledande.

Man finner sålunda, att det experiment, som nu förordas, på samma gång är mycket omfattande: både motionären och utskottet framhålla (sid. 7 och 13), att det bör omfatta samtliga fullständiga och femklassiga läroverk — och ganska fritt: det har icke stöd af erfarenhet på något håll.

Jag vill tillägga, att den föreslagna *afslutningskursen icke synes blifva för de praktiska banorna tillfredsställande*. Kraftigare åtgärder synas mig erforderliga. Det praktiska lifvet, som ju nu i vårt land mer och mer utvecklas, fordrar, att många lärjungar i skolan vinna praktiska kunskaper och få sitt praktiska sinne utveckladt. Men jag vädjar till kammarens ledamöter, till dem af kammarens ledamöter, som hafva erfarenhet om våra skolor: om man i detta syfte skulle gifva våra nuvarande femteklassister undervisning i en klass till, i syfte att göra dem mera praktiskt dugliga, hvad skulle det blifva för resultat? Nästan intet. Man måste därför omorganisera de lägre klasserna, säges det, och derigenom skulle man komma till bättre resultat. Sannolikt behöfves då en ganska grundlig omorganisation. Men hvarför icke då låta två linier gå bredvid hvarandra eller två skilda skoltyper utveckla sig? Man finge då en linie eller en skola för dem, som vilja fortsätta skolan till studentexamen, och en linie eller skola för dem som vilja gå ut i det praktiska lifvet. Nu föreslås i stället en ettårig afslutningsklass. För vilkendera tro herrarne, att man skulle intressera sig mest, för den högre skolan eller för afslutningsklassen? Jag är för min del öfvertygad om att dessa två intressen icke skulle rätt trifvas vid hvarandras sida inom skolan, utan att resultatet i de flesta fall skulle blifva, att den lärda liniens intressen komme att taga öfverhand både hos lärare och hos de bättre begåfvade lärjungarne. Jag tror också, att vissa yttranden i det föreliggande betänkandet gifva mig rätt härutinnan. Enligt utskottets mening (sid. 11) skulle genom afslutningsklassens införande "arbetet i de öfversta klasserna, sedan dessa blifvit befriade från en del för teoretiska studier mindre väl skickade ynglingar, kunna bedrifvas med vida större intensitet". Det ser sålunda ut, som om det skulle blifva den sämre gruppen i skolan, som skulle in i afslutningsklassen, för att de andra, som motionären (sid. 7) kallar "den i de högre klasserna kvarstannande eliten af lärjungar", skulle få en så mycket bättre undervisning i de högre klasserna. Afslutningsklassen skulle således i viss mån tjena såsom en afloppstrumma för dem, som icke duga för

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

de högre klasserna. Om en sådan nedsättande opinion om dem, som gå igenom afslutningsklassen, skulle blifva allmän, hvilka svårigheter skulle icke uppstå för dem, som vilja den praktiska bildningens befrämjande. Sannolikt skulle derigenom hela reformen blifva förfelad. Och en sådan opinion synes mig ligga nära till hands både för lärare och lärjungar — kanske äfven för föräldrar. Motionären utför icke för sin del något resonnement om huru det skulle ställa sig i detta afseende. Men det lilla uttrycket om "eliten" i de högre klasserna synes antyda, att han tänkt sig, att det skulle blifva — jag vet ej hvad för ett fint uttryck jag skulle kunna använda, men om jag begagnar ett groft uttryck — afskräpet, som skulle gå i denna afslutningsklass.

I sammanhang med den fråga, som jag nu behandlat, står ett yrkande, som både motionären och utskottet tillägga en stor betydelse. Det är, att den gamla *skilnaden mellan skola och gymnasium* skulle återupplifvas, denna, såsom utskottet säger (sid. 19), "både af psykologiska och af rent praktiska grunder betydelsefulla tudelning af läroverket". Motionären blir varm, när han (sid. 8) talar om "den gamla, år 1849 genom ett hastigt penndrag utplånade skilnaden mellan skola och gymnasium, en skilnad, som har sin grundval i sjelfva människonaturens beskaffenhet och som därför ej låter sig rubba af tidens vexlande vindkast". Jag får tillstå, att jag icke förstår, hvad man nu egentligen yrkar på, när man vill återinföra denna gamla skilnad från tiden före 1849, när man vill reaktionärt gå tillbaka femtio år i tiden och i skolan, i den lefvande organismen konstruera fram en sådan skilnad. Detta är för mig den mest oklara punkten i utskottets och motionärens motivering.

Det gamla gymnasiet hade visserligen sina starka sidor, men också sina betydligt stora svagheter; den styrka, som fans hos detsamma, sammanhängde nemligen alldeles påtagligt med svagheter i pedagogiskt och organisatoriskt hänseende, så betydande, att jag knappast kan tänka, att man verkligen på allvar vill skruvva tillbaka utvecklingen så som af dess återupplifvande skulle blifva en följd.

Det finnes emellertid en väsentlig sida gemensam för våra nuvarande skolor och dem, som funnos före år 1849: Nu liksom då existerar en skilnad mellan gymnasiet och nederskolan. Herrarne kunna lätt finna det redan ute på gatorna genom att iakttaga skolgossarnes olika hufvudbonader. Det vet i allmänhet hvarje skolyngling, att när han kommit upp i gymnasiet, får han rätt att bära en mössa, som är olik den han förut haft. Lärjungarne hafva således vid de flesta läroverk sjelfva bevarat den traditionella skilnaden mellan gymnasiet och nederskolan, och vid åtskilliga läroverk är denna skilnad ganska skarp. Men är det blott för lärjungarne denna skilnad finnes? Nej, likheten mellan nuvarande förhållanden och förhållandena före 1849 är mera djupgående: den består deruti, att det i det hela är en ny uppsättning af lärare, som öfvertager undervisningen, när lärjungarne kommit upp i gymnasialstadiet, och dermed följer helt naturligt en mängd förändringar med afseende på lärjungarnes behandling o. s. v. En lärare, som undervisar på det högre stadiet, har nog i

allmänhet en helt annan metod i denna sin undervisning än den lärare, som undervisar i nederskolan. Det ligger i sakens natur, och för att åstadkomma en sådan metodisk skilnad behöfva inga organisatoriska förändringar vidtagas.

Men det finnes ock betydliga olikheter mellan nuvarande förhållanden och förhållandena före 1849. Jag vill framhålla två olikheter, som synas mig väsentliga.

Den ena är, att den stora skilnad, som förut fans mellan lektorerna och kolleger — mellan lärarne på öfre stadiet och lärarne på nedre stadiet — betydligt reducerats. Visserligen är den fordran uppställd för kompetens till lektorsbefattningar, att man skall aflägga högre akademiska prof än som fordras för vinnande af kompetens till adjunkts- och kollegabeställningar; men det är att märka, att ganska många utaf dem, som bli kolleger och adjunkter, hafva aflagt dessa högre prof och sålunda vunnit formel kompetens äfven till en högre anställning, vare sig detta nu skett i syfte att snarare vinna befördran eller af bildningsintresse. I vårt land hafva ju regering och Riksdag ställt det så, att om man icke gjort mer än hvad som fordras, blir man sannerligen icke i rimlig tid ordinarie lärare. Den andra omständigheten, på hvilken jag vill rigta uppmärksamheten, är skilnaden i afseende på den planmessiga behandlingen inom skolan af alla de särskilda ämnena och i afseende på krafven både inom och utom skolan på undervisningens omfattning. Denna skilnad kan uttryckas så: förr var det vanligt, att det inom gymnasiet fans *en* lärare, som var en drivvande man, hvilken förde lärjungarne långt fram i sitt ämne; men vid sidan af denna förträfflige lärare fans det ofta, ja, i de flesta fall en del sämre lärare, med hvilka lärjungarne gjorde ungefär som de ville. Äldre män kunna ännu förtälja om denna ojemnhet, och läser man de spridda bladen af vår skolas historia, finner man, att skildringen är sann. Nu deremot går det icke an, att en lärare på det sättet försummar något ämne, medan en annan lärare hårdt drifver undervisningen i något annat ämne. Nu är det vanligt, att man i *alla* ämnen fordrar jemna och goda resultat, och därför drifves också undervisningen i hvarje ämne så långt man skäligen kan. Ger icke undervisningen goda resultat i hvarje ämne, anses den förfelad. Trycket är så starkt och lusten hos oss lärare så stark, att det sällan finnes något ämne i våra skolor, i hvilket undervisningen är sådan, som den förr regelbundet var i flera ämnen i hvarje gymnasium. Men med denna pedagogiska förändring följer, att det icke blir så mycket tillfälle till sjelfarbete för lärjungarne. Förr var det mycket vanligt, att lärjungarne i de högre klasserna på egen hand, t. ex. i latin, der de i de lägre klasserna fått en stadig grund lagd, läste en vidlyftig kurs. Nu deremot förekommer detta nästan aldrig. Ty huru skulle man kunna bereda tid till något motsvarande sjelfarbete, då vi anstränga oss att till den grad sysselsätta våra lärjungar, att de svårligen få tid till annat än hvad vi förelägga dem att läsa.

Huru man vill i detalj genomföra denna reform, denna reaktionära reform, genom hvilken skilnaden mellan skola och gymnasium skulle på något sätt återupplifvas, vet jag icke alls. Icke heller har

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

utskottet närmare utredt dessa punkter; dertill hade man icke tid vid den hastiga behandlingen. Jag skall bedja att få hänvisa till ett af de ställen i motionen, der man kunde vänta sig ett praktiskt förslag. Längst ned på sid. 9, framhåller motionären, att man, om tudelningsreformen ginge igenom, skulle kunna mer än hittills taga lärjungarnes sjelfverksamhet i anspråk. "Sälunda skulle öfvergången från skolan till universitetet förmedlas och ynglingarne småningom vänjas att arbeta på egen hand, en förmåga, öfver hvars bristande utveckling hos de unga studenterna universitetslärare nu ofta klaga." Men den reform, som deri är antydd, den kan ju med samma lätthet och med samma svårighet genomföras med nu bestående skolprogram. Ty det är individens egen sak, om han vill drifva undervisningen så eller så. Det förmenas väl t. ex. icke någon lektor i historia att — i öfverensstämmelse med motionärens antydningar — meddela sin undervisning delvis eller till och med hufvudsakligen genom föreläsningar, hvilka lärjungarne finge referera. Det finnes ingenting i skolordningen, ingenting i rektors, inspektors eller efori inspektion, som lägger hinder i vägen för en lektor att i undervisningen använda den metoden; ingenting hindrar annat än möjligen hänsynen till att lärjungarne derigenom möjligen icke lära sig så mycket som man önskar. Det finnes äfven i utskottets betänkande ställen, der man skulle kunna vänta sig ett uttalande om hvad tudelningsreformen egentligen skulle innebära. Det förvånar mig, att de sex delegerade, som uppsatt detta betänkande, bland hvilka tre tillhörde Andra Kammaren och af dem en synnerligen sakkunnig, å sid. 11 i betänkandet kunnat säga något sådant som detta: "Detta sistnämnda syfte (större mogenhets förvärfvande för öfvergången till universitetet) skulle utan tvifvel också främjas, derest metoden för undervisningen i den högre afdelningen blefve i någon mån en annan än i den lägre, så att man lemnade åt lärjungarne något större frihet i deras studier och något mera sökte öfva dem i sjelfverksamhet". Är detta en rättvis kritik af våra läroverk, eller är då icke äfven nu metoden för undervisningen i den högre afdelningen "i någon mån en annan" än metoden för undervisningen i den lägre, eller hvad kunna utskottets delegerade mena med detta nyss citerade uttryck? Efter mitt förmenande är det en högst betydlig skilnad mellan metoden i högsta klassen och metoden i lägsta klassen, mellan metoden på det öfre stadiet och metoden på det nedre stadiet. Således är det icke någonting som **blir**, denna skilnad mellan skola och gymnasium, som man enligt utskottets mening skulle återupplifva, utan det är något som **är**, oberoende af hvad Riksdagen eller någon annan uttalar om denna reform.

Jag hänvisar dessutom till sid. 19, der samma fråga också är före, och der det talas om att "det högre stadiet i följd af lexläsningssystemets fortsättande upp till högsta klassen förlorat den sjelfständiga ställning i afseende på studiernas bedrifvande, det fordom intog". Skulle möjligen utskottets mer och mindre sakkunnige delegerade eller Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 tro, att man kan vara af med lexor på öfverstadiet i skolorna, äfven om man ger åt detsamma den förnärmare benämningen gymnasium? Nej, lexor komma att behövas

för att ge en begränsning åt det hemarbete, som kräfvades af våra lärjungar. Så påpekades vidare åtskilliga "viktiga konsekvenser", som skulle följa "ur antagandet af denna viktiga princip angående läroverkets delning i tvenne åldersstadier". Metod och kursfördelning skulle vida mer än hittills kunna inrättas efter de olika åldrarnes behof: derom har jag kanske redan talat nog.

Man skulle kunna införa större valfrihet särskildt i fråga om språken: någon valfrihet finnes ju redan; är det klokt att den göres större, kan detta ske utan sammanhang med andra reformer.

Gymnasiet skulle, för att citera motionen, "åter blifva ett mellanled mellan nederskolan och universitetet:" precis som om det icke nu finnes något mellanled mellan femte klassen och universitetet! Och slutligen skulle lärjungarne få lära sig att drifva vetenskapligt arbete på egen hand.

Mot dessa framtidsvyer står dock å andra sidan utskottets och motionärens förslag, att man skulle uppskjuta latinets till nedre sjuende klassen samt franskan och grekiskan till öfre sjuende klassen, der lärjungarna fritt finge välja mellan dessa språk. Härigenom skulle kanhända beredas tillfälle för lärjungarne att arbeta på egen hand och utveckla sin förmåga af sjelfverksamhet. Det var förr så ordnad, att lärjungarne i skolan fingo så grundliga kunskaper i ett ämne, att man sedermera kunde arbeta dermed på egen hand — om också icke vetenskapligt; man kunde t. ex. läsa en bok på det språk, som man lärt sig väl i nederskolan. Men hvad är det för ämnen, kring hvilka motionären och utskottet anse sig kunna samla lärjungarne i de öfre klasserna för att öfva sjelfverksamhet? Hvilka ämnen är det, som enligt deras planer skola drivas så skarpt i nederskolan, att man på gymnasiet beträffande dem skulle kunna hoppas på den sjelfverksamhet, hvarom man här talar? För min del tror jag, att reformens genomförande kommer att motverka sjelfverksamhetssträfvandena på gymnasialstadiet, då man ju der måste upptaga en betydlig tid och mycket arbete och energi både i skola och hem, med inlärandet af elementerna i så svåra språk som latin och, med blott ett års senare begynnelse, grekiska eller franska.

Jag tror för öfrigt, att man äfven af andra grunder, än de redan anförda, bör släppa fraserna om att återinföra den gamla skilnaden mellan skola och gymnasium, och att man icke bör tala så mycket om att denna skilnad skulle vara bestämd af psykologiska och pedagogiska skäl. Utvecklingen i undervisningen likasom människans egen utveckling måste ske gradvis, så att man saktat fortskridande ställer allt större och större anspråk på lärjungarne, noga följande dem i deras utveckling. Men icke hafva vi skäl att bryta den jemant fortgående utvecklingen genom "en middagslinie, som klyfver läroverket i tvenne hälfter". Med goda grunder gör man i läroverken en skilnad mellan första och andra klassen, mellan andra och tredje o. s. v., eller för att taga större grupper, mellan första och andra klasserna såsom ett och tredje och fjärde såsom ett mellan fjärde och femte såsom ett och nedre och öfre sjuende såsom ett; och sjunde klassen, i synnerhet dess öfre afdelning skiljes ofta från alla de andra klasserna. Men hvartill gagnar det att helt kategoriskt bestämma två stadier, markerade med

Angående inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgångsexamen för lärjungar vid 15—16-års-åldern.
(Forts.)

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

en psykologisk-pedagogisk gränsskilnad? Det hela går successivt, fortskrider från ett lägre till ett högre stadium. Utvecklingen sker småningom, och vi lärare liksom läroverksorganisatörerna både inom denna kammare och för öfrigt ha allt skäl att taga hänsyn till denna småningom skeende utveckling och leda den i en viss riktning — men långsamt — framåt.

Både i motionen och i utlåtandet talas mycket om *allmänt medborgerlig bildning*, och det säges, att denna skulle utgöra den grundval, på hvilken den vetenskapliga förbildningen skulle kunna byggas. Mina herrar, den allmänt medborgerliga bildningen, som jag skattar mycket högt, är icke en för sig bestående bildningsform, som först måste förvärfvas eller läggas såsom grund för en annan, högre bildningsform. Den är en sida i bildningen och måste såsom sådan meddelas genom hela läroverket i sammanhang med den bildning, som för öfrigt meddelas, nemligen dels den mera praktiska bildningen, dels den mera vetenskapliga och lärda bildningen, och beträffande båda dessa former af bildning gäller, att man måste börja så småningom och sedan stiga allt högre och högre. Jag tror icke mycket på talet om lämpligheten af en nederskola för den medborgerliga bildningen och en öferskola för grundläggandet af den mera vetenskapliga bildningen. Både den praktiska bildningen och den mera lärda främjas enligt min tro bäst genom för sig bestående, hvar och en efter sin art organiserade skolor, och till båda dessa skolor hör ett medborgerligt moment. Det heter visserligen i § 1 af gällande skolstadga, att "de af staten bekostade allmänna läroverken hafva till ändamål såväl att utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela medborgerlig bildning som ock att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitetet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas". Med anledning häraf har man velat göra en bestämd skilnad mellan två uppgifter, af hvilka den ena skulle förverkligas först, den andra sedan. Då den förra fört namnet medborgerlig bildning, har man, tyckes det, genom språkets magt öfver tanken låtit förleda sig att yrka, att man på nederstadiet, i femte eller sjette klassen, borde införa ett eller par, om jag så får säga, medborgerliga ämnen. Så säger utskottet å sid. 20 i sitt betänkande: "Åt lärjungen måste äfven meddelas en efter stadiet lämpad känneedom af vår statsförfattning och våra samhällsförhållanden, en känneedom, af hvilken han en gång såsom fullmyndig samhällsmedlem bör kunna draga gagn." Jag tror nu icke, att man kan lära en gosse vid omkring 15 års ålder, huru han vid 21 års ålder och framdeles såsom fullmyndig statsmedlem har att skicka sig i ett eller annat afseende. Åtminstone tror jag icke, att något sådant lämpligen låter sig göra i nämnvärd omfattning. Dertill hafva de ynglingar, hvarom här är fråga, alltför få förutsättningar. Jag kan således icke förstå talet om att denna allmänt medborgerliga bildning skulle ges åt lärjungarna vid pubertetsålderns inträde.

För den förlängda enhetsskola, som motionären föreslagit och utskottet förordat, anföres visserligen det gamla krafvet, att man skall söka gifva lärjungarne och föräldrarne ett så långt anstånd som möjligt för valet af lefnadsbana. Men jag vill härvid framhålla den ofta gjorda

erfarenheten, att lärjungarnas anlag, intressen och sinnesriktning utveckla sig högst olika under olika förhållanden och att man således endast med stor svårighet är i tillfälle att afgöra, åt hvilket håll en gosse bör vända sig, åtminstone för så vidt man icke haft möjlighet att försöka honom i någon viss riktning. Jag tror, att det vore lättare att bedöma t. ex. mica egna barns anlag och fallenhet, om jag fuge sätta dem i en skola, der man försöker sig i en viss riktning, än om de skulle gå i en skola med fem, sex klasser, i hvilken ingen särskild riktning vore herskande. Ganska många föräldrar och målsmän stå tveksamma och veta icke, åt hvilken lefnadsbana deras barn eller myndlingar skola egna sig. Man skulle därför underlätta anlagens och hägens utrönande och lefnadsbanans bestämmande, om man inom läroverket eller i skilda skolor bedrefve undervisningen i tvenne olika riktningar, dels åt det praktiska hållet, dels åt studiehållet, och låte lärjungarna försöka sig inom endera linien. Skulle någon hafva råkat komma in på en linie, som icke passar för honom, så är öfvergång från denna linie till den andra icke så synnerligen svår. Erfarenheten från andra länder, der ett sådant system är genomfördt, har ådagalagt detta.

Det är emellertid icke så mycket efter anlagen valet göres, som efter intresse och sinnesriktning samt ekonomiska förhållanden.

Man får ju ofta se, hurusom en lärjunge så att säga "svajar" mellan det ena och det andra kallet; den ena tiden vill han blifva ett, den andra ett annat, allt efter som hägen leker. En erfarenhet, som jag och många andra lärare — jag antager äfven de här i kammaren betiutliga lärarne — rätt ofta gjort, är denna: frågar man lärjungar, som stå i begrepp att lemna skolan, hvad de skola blifva, så får man icke alltid bestämda svar; de svar man får äro endast delvis rigtiga, och icke så sällan händer, att de beslut med afseende på framtiden, hvilka vid den tiden fattas, aldrig komma till utförande. Många få också erfara valets vansklighet, när de blifvit äldre: de tycka sedermera, att de bort blifva något annat, hvartill de tro sig hafva bättre passat, än till det som de verkligen blefvo.

Det, som väsentligast talar *mot* planen att åstadkomma en förlängd enhetsskola, är, att det synes mycket ovisst, huruvida denna skola skall kunna på ett rätt och godt sätt tjena två — eller tre — herrar i gymnasiet och realgymnasiet samt den praktiska avslutningskursen. För min del tror jag, att så länge striden mellan de två uppgifterna står kvar inom någon del af läroverket, skall ingendera uppgiften kunna fullt tillfredsställande lösas.

Då sålunda valet af lefnadsbana i allmänhet mindre beror af anlagens pröfvande än af deras öfvande och hägens ledning samt af ekonomiska förhållanden, familjeåskådningar o. s. v., synes vinsten af någon tids anstånd med valet icke motsvara kostnaden, nemligen uppoffrandet af den styrka ett läroverk får genom att helt egna sig åt en klart fattad uppgift.

Utskottet yttrar sig äfven om en hel del *andra reformer* än dem, som stå i direkt sammanhang med hufvudfrågorna. En af dessa är frågan om indragning af läroverkens första klass. Motionären har

*Angående
inrättande vid
rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 16—16-
års-åldern.
(Forts.)

lockande vinkat, utskottet har svarat och varit ganska angeläget att så till vida följa denna vink, att det velat åtminstone i motiveringen framhålla denna reform, på det att Kongl. Maj:t icke må glömma frågan. Denna fråga berör våra läroverk på en mycket ömtålig punkt. Det torde vara lämpligt att erinra om den sällsporda enighet, hvarmed lärarne uttalat sig mot planen att förgripa sig på första klassen, liksom ock hurusom det var hufvudsakligen utanför de allmänna läroverken stående personer, som förenade sig om åsigten att reformen vore ett lifsvilkor för folkskolans utveckling.

Samma oklarhet förefinnes också i antydningar rörande vissa läroämnen, t. ex. när motionären (sid 10) talar om det fosterländska lärostoffet, som vid sidan af det religiöst-etiska skall kunna läggas till grund för och ge en bestämd färg åt den bildning, som meddelas landets ungdom, och särskildt i fråga om undervisningen i modersmålet. Jag kan hänvisa de i frågan intresserade till hvad utskottet härom säger å sid. 20: "åt lärjungen måste beredas tillfälle att under lärarens ledning få läsa det bästa af våra egna klassiska författare från olika perioder för att rätt bringas att fatta, huru deras framställning står i samband med den inhemska kulturens utveckling." Emellertid vill jag icke ingå i några detaljer, utan endast säga, att jag i min egenskap af lärare i modersmålet icke förstår, huru de der uppställda krafven lämpligen skola kunna genomföras i avslutningsklassen.

Så komma vi till frågan om den *kompetens*, man skulle förvärfva sig genom den nya avslutningsexamen. Utskottet framhåller med afseende härå såsom "en ganska märklig omständighet, att så många myndigheter på det förberedande stadium, hvori frågan ännu befunne sig, redan yttrat sig till förmån för förslaget" (sid. 17). Utskottet gör om dessa uttalanden det sammanfattande omdöme, att med undantag af generaltullstyrelsen hafva samtliga de statsmyndigheter och representanter för olika näringar, som haft tillfälle att yttra sig öfver förslaget, ställt sig välvilligt till detsamma och mer eller mindre bestämt uttalat, att den föreslagna afgangsexamen vore lämplig såsom kompetensprof. Men när man litet mera noggrant, än jag varit i tillfälle göra det vid ärendets behandling inom utskottet, genomläser de gjorda uttalandena, så torde man snart finna, att det på några håll är ett ganska kallsinnigt mottagaude, som förslaget rönt.

Jag vill särskildt bedja herrarne fästa sig vid medicinalstyrelsens synnerligen fint balanserade utlåtande. I fråga om apotekselever anser medicinalstyrelsen, att det ännu åtminstone är för tidigt att vidtaga någon ändring; i fråga om veterinärer anser styrelsen det svårligen kunna ifrågasättas att såsom kompetensprof utbyta maturitetsexamen mot den föreslagna nya examen; och i fråga om tandläkareelever visar styrelsen afgörandet ifrån sig och säger, att, om lärarekollegiet vid tandläkareinstitutet skulle vara af den åsigt, att maturitetsexamen såsom kompetensprof kunde med fördel utbytas mot den nya afgangsexamen, har styrelsen deremot intet att erinra. Medicinalstyrelsen har, om jag förstår dess utlåtande rätt, således icke i sina slutpåståenden uttalat sig till förmån för den nya examen, men utskottet, som mera fäster sig vid mellansatserna, anser tydligen uttalandet mer eller mindre

bestämmt tillstyrkande. Jag tycker mig äfven i andra utlåtanden finna ett föga bestämmt tillstyrkande af den föreslagna kompetensen, och detta är ju ganska förklarligt. Frågan har ju varit allt för outredd, då ämnen och kurser ännu icke kunnat bestämmas, och svaren derigenom något ovissa.

En sak, som synes mig erbjuda de största svårigheter i denna punkt, är skilnaden mellan de högre och lägre befattningar, hvartill de olika examina skulle gifva kompetens, Jernvägsstyrelsen erinrar i sitt utlåtande, hurusom det länge i ganska stor omfattning så förfarits, att stationsinspektorer å mindre stationer ersatts med stationsmästare samt stationsskrifvare med kontorsbiträden, och att man i allmänhet såvidt möjligt besätter vissa nya platser med personal af betjentgraden. Antagligen skulle de, som nu yrka på en viss kompetens genom den föreslagna examen, känna det såsom en missräkning, om denna kompetens blott skulle gälla de antydda befattningarna af betjentgraden, och om man således klippte af all möjlighet för dem, som aflagt denna examen, att komma ett trappsteg högre, blott därför att de icke tagit en högre examen än den här föreslagna.

Det är emellertid ännu en fråga, som jag vill beröra i detta sammanhang: skulle äfven studentexamen gifva kompetens till de här omförmälda befattningarna? Skall man kunna bli t. ex. stationsmästare, postmästare i postverket o. s. v. äfven med studentexamen såsom kompetensprof, eller skall en student aflägga någon kompletteringsexamen för att vinna samma kompetens, som den nya examen medför? Om man icke skulle erhålla kompetens till dessa befattningar genom studentexamen, så synes det mig vara ganska betänkligt, ty då har man stängt en del utsigter för sig genom att taga den högre examen. Bli man åter genom studentexamen kompetent till samma befattningar — hvilket synes mig antagligt att t. ex. jernvägsstyrelsen skulle medgifva — så skulle man genom att gå qvar några år längre i skolan blifva kompetent äfven till högre befattningar, och detta synes mig kunna föranleda, att de högre klasserna fortfarande skulle blifva betungade af elever, som icke lämpa sig för högre studier, och att det alldeles icke blefve så säkert, att man finge de för dessa studier olämpliga samlade i den föreslagna praktiska avslutningsklassen, helst i konkurrensen studenter sannolikt ofta komme att gå framom icke-studenter, såsom äfven medicinalstyrelsen antyder i fråga om apoteks-elever.

Jag tror mig hafva påvisat åtskilliga oklara sidor i det föreliggande betänkandet. Jag kommer nu till det mest oklara deri: *oklarheten i sammanhanget mellan motivering och kläm*. Det heter visserligen, att när Riksdagen antager en kläm, antager den icke motiveringen, och att man därför mycket väl kan gå in på utskottets kläm, då man icke dermed bundit sig vid motiveringen. Men, då Riksdagen beslutar aflåtandet af en skrifvelse, hemtas ju motiveringen från det utskottsbetänkande, som föranlett skrifvelsen. Således återfinnes i själfva verket, då skrifvelsen aflätas till Kongl. Maj:t, i den samma jemväl utskottsbetänkandets motivering. Det är lätt att visa, att i utskottets motivering finnas åtskilliga uttalanden, som sakna

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.*

(Forts.)

mot svarighet i klämman och som således icke tjena till dennas motive-
ring. Det finnes bland dessa två hufvudpunkter. Den ena af dessa,
den erkända hufvudpunkten, är inrättandet af en avslutningsklass, den
andra, den icke erkända hufvudpunkten, är förslaget om latinets upp-
skjutande. Om dessa yrkanden talas icke i klämman, men väl i
motiveringen. Dessa båda hufvudpunkter blifva således icke föremål
för beslut. Utskottet afviker nemligen i klämman från motionären.
I motionen begäres utredning och förslag till inrättande af en afgangsexamen
för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång,
samt till de i motionen antydda ändringar i läroverkens organisa-
tion, hvilka dermed stå i samband. I utskottets kläm dermed begäres
utredning och förslag till inrättande af samma examen samt till *de
ändringar i läroverkens organisation, sam dermed stå i samband.*
Hvilka dessa ändringar skulle blifva, derom vet man genom utskottets
kläm ingenting.

Undanrödjadet af denna oklarhet i sammanhanget mellan motive-
ringen och klämman synes mig vara reservationens största förtjenst.
Jag kan redan af denna anledning hellre sluta mig till reservationen
än till utskottets förslag. Ehuru reservationens yrkande är mer be-
gränsadt än utskottets, är det dock efter min mening icke tillräckligt
begränsadt, då det yrkas, att den föreslagna afgangsexamen skall
inrättas vid rikets *samtliga* femklassiga läroverk och de fullständiga
realläroverken, och att den således skall införas vid alla läroverk af
en viss typ.

Emellertid anser jag hela den föreslagna skrifvelsen fullständigt
onödig, då ju, såsom hvar och en, som har något intresse för skolfrågan,
mycket väl vet, regeringen har för afsigt att framlägga ett förslag
om läroverkens omorganisation. Det torde kunna tagas för gifvet, att
regeringen enligt tidens kraf härvid särskildt kommer att söka tillgodose
de praktiska bildningsbehofven. Men hvartill skall då Riksdagens
skrifvelse tjena? Det har från något håll sagts, att Riksdagen icke
bör släppa initiativet sig ur händerna. Det är ord, som jag icke
förstår. Enligt min mening bör Kongl. Maj:t behålla initiativet i dessa
frågor, och skulle Kongl. Maj:t icke hafva en klar och bestämd upp-
fattning om hvad som bör göras i frågan, icke blir det klarare genom
detta efter mitt förmenande oklara betänkande.

Jag skulle således ur allmänna synpunkter allra helst yrka afslag.
Men jag vill icke göra det, emedan jag bestämdt vill, att något skall
göras för dem, som genom sin skolgång vilja beredas för de praktiska
lefnadsyrkena. Ett afslag skulle ju nemligen kunna tolkas så, att
man icke ville gå framåt, och detta är icke min mening. Härtill kom-
mer, att reservationen från reformerandet undantager en del latinläro-
verk. Jag yrkar därför — ehuru med en tyst reservation inom mig
— bifall till reservationen.

Herr Höglund: Då jag meddelar, att jag såsom ledamot af Stock-
holms handels- och sjöfartsnämnd deltagit i afgifvandet af dess utlä-
tande i denna fråga och biträdt detsamma, så är dermed min ställning
i förevarande ärende angifven.

Den föregående talaren yttrade, att de flesta af dem, som afgifvit utlåtanden öfver motionen, gjort en mycket "slapp" anslutning till densamma. Hvad emellertid handels- och sjöfartsnämnden beträffar, kan jag försäkra, att dess tillstyrkande tvärtom varit mycket varmt. Hvad angår mig personligen, så har jag, sedan jag för åtskilliga år tillbaka kom in i kongl. direktionen för Stockholms stads undervisningsverk, allt mer och mer vunnit den öfvertygelsen, att en förändring af läroverken i nu föreslagna riktningen måste göras. Jag anser mig icke hafva anledning att säga mera derom, då grunderna för en förändring finnas så vidlyftigt angifna både i motionen och i utskottets utlåtande. Jag behöfver således icke återkomma till dem.

Af flera talare hafva åtskilliga inkast af pedagogisk natur gjorts mot motionen. Dessa förstår jag icke att bedöma och kan således icke heller bemöta dem, och därför lemna jag detta åt de kammarledamöter, som bättre förstå den saken. Det vill jag emellertid säga, att, när det gäller att ordna en sådan sak som undervisningen, man väl i främsta rummet bör framställa den frågan: huru skall undervisningen ordnas för att bäst motsvara ungdomens behof, så att de blifvande männen deraf få det största gagnet i framtiden och att bästa tillfälle till ett riktigt val af lefnadsbana åt dem beredes? Huru denna fråga bör enligt mitt förmenande besvaras, har jag redan förut antydt. Har man väl fått denna sak på det klara, så kommer den andra frågan, eller: huru skall det sålunda fastställda målet bäst vinnas? Det är först när man kommit så långt som till den frågan, som, enligt min åsigt, de pedagogiska metoderna böra komma under ompröfning och då föranleda den största försigtighet i valet af medel för det uppställda målets vinnande.

För öfrigt har jag ingenting annat att tillägga, än att jag anser det vara högst nyttigt och behöfligt — något, som också uttalades i handels- och sjöfartsnämnden — om man redan i nederskolan kunde bereda rum åt det franska språket. Visserligen medgafs i nämnden, att de tyska och engelska språken vore ur rent praktisk synpunkt viktigare än det franska, men det franska språket vore, äfven ur denna praktiska synpunkt, så pass viktigt, att det vore väl, om åtminstone något rum kunde i nederskolan beredas åt detsamma. Dessutom skulle man ju ha skäl för det påståendet, att den bildning vore ganska ofullständig, i hvilken det romanska elementet vore helt och hållet utslutet.

Till sist vill jag blott nämna en sak. I herr Sjövals motion uttalas en farhåga för att herr Carlsons motion skulle innebära någon sorts utslutning af läroverkens första klass. Jag tror icke, att detta är fallet, och jag för min del har icke kunnat läsa motionen så. Emellertid vill jag icke underlåta att säga, att om reformen skulle leda dertill, att första klassen indroges, skulle jag anse detta för en ganska olycklig sak.

Slutligen ber jag, herr talman, att få instämna med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Till en början skall jag lofva, att jag i dag icke skall yttra mig lika länge, som jag vid

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångssvamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.*
(Forts.)

andra tillfällen brukat göra, när jag talat i läroverksfrågor. Då jag härmed hoppas hafva stämt kammaren vänligt mot mig, så skall jag be att få säga de få ord, jag har att framföra.

Hvad angår det resultat, till hvilket utskottet har kommit, så är det så mycket tydligare, att jag helsar detta med glädje, som jag vid riksdagen år 1896 tog mig friheten framställa en motion i samma riktning. Jag ber att få gratulera utskottet till att denna gång hafva lyckats undvika, att sjelfva hufvudfrågan genom en mängd bifrågor törqväfts. Hvarför jag emellertid begärt ordet, är egentligen för att till kammarens protokoll få antecknadt, af hvilka skäl och under hvilka villkor jag kunnat vara med om detta utskottsbetänkande. Det synes mig nemligen nödvändigt att få in detta i kammarens protokoll på grund af mina föregående uttalanden i frågan.

Det är en punkt af motiveringen, hvori jag ej fullt kan instämma med utskottet, och det är i afseende å planen om latinets framflyttning till sjetten klassen. Jag anser nemligen detta blifva en orättvisa mot dem, som inom skolan vilja lägga grund för en blifvande klassiskt-humanistisk bildning. Följden blefve den, att de under de bästa åren, då de kunde inhemta högre undervisning, blefve tvungna att hålla på med att plugga paradigmer — och man lär sig icke latin utan att kunna paradigmer.

Vidare kommer jag till en annan synpunkt, som delvis berör, men icke står i omedelbart sammanhang med den förevarande frågan, nemligen trängseln bland de främmande språken, hvilken nu förekommer i läroverkens fjerde och femte klasser, och hvarom äfven motionen talar något. Jag ber att få säga, att i dessa klasser råder en sådan trängsel mellan nya språk, att det verkligen är fara för vår ungdoms öfveranstängning. Det beror derpå, att de moderna språken numera läsas med en helt annan kraft än förut. Detta är en förträfflig sak, och de nya metoderna äro förträffliga, men det tager mycken tid och blir ofta nog för tungt för lärjungarne på detta stadium. Skall man nu framflytta de latinska och franska språken till gymnasialstadiet, så skulle man belasta gymnasialstadiet med latin, franska, grekiska och engelska, ty alla dessa språk behöfver en person, som skall egna sig åt det klassiskt-humanitära studiet, känna. Jag kan icke förstå annat, än att trängsel mellan ämnena härigenom skulle uppkomma och öfveranstängningen blifva ännu värre, och jag kan icke fatta, huru det skulle vara möjligt att, såsom motionären önskar, derjemte på detta stadium utsträcka den historiska och den litteraturhistoriska undervisningen, eller huru det skall vara möjligt att på detta stadium ordna undervisningen så, att den skall blifva till bättre hjälp och grundläggning för universitetsstudierna, än nu är fallet. Jag för min del kan icke förstå annat, än att undervisningen på detta stadium då måste till största delen upptagas med rent formella studier.

Hvad vidare valfriheten beträffar, är det, såsom en stockholmslärare nyligen uttalade vid ett möte af lärare här i Stockholm, en orimlighet att tänka sig, att t. ex. en prest icke skulle kunna ett enda ord franska. De blifvande presterna, som måste läsa grekiska, måste således också läsa franska.

Skall nu emellertid ett sådant hopande af språk ega rum, så vill jag anmärka, att åtminstone den reformen borde införas — hvilken äfven, såsom förhållandena nu äro, torde förtjena beaktande — att icke alla de lefvande språken skola drivas så, att lärjungarne skola kunna både läsa, tala och skriva desamma, utan med afseende på några kunde det vara tillräckligt, att lärjungarne lärde sig förstå en lättare text.

Hvad jag således yrkar på, är, att det allt fortfarande skall i vårt land finnas ett mindre antal skolor, der man åtminstone så tidigt som nu får börja med latin. Då emellertid utskottet icke bestämdt afvisat en sådan möjlighet, utan i motiveringen på sid. 23 finnes ett uttalande, som gör det möjligt, att denna fråga också kan komma under ompröfning under den utredning, som utskottet begär, synes mig den af herr Lindblad i hans reservation uttalade farhågan icke vara fullt befogad, och anser jag mig derför kunna yrka bifall till utskottets kläm, i den förvisning, att äfven denna fråga vid den slutliga pröfningen af saken upptages till bedömande.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Österhaninge: Hvad försöket beträffar frågans behandling inom utskottet, är jag i tillfälle att vitsorda, att dervid tillgätt så, som af utskottets ordförande vid debattens början angafs. Då komiterades förslag förelåg färdigt, hindrades i detta fall lika litet som i något annat vare sig utskottets öfriga ordinarie ledamöter eller dess suppleanter att yttra sig öfver detsamma.

Och nu till sjelfva saken. Ett af de viktigaste skälen, som för mig varit bestämmande att biträda det föreliggande förslaget, har varit den omständigheten, att derigenom skulle beredas tillfälle för en hel del lärjungar att kunna utgå ur skolan på dess mellanstadium, icke hallstämplade såsom förolyckade existenser på studiebanan, utan med betyg på fickan, som lemnade dem möjligheter till fortkomst på lifvets skilda banor. Såsom det nu är ställdt, släpas mängen yngling med från klass till klass till studentexamen, derför att han *måste* taga denna examen för att kunna få någon anställning. Den dyrbara tid, som han derigenom förlorat, skulle af honom för visso kunnat bättre användas, om han haft ett närmare mål i sigte, som han hade kunnat vinna, och som sporrat honom att visa mera flit och energi. Icke tror jag, att, om en sådan ventil öppnades, utströmningen skulle blifva så stark, att vi skulle komma att lida brist på lärddt folk, som ju också behöfves såsom bärare af vår kultur.

Det gifves nog en god del lärjungar med både intellektuella och sociala förutsättningar att fortsätta sina studier. Men, säga motståndarne till förslaget, för deras räkning skall man hafva *särskilda* skolor, som taga hänsyn till deras utbildning och som icke laborera med den här föreslagna avslutningsklassen. Jag har för min del haft mycket svårt att fatta den pedagogiska satsen, att blifvande vetenskapsmän måste redan såsom ämnen, d. v. s. i sitt första utvecklingsstadium, behandlas på annat sätt än vanliga människobarn. Jag har vidare haft mycket svårt att förstå, att det skulle vara till skada för veten-

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15-16-
års-åldern.
(Forts.)*

skapen eller till olycka för dess idkare, om de från ungdomen lära sig att få en mera praktisk syn på tingen och en mera utvecklade föreställning om de vanligaste företeelserna i lifvet, än nu i allmänhet är fallet.

En annan omständighet, hvarvid jag vill fästa uppmärksamheten, är denna: det råder en allmän klagan hos föräldrar och målsmän öfver svårigheten att bestämma, hvilken lefnadsbana en gosse skall välja. Om nu reservanternas mening skulle blifva gällande, så att vi finge en del läroverk efter det gamla systemet kvarstående och en del omorganiserade efter det nya, så skulle man för visso i detta afseende komma ur askan i elden. Ty om man nu får göra detta val vid tolf à tretton års ålder, så skulle man sedan blifva nödsakad att göra det redan vid nio års ålder, d. v. s. då bestämma, om en gosse skall inträda i den lärda skolan eller i en sådan, der han har tillfälle att sluta vid den här föreslagna åldern. Hyser man den åsigten, att föräldrar skola predestinera sina barn till den ena eller andra lifsuppgiften, då menar jag, att det kan göra detsamma. Men är det så, att man vill bedöma den saken i någon mån efter de olika anlag, som förefinnas hos gossen, då menar jag åter, att det skulle vara fördelaktigt att få detta val uppskjutet så länge som möjligt, till dess att dessa anlag hinna i någon mån framträda. Och det är detta, som så mycket talar för en gemensam underskola. Om man ock på grund af åtskilliga förutsättningar kan tycka, att det skulle passa för en gosse att gå in i ett sådant kvarstående latinläroverk, för att han skulle med tiden kunna utbildas till en lärd man, så låter det mycket väl tänka sig, att man efter några år finner, att man mistagit sig om hans begåfning, eller ock att det inträffar sådana omständigheter, att gossen måste sluta i femte eller sjette klassen. Befinner han sig icke då i sämre läge än en gosse, som inträdit i ett läroverk, der tillfälle till att aflägga afgangsexamen förefinnes? Och måste han icke för att kunna täfna med den senare skaffa sig betyg, hvilket då blir såsom privatist, något som icke alltid är det lättaste?

Till sist synes det mig i högsta grad nyttigt, att vid den ålder, då reflektionsförmågan börjar i någon mån vakna, en yngling ställes inför ett frågetecken, som tvingar honom att svara på det spörsmålet: "Hvad skall jag blifva? Hvaråt skall jag egna mig? Skall jag nu sluta skolan och gå ut i lifvet och der söka min utkomst, eller skall jag fortsätta mina studier med lif och intresse tillsammans med dem, som äro besjälade af samma lust som jag och på det sättet blifva en heder för mitt land"? Det synes mig ock vara nyttigt, att ett sådant spörsmål träder fram äfven för föräldrarna, så att de i tid lära sig att studera sina barn, följa deras anlag och deras utvecklingsmöjligheter, för att, när detta frågetecken kommer och begär ett bestämdt svar, kunna gifva barnen välbehöfligt råd och ledning vid valet, ja, ett lyckligt förhållande vore, om en sådan vändpunkt komme in i ynglingens lif och en sådan fråga i tid framställes till besvarande af dem det vederbör.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag såväl i första som i andra punkten.

I detta anförande instämde herrar *Fredholm, Almqvist, friherre von Knorring, Redelius, Zotterman, Haxén, Lundell, Kardell, Apeltam, Holmlin, Hulterantz, Söderberg* och *Hansson* i Solberga.

Vidare yttrade

Herr Laurell: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag kan icke instämma i det yttrande, som min ärade vän och embetsbroder nyss hade, oakadt jag å andra sidan icke heller vill instämma med min vän, herr Sahlin, i hvad han nyss yttrade.

Läroverksfrågan synes mig vara mycket viktig, den viktigaste fråga, som vi hittills haft att behandla i Riksdagen. Det gäller därför att här gå till väga med synnerligen stor hänsynsfullhet. Man får icke kränka någon persons intressen, då man vill gagna andras. Men huru har då utskottet i det betänkande, som ligger för oss, i detta afseende gjort? Ja, jag skulle kunna säga, att på ett vilkor kan jag vara med om detta utskottets betänkande, men endast på detta vilkor. Vilket kan jag uttrycka så, att jag skulle vilja sätta parentes om åtskilligt, som jag icke gillar, men understryka annat, som jag vill hafva särskildt betonadt.

Jag är i allmänhet temligen nöjd med utskottets betänkande, så länge utskottet talar fullkomligt enigt med Första Kammarens utskott. Men när denna enighet är slut, så begynna mina frågetecken. Derfor tycker jag, att ordspråket: "enighet ger styrka" här besannas. När utskottet skiljer sig från det, med hvilket det skulle samverka, så är dess betänkande i någon mån klen. Icke så, att jag icke i det samma finner mycket, som är värdt att behjerta; ty just till hvad utskottet i slutet säger hör också den punkt, som jag särskildt ber att få understryka, men konsekvensen saknas.

Det stycke i utskottets betänkande, som jag särskildt icke kan vara med om, och om hvilken jag därför vill sätta parentes, är just det stycke, som följer, då enigheten är slut mellan utskotten, och som börjar med denna sats: "Den farhåga, som från vissa håll uttalats i anledning af latinets framflyttning till nedre sjetten klassen, nemligen att en sådan åtgärd skulle försvaga de klassiska studierna och sänka vår allmänna bildningsnivå, kan utskottet icke dela."

Det är denna punkt och den bevisföring, som utskottet derefter lemnar i hela detta stycke, som jag för min del icke kan vara med om. Det är dock kanske litet svårt för mig, med de ringa resurser som stå mig till buds, att klargöra, huru jag i detta afseende tänkt mig saken. Första svårigheten utgör detta ord "bildningsnivå", "den allmänna bildningsnivån". Men jag tror mig tryggt kunna påstå, att utskottet icke rätt fattat, hvad som menats med detta ord från deras sida, från hvilka utskottet upptagit det, utan att utskottet har gjort sig skyldigt till en begreppsförvirring, som menligt inverkar på dess argument. Utskottet säger nemligen, att från vissa håll uttalats, att den allmänna bildningsnivån skulle sänkas genom denna åtgärd. Sedan vill utskottet bevisa, att så icke kan vara förhållandet, derigenom att det tvärtom påvisar, att för den stora mängden det icke är behöfligt

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

att läsa den antika litteraturen på grundspråket, enär den kan komma till en ganska hög bildningsnivå dessförutan. Utskottet har förut talat om att Stockholms handels- och sjöfartsnämnd sagt, att den föreslagna afgangsexamen torde komma att bidra till höjandet af bildningsnivån hos dem, som egna sig åt de praktiska yrkena. Ja, för all del, ingen torde vilja bestrida, att den allmänna bildningsnivån hos dem, som egna sig åt de praktiska yrkena, härigenom skulle komma att höjas. Det är själfklart. Detta reformförslag går ju ut på att tillgodose de praktiska yrkena, och det är tidens praktiska riktning, som drifvit fram det. Men när latinvännerna här tala om bildningsnivån, så är det alldeles klart, att de mena den klassiska bildningens nivå eller den högre vetenskapligt klassiska bildningens nivå, och det är denna, som de frukta skall sänkas derigenom, att latinet kommer att läsas endast fyra år i stället för som nu sex år. Och det är väl nästan alldeles klart, att på dessa fyra år kan icke vår ungdom bibringas samma kunskaper i de klassiska språken, som den under nuvarande förhållanden får på sex år.

Nu kanske någon säger: "Det är ingen fara. Blott det är så, att vi få praktiskt dugliga män, så går vårt land framåt och blir rikt och starkt." Ett sådant resonnement kan jag icke dela. Det är klart, att det vore en stor olycka, om detta förslag skulle komma att leda derhän, att vi icke allt framgent i vårt land skulle få minst lika många och lika dugliga män som för närvarande, de der kunde föra vår talan och kämpa kampen på den europeiska forskningens fält. Det vore en stor skada, om detta förslag skulle leda derhän, att vi komme att lida brist på sådana teologer och prester, som skulle kunna på ett framgångsrikt sätt arbeta på textkritikens område, lida brist på sådana historici, som skulle kunna med framgång undersöka källskrifterna, eller lida brist på jurister, som skulle kunna läsa och undersöka jus romanum och andra gamla lagar, som äro skrifna på de klassiska språken. Det vore i sanning en stor skada, om vi skulle komma att lida en sådan brist, och därför måste vi tillse, att så icke sker. Utskottet har nog behjertat detta, ty utskottet säger i slutet i samma stycke: "Visserligen är det sant, att vårt land såsom kulturstat med mångsidiga uppgifter äfven är i behof af grundligt klassiskt bildade män. Men i förhållande till den stora mängden af dem, som genomgå läroverken, utgöra dessa ett så litet fåtal, att deras speciella behof ej kunna få afgörande inverka på läroverksorganisationen i dess helhet." Just denna punkt anser jag vara den mest olyckliga i utskottets betänkande af det skäl, att det förefaller, som om utskottet skulle hafva sett denna fara midt i ögonen, men trotsat den. Det bryr sig icke om den, utan säger, att det är ett så ringa fåtal, som kommer att blifva dessa utvalda, som kunna upptaga kampen på den europeiska forskningens fält, att man bör lemna detta fåtal å sido gent emot den stora mängd af praktiska män, hvilkas bildningsnivå genom den nya organisationen skulle blifva höjd.

Det synes mig dock, att det är mycket olyckligt att resonera på detta sätt, och det är därför för oss, då vi gå att taga i betraktande organisationen af våra läroverk, alldeles nödvändigt, att vi icke kränka

det kraf, som detta fåtal uppställer. Derför att detta fåtal utgöres af våra bästa och ädlaste krafter, så är det nödvändigt, att det blifver väl tillgodosedt och får den uppfostran, som det behöver. För min del tror jag icke, att det vore farligt att inrätta en del rent humanistiska läroverk, der nog då också en och annan yngling finge gå, som sedan visade sig icke duga till vetenskapliga studier utan måste egna sig åt de praktiska yrkena. Han hade der i alla fall uppöfvat sin tankeförmåga och kunde nog också på den vägen uppfostras till duglighet i de praktiska yrkena.

Hvad bör man då nu besluta i denna fråga? Ja, för min del anser jag, att rätta vägen blifvit anvisad af Stockholms läraresällskap, som efter långvariga öfverläggningar i frågan uttalat sig för att den af motionären föreslagna organisationen borde fastslås endast såsom en normaltyp för de svenska läroverken, men att tillika undantag från denna organisation borde medgifvas i sådana fall, der Kongl. Maj:t på framställning af läroverksstyrelser och lokala myndigheter pröfvade sådant lämpligt.

Detta af Stockholms läraresällskap gjorda uttalande synes mycket nära öfverensstämma med reservationen, men det skiljer sig derutinnan, att af reservationen synes framgå, att vissa bestämda läroverk skulle kvarstå såsom humanistiska, under det att Stockholms läraresällskap har ansett, att det skulle bero på de särskilda lokala myndigheterna och de särskilda läroverksstyrelserna, hvarest sådana läroverk skulle upprättas. Jag tror därför, att denna läroverksorganisation vore synnerligen praktisk, om det vore meningen att, på samma gång som dessa nya läroverk såsom normaltyp inrättades, äfven klassiska läroverk inrättades. Detta har också utskottet i viss mån beaktat, ty utskottet säger i slutet af detta stycke, hvilket jag skall anhålla att få särskildt betona: "derigenom torde ock ett fruktbart uppslag kunna gifvas till att i framtiden på lämpligt sätt motverka, att organisationen af våra läroverk utvecklas i en allt för stel och ensidig riktning."

Det är detta yttrande af utskottet, som jag ber att få särskildt understryka, och under förutsättning att jag får göra dylika parenteser och understrykningar, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström: Jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknade några betänkligheter, som jag hyser — icke mot utskottets förslag, hvilket jag för min del kommer att biträda —, utan mot några delar af utskottets och motionärens motivering. Jag kommer dervid naturligen icke att yttra mig om förslaget ur pedagogisk synpunkt, då jag är förvissad om att frågan uti detta afseende kommer att erhålla en så allsidig och fullständig utredning, att en lekman på detta område icke behöver besvara sig dermed; det är några punkter af allmänt intresse, vid hvilka jag fäst mig och som jag ansett böra tagas i betraktande vid uppgörande af det förslag i frågan, som Kongl. Maj:t i framtiden kan komma att framställa.

Den första anmärkningen, som jag har att göra mot utskottets förslag, afser att den ifrågasatta avslutningskursen endast skulle gälla

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16
års-åldern.
(Forts.)

för ett visst antal lärjungar, under det att för de lärjungar, som skulle fortsätta till studentexamen, någon medborgerlig avslutningskurs icke skulle ifrågakomma. Mig förefaller det dock aldeles naturligt, att medborgare, vare sig de gå till akademien eller till högre fackskolor eller de stanna kvar i det industriella lifvet, allesammans kunna behöfva denna medborgerliga utbildning, som är afsedd att meddelas i den ifrågasatta avslutningskursen. Det kan ju, såsom herr Sahlin yttrade, vara möjligt att denna kurs skulle behöfva förlängas något, men derom vill jag icke yttra mig, då jag tänker mig, att frågan härom nog blir tillräckligt dryftad.

Emellertid tror jag, att behovet för *alla* lärjungar att genomgå en sådan avslutningskurs är så mycket mera påkalladt deraf, att en del af de lärjungar, som tro sig skola gå fram till studentexamen eller till universitetet, hvarken kommer till det ena eller det andra, och vid sådant förhållande stå de utan denna medborgerliga examen, som kan sägas vara en förutsättning för det hela.

Man skall också ihågkomma, att städernas invånare, embetsmän och handlande, få en särskild fördel gent emot landsbygdens derigenom, att läroverken äro förlagda till städerna; och under sådana förhållanden komma föräldrar i städerna att göra allt för att få fram *sina* barn till studentexamen, äfven om begåfningen är ganska klen; och deri ligger en fara, som jag tror skulle kunna förebyggas genom att göra den medborgerliga examen obligatorisk för alla.

Uti motionen framhålles, att denna obligatoriska avslutningskurs är införd både i Norge och Danmark samt att den der verkat till fullkomlig belåtenhet. För min del hyser jag den uppfattning, att en sådan avslutningskurs icke skulle verka synnerligen ofördelaktigt för lärjungar, som öfvergå till gymnasialafdelningen. Man säger, att derigenom skulle mycken tid gå förlorad, men jag anser, att denna tid mycket väl kunde tagas igen genom att något afkorta gymnasiestudierna, hvilket enligt min tanke mycket litet skulle skada de fackstudier, som framdeles kunna komma att bedrivas vare sig vid universiteten, tekniska högskolan eller andra fackskolor.

Jag har äfven en annan anmärkning att framställa mot utskottets förslag, nemligen den, att detta reformförslag blifvit sammankoppladt med vissa kompetensvilkor för inträde i en del statens embetsverk. Jag kan för min del icke förstå, hvarför en sådan sammankoppling egt rum, och det förefaller mig, som skulle detta skett mera af opportunitetsskäl än på pedagogiska grunder. En sak är att stadga kompetens för inträde i vissa af statens embetsverk, som de sjelfva i allmänhet åtminstone hittills hafva fastställt, och en annan sak är att afgöra, huru stora kunskapsmått en medborgare behöfver för att kunna reda sig i de industriella och medborgerliga yrkena. Utskottet säger visserligen, att de embetsverk, som i denna fråga blifvit åtsporda, hafva, med undantag af tullstyrelsen, ställt sig välvilliga till de ifrågasatta kompetensvilkoren. Detta är en sanning, men en sanning med modifikation, ty läser man uppmärksamt igenom embetsverkens utlåtanden, så skall man finna, att de betrakta denna fråga såsom en sannskyldig prokrustessäng, i hvilken man kan stufva in både långa och korta.

Det är således tydligt, att det icke från embetsverkens sida varit något egentligt behof af denna afslutningskurs, utan kan man antaga, att det varit höflighet mot Riksdagen som i allmänhet diskuterat embetsverkens utlåtanden.

Genomläser jag poststyrelsens utlåtande, så finner jag, att icke endast den nuvarande posttelevkursen behöfver fördubblas, utan poststyrelsen ställer dessutom i utsigt en högre kurs för att gifva kompetens till högre posttjänster. Nu säger poststyrelsen, att denna medborgerliga examen bör i förening med en lägre kurs gifva kompetens till postexpeditörstjänst, men deremot icke till postkontrollörstjänst. Detta förefaller mig dock vara en motsägelse, som ligger i öppen dag. Det är nemligen aldeles tydligt, att en postexpeditör måste när som helst kunna mottaga förordnande såsom postkontrollör, och under sådana förhållanden måste kompetensen vara densamma.

Går jag derefter till jernvägsstyrelsens utlåtande, så finner jag, att denna styrelse så sent som den 1 mars år 1898 utfärdat en förordning om kompetens för inträde i jernvägens tjänst och att denna kompetens i det allra närmaste kan jämföras med studentexamen.

Går jag till medicinalstyrelsens utlåtande, finner jag, att apotekarsocieteten år 1894 gjort en allvarlig framställning om, att maturitetsexamen måtte fordras för inträde på apotekarebanan. Generaltullstyrelsen åter afvisar bestämdt den erbjudna kompetensen och på mycket goda skäl.

Af allt detta framgår, att embetsverken endast motvilligt godkänna den kompetens, som utskottet här föreslagit, och det är aldeles säkert, att de lärjungar, som gå ut från läroverken med studentexamen, komma att få företräde vid tillsättande af platser; det blir sålunda en klasskilnad mellan tjänstemännen, som måste blifva till största skada för embetsverken. Det gäller om embetsverken, att, om de verkligen skola få goda krafter, det skall finnas samma befordringsmöjlighet för alla; hvar och en skall hafva marskalkstafven i fickan, för att använda ett känt uttryck.

Det mest oförbehållsamma svar, som utskottet fått mottaga, har varit från telegrafstyrelsen. Det egendomliga dervidlag är, att den föredragande i telegrafstyrelsen, den i egentlig mening sakkunnige, stält sig icke blott skeptisk emot förslaget utan till och med anmält sin reservation; och han har gjort det på grunder, som varit så goda, att jag finner mig befogad och pligtig att något närmare skärskåda dem. Jag vill då först nämna, att denna föredragande sjelf deltagit i stations-tjänstgöring i 17 år, att han i en följd af år varit föreståndare för verkets undervisningsanstalt, och att han i 12 år varit föredragande i personalärenden. Jag vill också erinra om, att de fordringar för inträde i telegrafverket, som för närvarande äro stipulerade, kommit till på inrådan af denne föredragandens företrädare, den som läroboksförfattare mycket kände telegrafdirektören, sedermera byråchefen Nyström, organisatören af verkets undervisningsanstalt. Det var på hans förslag, som studentexamen på reallinien blef erforderlig för inträde i verket; och icke blott det, utan en extra kurs på 4 månader förelades dessa inträdessökande, som dock tagit studentexamen på reallinien. Nu vill jag tillägga, att telegrafstyrelsen helt nyligen ökat dessa inträdes-

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

fordringar med icke mindre än 4 månaders extra kurs, att således en högst betydlig ökning ansetts behöflig. Dessa fordringar ha nu i utlåtandet sänkts till hälften, ja mindre än hälften. För att bedöma, hvilka insigter i fysik och matematik en inträdessökande i telegrafverket behöfver ega, må man öppna telegrafdirektör Nyströms lärobok i telegrafi, och man skall då finna, att förutsättningarna för läsandet af denna bok äro sådana, att det icke låter sig göra att studera den utan grundliga förkunskaper.

Går jag till språkfrågan, fäster jag mig vid, att det franska språket blifvit utlemnadt ur denna medborgerliga examen, och att telegrafstyrelsen ansett, att vid den särskilda kursen så mycket franska skulle kunna inhemtas, som vore behöfligt för bestridande af telegraftjenst. Huru origtigt detta är, framgår af den ofantliga mängd franska telegram, som genomgå telegraftjenstemännens händer, och som förra året uppgingo till icke mindre än något öfver 54,000. Det är ju klart, att det behöfves en ganska ordentlig och grundlig kunskap uti de lefvande språken, för att man skall kunna icke allenast läsa af telegrammen rätt, utan äfven, när de äro orätt återgifna från utlandet kunna för de respektive mottagarne tolka innehållet. Ett mycket belysande exempel i detta hänseende kan jag lemna från telegrafverket. För ungefär 25 år sedan gingo alla franska telegram öfver Tyskland. På den tiden liksom nu vore de tyska telegraftjenstemännen mycket litet språkbildade, och de behöfde icke vara det, eftersom de knappast hade mer än sitt eget språk att sysselsätta sig med. Af dessa franska telegram, som kommo öfver Tyskland, var det knappt ett enda, som kom fram i ordentligt skick hit till Sverige, utan tjenstemännen fingo i allmänhet tolka dem för mottagarne. Häraf framgår ju, att en grundlig känedom af språket är behöflig. Emellertid, när nu år 1873 en ny telegrafkabel nedlades, inträffade det märkliga förhållandet, att nästan hvartenda telegram var felfritt, beroende just på den stora bildning, som våra telegraftjenstemän besitta.

Det finnes också ett annat skäl, hvarför grundlig kunskap i franska språket är nödvändig för telegraftjenstemän. Det internationella telegrafreglementet föreskrifver nemligen, att all korrespondens skall föras på franska; och då jag har daglig sysselsättning med sådant, vet jag, huru magtpåliggande det är att icke blott kunna läsa utan äfven uppsätta enklare skrivelser på franska språket. Nu vill jag bestrida, att under en telegrafkurs på 4 eller 8 månader, der en mängd stora och viktiga ämnen tillhörande telegrafiens område skola inläras, man också skall kunna inhemta det kunskapsmått af algebra, kemi, fysik samt franska, tyska och engelska, som är nödvändigt för telegraftjenstemännen för att kunna sköta sina tjänster på ett för trafikanterna tillfredsställande sätt. På senare tiden har dessutom tillkommit någonting, som herrarne känna till, nemligen, att man får intertelefonera telegram, och dessa måste telefoneras på det språk, på hvilket de nedskrifvits. Vare sig tjenstemannen tager emot ett telefonerat utländskt telegram eller har att afsända ett sådant, måste han ju känna till språket ganska väl; och gör han icke det, är det ju stor risk att telegrammet blir förfuskadt.

Jag vill vidare erinra om, att i den code-telegrafering, som på

senare tid blifvit mycket allmän, dessa code-ord just äro hemtade från de romanska språken, franska, spanska och italienska. Om nu en telegrafstjensman skulle stå utan all kunskap eller ega en mycket bristfällig sådan uti dessa romanska språk, skulle han riskera att vid nästan hvarje telegram, i hvilka code-ord inginge, förfuska telegrammet till obotlig skada för trafikanterna.

Jag vill vidare, nämna att telegrafstyrelsen säger, att det för styrelsens tjenstemän behöfves en högre kompetens än för stationspersonalen. I det fallet är jag af alldeles motsatt mening. Stationspersonalen behöfver icke blott den humanistiska bildning, om hvilken jag nu talat, utan den behöfver äfven en teknisk bildning. Den behöfver således en vidsträcktare bildning än telegrafstyrelsens personal, som till större delen består af revisorer, uppsättare af smärre skrivelser och bokhållare. Vill man sänka kompetensen, så kan man sänka den för dessa skrivvare, men icke för de personer, som hafva ett absolut behof af högre kunskap. Att telegrafstyrelsen också erkänner, att stationspersonalen har hög kompetens, framgår derutaf, att på 2 af verkets byråer, nemligen trafikbyrån och liniebyrån, äro mest alla tjenstemännen f. d. stationstjenstemän, ifrån byråchefen ända ned till den yngste extraordinarien.

Jag tror mig således hafva visat, att vid de embetsverk, af hvilka utlåtauden afgifvits, det är mycket tvifvelaktigt, huruvida den kompetens, som i motionen föreslagits, är antaglig.

Men det finnes ett annat skäl, hvarför jag tror, att man icke bör sammankoppla kompetensfrågan med läroverksorganisationsfrågan, och det är det, att genom att stadga en sådan lägre kompetens, som nu utskottet förordar för en del af statens tjenstemän, man sänker bildningsnivån på ett högst betänkligt sätt. Jag vet nog, att man skall säga, att detta just ingenting betyder. De kunna nog reda sig och de kunna nog skaffa sig bildning ändå. Men det är något olika förhållande med tjenstemannacorpsen än med den stora affärs- och industriidkande allmänheten. Den industriidkande och handlande allmänheten har tillfälle att genom ett lifligt umgänge med menniskor och genom sin sysselsättning med olika angelägenheter få sitt omdöme, sin blick och sitt förstånd på allt sätt utvidgade; och desstom tillkommer en förmögenhetsfaktor, af hvilken de lägre tjenstemännen ingenting veta. Deras förhållanden äro af den blygsamma och anspråkslösa beskaffenhet, att de få göra allt för att hålla sig uppe; och är då bildningen af en underhållig beskaffenhet, är det klart, att de skola hafva mycket svårt att bibehålla sin sociala ställning. Jag vill för öfrigt påstå det att, om man börjar sänka bildningsnivån för dessa tjenstemän, så finnes intet skäl, hvarför man icke skulle kunna fortsätta. Hvarför skulle man icke kunna sänka denna nivå för kronofogdar, för länsbokhållare, ja äfven för elementarlärare? Vi hörde ju nys af en talare, att statens och Riksdagens fordringar på läroverkens lärare äro många gånger större än de behöfde vara. Hvarför icke då sänka fordringarne för t. ex. lärarne i matematik till hälften eller tredjedelen af hvad de nu behöfva kunna? Läraren skall lika väl enligt

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

utskottets resonnement kunna fylla sin uppgift att undervisa lärjungarne i 5:te och 6:te klasserna.

På grund af hvad jag nu sagt, tror jag, att det skulle vara ytterst beklagligt, om kompetensfrågan skulle fortfarande sammankopplas med läroverksorganisationsfrågan; och jag har just för den skull velat yttra mig här för att få dessa betänkligheter till protokollet, i hopp att de blifva beaktade, då saken en gång på allvar kommer före. I öfrigt är jag öfvertygad om, att motionen har en god innebörd, och vill för den skull tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! "Ej kan vanans nötta lexa evigt repas upp igen", heter det. Och jag skall icke heller trötta kammaren med att i detalj upptaga och bemöta alla de invändningar, som från olika håll blifvit framställda emot det föreliggande skrivelseförslaget. Motskålen finnas anförda i motionen och i utskottets betänkande, till hvilka jag alltså tillåter mig att hänvisa den, som är närmare intresserad af frågan.

Men om jag icke anser mig behöfva upprepa skäl, som redan många gånger anförts för saken och som här ej blifvit vederlagda, så skall jag dock anhålla att med anledning af hvad under diskussionen förekommit få göra ett par anmärkningar.

Gent emot den ärade reservanten på södermanlandsbänken vill jag endast erinra, att hans yttrande synes antyda, att han tror meningen vara, att man här skulle uttala sig om *sättet*, hvarpå den nya organisationen skulle kunna genomföras. Men det är ett fullständigt misstag; detta vill man just öfverlåta åt regeringen att utreda. Här är endast fråga om att framhålla vissa stora *organisatoriska principer*, som böra läggas till grund för en kommande utredning, och då torde det icke vara lämpligt att i klämman uttala sig för en sådan halfmesyr, som reservanten föreslagit och som utan tvifvel skulle komma att förfuska syftet med det hela. Ty om den ifrågasatta nya afgangsexamen icke skulle kunna afläggas vid alla läroverk utan endast vid somliga i vissa trakter af landet, är ej svårt att förutsäga, att den från början skulle förfela sin verkan. Visserligen har reservanten vunnit understöd från Örebro och från Trelleborg. Men jag hemställer ändå, om kammaren skulle finna lämpligt att under ledning af herrar Lindblad, Sjövall och Sahlin frångå den ståndpunkt, som kammaren i hithörande frågor — d. v. s. med afseende å nederskolans enhetliga organisation och latinets uppflyttning — i nära ett tjugotal af år bar häfdat, för att intaga en ställning ett godt stycke till höger om Första Kammarrens. Ty märk väl, mina herrar, att om den kläm, som här är i fråga, hafva Första och Andra Kammarrens utskottsmajoriteter enat sig.

Herr Sjövall förde åtskillig vecklagan å de treklassiga läroverkens vägnar, och utan tvifvel är det af behöfvet påkalladt, att äfven deras ställning med första tages under ompröfning, såsom i motionen antydts. Men jag tror icke, att hans ångestrop bör verka derhän, att vi *nu* skulle upptaga frågan; det blefve då för mycket på

en gång. Hafva vi väl sörjt för de 15,000 lärjungar, som finnas i de 36 fullständiga och de 22 femklassiga läroverken, så torde det sedan gå lätt nog att komma till rätta med de 900 lärjungars kraf, hvilka nu undervisas i de 17 treklassiga läroverken. Detta lärer då följa af sig sjelf såsom ett korollarium.

Herr Sahlin har låtit kammaren njuta af ett längre pedagogiskt föredrag, hvilket dock, så vidt jag kunde finna, till nio tiondedelar låg på sidan om den föreliggande organisationsfrågan. Han anklagade utskottet eller, såsom han behagade säga, "utskottsdelegerade" för att hafva gått tillväga på ett ovanligt och lättvindigt sätt. I anslutning till de upplysningar, som vid början af debatten i detta afseende lemnades af utskottets ärade ordförande, vill jag med anledning af nu berörda påstående endast betona, att ärendets behandling inom utskottet — med undantag af det samråd, som plägs med ett af Första Kammarens i samma fråga arbetande utskott — tillgått på alldeles samma sätt som vanligt. Först gjordes nemligen saken till föremål för en relaterande framställning och principuttalanden inom utskottet. Sedan hänvisades frågan för utlåtandets uppsättning till trenne delegerade, hvilka anskaffade erforderliga tabeller äfvensom yttranden från vissa myndigheter, föranstaltade om förslagstryck, hvilket utdelades till utskottets samtliga ledamöter o. s. v. Sälunda beredt, föredrogs ärendet åter i utskottet, och det var då tillfälle för en hvar af dess ledamöter att göra anmärkningar, att yrka afslag och att föreslå ändringar. Då emellertid några invändningar af betydelse icke framkommo, blef förslaget efter ett kortare meningsutbyte med några få detaljändringar antaget af utskottet. Mot ett sådant sätt att bereda ärendet torde ingen befogad anmärkning kunna göras.

Herr Sahlin fann vidare lämpligt att om den föreslagna afslutningsklassen begagna sådana uttryck, som att den skulle blifva en "afloppsstrumma", att i den skulle samlas "afskrapet" af lärjungarne o. s. v. Jag vill emellertid protestera mot att man på sådant sätt inom Riksdagen, liksom skolpojkar på lekplanen, begagnar öknamn för att göra en sak, som man ej gillar, förhatlig. Vid en närmare undersökning skall man finna, att motionären och utskottet icke gifvit anledning till sådana uttjuterier utan endast yttrat, att för de lärjungar, som för teoretiska studier vore mindre väl skickade, skulle den ifrågasatta afslutningsexamen bereda tillfälle att tidigare och med bättre behållning än nu är fallet träda ut i lifvet. Härmed är alls icke sagdt, att dessa lärjungar skulle vara att betrakta såsom något slags "afskrap"; afslutningsklassen med sin examen är endast afsedd att öppna en lämplig utväg för lärjungar med en mera praktisk läggning, som mängden gång uppväger den felande teoretiska begåfningen. I detta lärer ingen, som ser på saken utan förutfattad mening — lika litet som i den om de i teoretiskt afseende bäst utrustade ofta använda skoltermen "eliter" — kunna finna någonting för lärjungar af en helt annan, men för tillfället alls ej åsyftad kategori nedsättande.

Slutligen yttrade herr Sahlin flere gånger, att han icke förstod, hvad utskottet i den eller den delen af sitt utlåtande sagt. Det tror jag mycket väl; ty utgångspunkten för hans uppfattning af skolfrågor

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

är så diametralt motsatt den, som utskottets och Andra Kammarens majoritet hylla, att, när man icke vill förstå hvad som från denna ståndpunkt yttrats, då kan man icke heller förstå det. Jag skall därför icke närmare inlåta mig på att belysa detaljerna af hans anförande eller konsekvensen mellan dessa och hans slutyrkande. Jag vill blott tillägga, att till en hederlig begrafning hör ju också klockringning, och jag kan icke neka till att, när jag hörde det långa föredraget med den sonora stämman från örebrobanken, föreföll det mig nästan såsom en klockringning öfver ett föråldradt pluggsystem, i hvilket talaren förälskat sig, men som han nu såg föras till grafven.

Hvad åter beträffar herr Boëthius' anmärkningar angående latinets och dess uppflyttning, har han redan sjelf fuunit, att utskottets betänkande icke gifver anledning till några berättigade farhågor i sådant afseende. Ty utskottet har sjelf antydt den väg, på hvilken undantag i detta och andra afseenden bäst skulle kunna ernås, nemligen derigenom att, derest läroverksstyrelse och kommunal myndighet finna ändring i den gällande organisationen önskelig, en sådan ändring på framställning derom skulle kunna af Kongl. Maj:ts beviljas. Om sålunda domkapitlet och stadsfullmäktige vore eniga om att latinets borde börja i första eller fjärde klassen, skulle detta icke möta hinder. Nu tror jag visserligen, att det lärer blifva på andra och mer vitala saker än frågan om latinets ställning, som stadsfullmäktige skulle komma att rigta sin uppmärksamhet, t. ex. på tiden för franskans och engelskans inträdande på schemat eller dylikt. Men möjligheten att göra vissa undantag från den såsom regel stadgade ordningen är, som sagdt, visst icke utesluten, om utskottets betänkande antages.

Hvad angår herr Nyströms yttrande derom, att den nya afgangsexamen hos oss, liksom i Danmark och Norge, borde göras obligatorisk för alla, vill jag nämna, att jag nyligen besökt åtskilliga af dessa länders förnämsta lärda skolor. Dervid hörde jag af framstående pedagoger just öfverklagas såsom ett fel, att motsvarande mindre afgangsexamen — Middelskoleexamen i Norge, Almindelig Forberedelseseksamen i Danmark — måste afläggas af alla lärjungar, både af dem, som skola gå fram till studentexamen, och af dem, som dessförinnan träda ut i lifvet. En gifven följd häraf blifver nemligen, då det sista året före en examen alltid väsentligen måste blifva ett repetitionsår, en betydlig tidsförlust för dem, som ämna sig fram till studentexamen, och ett dylikt stadgaende skulle sålunda medföra en topphuggning af vår högre bildningskurs med närmare ett år eller åtminstone en termin. Jag tror alltså icke, att detta tillvägagångssätt just med hänsyn till den i våra grannländer vuuna erfarenheten är att förorda. Tvärtom hafva flera danska och norska skolmän lifligt uttalat sig för lämpligheten af en sådan organisation som den af utskottet här tillstyrkta.

Hvad särskildt kompetensfrågan beträffar, hafva de olika myndigheter, som deröfver yttrat sig, med undantag af generaltullstyrelsen framkommit med välvilligt hållna uttalanden i frågan. Och är det att betrakta såsom en ganska märkelig omständighet, att de i sina omdömen eljest mycket återhållsamma embetsverken på det förberedande stadium, i hvilket förslaget ännu befinner sig, intagit en så pass

sympatisk hållning till detsamma som skett. Så har äfven, trots allt hvad herr Nyström anført, varit fallet med telegrafstyrelsen, ehuru inom denna styrelse en meningsskiljaktighet yppat sig; men har byråchefen Wennum, hvars biografi och åsigtter vi nyss fingo till lifs, uttalat åtskilliga betänkligheter emot saken, så torde detta mer än motvägas deraf, att chefen för telegrafverket, generaldirektör Storckenfeldt, i ett särskildt yttrande lifligt uttalat sig för densamma.

Herr Nyström nämde också, att det väl kunde behöfvas "högre bildning" bland telegrafverkets tjänstemän. Det är möjligt; men att denna s. k. högre bildning skulle ådagaläggas, såsom nu sker, genom betyg i sex ämnen i studentexamen, det anser jag vara en omständighet af mycket tvifvelaktigt värde. Ty när man som jag varit med om att examinera öfver 800 studenter, får man icke så synnerligen förmånliga tankar om den "högre bildning", som skulle representeras af denna examen. Den kan vara bra såsom ett trappsteg för fortsatta studier till uppnående af en högre bildningsnivå, men i och för sig kan den icke sägas representera en sådan. Jag tror snarare, att den tanken här framtidens frö i sitt sköte, hvilken embetsverken temligen allmänt uttalat, nemligen att vida bättre än att för allt möjligt fordra studentexamen vore att såsom kompetensvillkor uppställa en mindre, tre år tidigare aflagd afgangsexamen med derpå följande specialkurs, en dylik kurs för postverket, en för telegrafverket, en för jernvägarne o. s. v. En så inrättad kompetens skulle utan tvifvel lemna en bättre säkerhet med afseende å lämpliga förutsättningar för det framtida kallet än den hittills såsom kompetensvillkor antingen i sin helhet eller i vissa ämnen föreskrifna mogenhetsexamen.

Efter dessa anmärkningar skall jag, mina herrar, icke närmare ingå på att hemöta öfriga inkast, som blifvit framställda mot det föreliggande förslaget. Men medan jag har ordet, skall jag be att korteligen få antyda den *hufvudsynpunkt*, ur hvilken detsamma, efter hvad mig synes, bör bedömas. Detta förslag innehåller, närmare besedt, icke så synnerligen mycket nytt, utan det är fastmer att betrakta såsom en öfverskådligt gjord sammanfattning af reformyrkanden, som länge stått på dagordningen inom Riksdagen, och som jag för min del under en tjugooårig lärareverksamhet vid latinläroverk, realläroverk och högskola funnit befogade och af behovet påkallade.

Frågan gäller här icke i första hand latinets eller öfver hufvud de klassiska språkens ställning, såsom man på vissa håll sökt framställa saken. Det är i sjelfva verket att söka snedvrida saken, då man velat få den betraktad väsentligen från en sådan synpunkt. Icke är det på latinets eller de klassiska språkens ställning — en fråga af mera underordnad betydelse, hvilken för öfrigt enligt framstående fackmäns mening skulle på ett tillfredsställande sätt ordnas, äfven om det föreliggande förslaget antages — icke är det derpå, som vår nationella bildnings värde väsentligen hänger. Denna är dess bättre fastare rotad än så; dess växt och trefnad beror på helt andra och djupare liggande kulturfaktorer, som behöfva hvar i sin ordning tillgodoses.

Nej, här gäller det den frågan, huru de allmänna läroverken, rätteligen skola kunna göra skäl för sitt namn af "allmänna", d. v. s.

Angående inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgangsexamen för lärjungar vid 15—16-års-åldern.
(Forts.)

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

huru de på ett verksamt sätt skola kunna tillgodose de olika bildningsuppgifter, som de äro afsedda att fylla. Läroverksfrågan är, såsom jag i min motion har framhållit, *en social fråga* af djupt ingripande betydelse. I detta afseende har det varit ödesdigert för våra läroverk, att de småningom allt mer utvecklats sig till att väsentligen blifva studentbildningsanstalter, så att mogenhetsexamen kommit att sätta sin prägel på studierna ej blott å det högre stadiet utan äfven i klasserna långt ned igenom. Å andra sidan har man allt för litet tänkt på den mängd af lärjungar — öfver 70 procent — som utan aflagd mogenhetsexamen strömma ut ur läroverkens mellanklasser. De få åtnöja sig med fragmenten af en bildning, som är afsedd för helt andra ändamål än deras; de lemna läroverket utan något slags examensintyg, som vittnar om det kunskapsmått de inhemtat och som kan vara dem till hjälp, när de skola bryta sig väg genom lifvet. Detta har verkat derhän, att alla lärjungar, som vilja draga något praktiskt gagn af sina skolstudier, söka, för så vidt deras anlag och medel räcka till, att släpa sig fram till studentexamen. Och denna omständighet har i sin ordning, såsom bekant, bidragit till öfverbefolkning på embetsmannabanan och ökning af det literära proletariatet. En af de betänkligaste följderna af ett sådant system är vidare, att en mängd lärjungar med företrädesvis praktisk läggning just under den viktigaste utbildningsåldern — från 16 till 19 år, då ynglingasinnets är som mest mottagligt för praktiska impulser — kvarhållas på skolbänken och får en alltför teoretisk utbildning, ett fel, som sedermera icke så lätt låter rätta sig.

Sådana missförhållanden hafva naturligen framkallat *klagomål* från olika håll. Föräldrarne klaga öfver att undervisningen är opraktisk och att den verkar öfveranstängning, det senare särskildt i följd af språkens hopande på skolans mellanstadium, ehuru nämnda följd ofta nog först längre fram i de högre klasserna träder fram i dagen. Lärarne klaga öfver kursfördelningen, att kurserna äro för långa för att medhinnas, att de icke lämpa sig för de stadier, för hvilka de äro afsedda o. s. v. Universitetsprofessorerna klaga öfver att de unga studenterna äro omogna, att de icke ega förmågan att på egen hand drifva vetenskapliga studier o. s. v. Klagomålen må i vissa fall befinnas öfverdrifva eller rent af obefogade; det står dock vid en allvarlig pröfning tillräckligt mycket åter för att vittna om brister i läroverksorganisationen, som måste afhjelpas.

För att söka råda bot i detta afseende har här föreslagits att återupplifva den gamla skilnaden mellan skola och gymnasium, som för femtio år sedan, genom 1849 års cirkulär, i en hastig vändning slopades. Derigenom skulle läroverkets båda stadier — det högre och det lägre — bättre än nu kunna inrättas så, att de blefve afsedda för olika åldrar och olika uppgifter.

Den nya läroverkstyp, som länge har varit Andra Kammarens ideal och som på senare tider äfven vunnit anslutning i Första Kammaren och inom pedagogiska kretsar, skulle då komma att utgöras af en *enhetlig femklassig underskola*, afsedd för barna- och öfvergångsåldern med uppgift att meddela allmän medborgerlig bildning, och ett derpå

bygdt, *fyraårigt reall* och *klassiskt gymnasium*, afsedt för ynglinga-åldern med uppgift att meddela vetenskaplig förbildning åt dem, som vid universitetet, eller annan högre tillämpningsskola, t. ex. vid tekniska högskolan eller vid militärläroverk, ämna fortsätta sina studier. Dessutom skulle vid sidan af gymnasiet bildas *en afslutningsklass* med en af kompetens åtföljd afgangsexamen, afsedd för deras behof, som mer eller mindre direkt ville gå ut i lifvet.

Omkring detta skolprogram har man nu samlats med ovanligt stor enighet; inom pressen, inom de större städernas läraresällskap och äfven hos de myndigheter och representanter för olika näringar, som haft tillfälle att yttra sig i frågan, hafva för en sådan läroverksorganisation uttalats lifliga sympatier. Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd har till och med yttrat, att en reform i dylik rigtning vore "en bjudande nödvändighet" och skulle vara egnad att "höja bildningsnivån bland yrkesidkarne."

Härtill kommer, att läroverksfrågan för ögonblicket befinner sig i ett särdeles lyckligt läge. Organisationsfrågan föreligger nemligen fri från alla bihang af ekonomiska vidlyftigheter eller lokala hänsyn. Riksdagen kan nu — utan att inlåta sig på sådana detaljer, hvori den icke mäktar intränga eller skaffa sig någon själfständig mening — uttala sig angående de stora principer, som böra läggas till grund för ett kommande reformarbete; och jag förmodar, att regeringen skulle vara tacksam för att i en så viktig inre reformfråga som denna få höra representationens mening. För Riksdagen innebär det alls ingen risk att på föreslaget sätt uttala sig, ty vi få ju i alla fall taga frågan under ytterligare ompröfning, när ett utarbetadt förslag en gång föreligger. Särskildt för Andra Kammaren — jag menar naturligen Andra Kammarrens majoritet, ty tiraljörer finnas ju alltid — borde näppeligen kunna uppstå någon tvekan om de här uppställda principernas lämplighet. Dessa principer gå nemligen alldeles i den rigtning, som kammaren under en lång följd af år hållit fast vid, äfven om de här föreligga i en något modifierad form och delvis på ett annat sätt uttryckta.

Skulle jag söka att i korthet sammanfatta karakteren af den reform, som här föreslagits, skulle jag vilja påstå, att den går dels i praktisk, dels i nationel rigtning. *Praktisk* är rigtningen, för så vidt den afser att genom underskolans omorganisation, genom inrättandet af en afslutningsklass och kompetensexamen bättre än hittills tillgodose den stora mängd af lärjungar, som lemna läroverket före mogenhets-examen och hvilkas bildningsbehof nu äro mycket illa tillgodosedda. *Nationel* åter kan reformens rigtning kallas ej allenast i det afseendet, att den afser att stärka det fosterländska bildningselementet på gymnasialstadiet och i afslutningskursen genom att gifva ökad utrymme åt den svenska litteraturens, den svenska historiens, den svenska statsförfattningens studium, utan ock derutinnan, att den afser att skapa en svensk läroverkstyp, framgången ur våra inhemska kulturella och sociala förhållanden. Jag menar att tiden nu är inne för att vi i afseende å vår skolorganisation skulle kunna våga

Angående inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgangsexamen för lärjungar vid 15—16-års-åldern.
(Forts.)

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

ställa oss på egen botten och icke nödgas begagna oss af tyska plagiat. Vi borde ej vidare behöfva ängsligt snegla öfver till andra länder för att undersöka, huru deras skolväsen är ordnad, och med tumstock pedantiskt mäta kurserna för att se till, att våra kurser i latin och grekiska måtte blifva lika stora som eller åtminstone föga mindre än hvad de äro i Tyskland och på andra ställen.

Här gäller i min tanke framför allt att väga de olika kulturfak-
torerna, sådana de hos oss kommit att gestalta sig, mot hvarandra och gifva hvardera sitt rätta mått i skolan. Det gäller att ordna saken så, att vi kunna skicka ynglingen ut i världen med kunskaper, som äro egnade att göra honom till en duglig samhällsmedlem, och som äro inhemtade på ett sådant sätt, att de icke bilda en osmält massa, utan så, att de i det praktiska lifvet visa sig användbara. Derpå — icke på måttet af det klassiska glosförrådet eller på ett bestämdt antal lästa sidor i auktorerna — hänger i själfva verket frågan om bildningsnivåns upprätthållande och höjande, ett ändamål, som den nya organisationen i flera riktningar afser att främja.

Ty hvad vi främst af allt behöfva, det är icke så mycket en lärd ungdom, med hufvudet fullproppadt af latinska fraser, utan en fysiskt och moraliskt stark ungdom, som med lif och lust kan taga upp arbetet med olika kulturuppgifter. Det gör icke så mycket, om man skulle nödgas att pruta af något på kursen i ett eller annat ämne, endast derigenom *bildningens enhet, karaktärsutvecklingen* och *skolans uppfostrande betydelse* främjas. Derhän syftar den af utskottet förordade valfriheten på det högre stadiet, hvilken skulle medföra, att man mer än hittills kunde taga hänsyn till de individuella anlagen. Derigenom blefve ock möjligt, att mogenhetsexamen kunde få afläggas på flera olika sätt, äfven om denna examen för att medföra kompetens måste för vissa ändamål fordras vara på ett visst sätt aflagd.

Innan jag slutar, skall jag tillåta mig påpeka, att en så vidlyftig och svårlöst fråga som läroverksfrågan naturligtvis har många viktiga sidor, som här ej blifvit berörda, t. ex. *frågan om lärarebildningen* hvilken naturligtvis måste ändras och i flera afseenden stärkas, om reformförslaget skulle gå igenom, vidare *frågorna om läroverkens förhållande till universiteten, om de treklassiga läroverkens öde* o. s. v. Jag tror emellertid icke, att det skulle vara opportunt att nu taga upp dessa frågor. Man kunde då komma att sammanblanda allt för många ämnen, så att kanske hela anrättningen blefve skämd, såsom skedde år 1896.

Kunde vi endast få dei utskottsutlåtandet framställda principerna godkända af Riksdagen och lagda till grund för en kommande utredning af frågan, vore det vackert'så. Läroverksfrågan skulle då ha tagit ett stort steg framåt mot en lösning i nationell och praktisk riktning. I så fall hoppas jag ock, att den kamp mellan de båda kulturerna, den klassiska och den moderna, hvarunder läroverken under senare hälften af vårt århundrade lidit, snart skall afmattas och att med gryningen af det nya seklet, då man bättre hunnit afväga dessa kulturers inbördes värde för samtiden och tillmäta dem deras rätta plats i skolan, en ljusare och lyckligare tid skall uppgå för våra läroverk och för den

stora del af landets bildningssökande ungdom, som der fostras för olika kulturuppgifter.

I denna förhoppning, herr talman, och i den öfvertygelsen, att det för den lyckliga lösningen af en så vigtig och i nationens kulturella lif så djupt ingripande reformfråga som läroverksfrågan är påkalladt, att representationen klart uttalar sin mening, tillåter jag mig att hemställa, att kammaren må, med afslag å herr Lindblads reservation, bifalla utskottets nu föredragna hemställan i dess båda punkter.

Med herr Ernst Carlson förenade sig herrar *Ivar Månsson, Larsson* i Mörtlösa, *Erickson* i Bjersby, *Arhusiander, Höjer, Petri, Lindgren, Bromée, Rydberg, Liljeholm, Dahn, Akesson, Olsson* i Kyrkebol, *Thylander, Hedin* i Torp, *Styrlander, Nydahl, Göthberg, Eriksson* i Elgered och *Holmgren* i Varnhem.

Härefter anförde

Herr Nilson i Lidköping: Herr greve och talman! Det var med sann tillfredsställelse som jag vid riksdagens början tog del af herr Carlsons så förtjenstfullt utarbetade skolmotion, hvares hufvudtankar just gå i den riktning, i hvilken jag under hela min långa läraretid tyckt mig vilja hafva undervisningen vid våra läroverk ordnad. Med ej mindre tillfredsställelse har jag tagit del af det nu framlagda utskottsbetänkandet och särskildt gladt mig åt den nästan fullständiga endragt, som rådt bland de ledamöter af såväl Första som Andra Kammaren, hvilka haft sig ombetrodt att behandla motionen och deröfver till Riksdagen afgifva utlåtande. Detta bådär ju godt för frågans framgång såväl i Riksdagen som hos Kongl. Maj:t. På alla håll, inom och utom skolan råder och en allvarlig, ja, otålig längtan att äntligen en gång få slut på de ofruktbara strider, som under de senaste decennierna förts rörande läroverksorganisationer och läroverksreformer. Min egen 44-åriga verksamhet såsom elementarlärare började just vid den tidpunkt, då 1849 års stora läroverksreform — hvilken jag för min del just icke räknar till de allra lyckligaste — vunnit tillämpning i våra läroverk. Jag har alltså fått vara med om allt det experimenterande, alla de lappningsförsök, som under de gångna 50 åren egt rum på skollagstiftningens område, utan att det kan sägas att tillståndet under tiden blifvit nämnvärdt bättre eller den allmänna belåtenheten större. Det är således lätt att förstå, att jag för min del nu är en bland de många tusenden, som helsa det här framlagda förslaget välkommet och i dess antagande skåda gryningen af en ny, ljusare dag för våra läroverk, hvarunder dessa skola se sig i stånd att med mera ro och stadga och till landets fromma fylla sin höga uppgift.

Jag ber, herr talman, att få uttala mitt lifliga bifall till det nu framlagda skrifvelseförslaget.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman! Som jag i den föreliggande frågan vill gå med om yrkandet på en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning, så vågar jag med detsamma

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

hemställa, att regeringen med sin öppna blick för de stora kulturfrågorna, efter skedd utredning, ville i *förslaget* låta de gamla språken intaga en värdig plats på våra läroverks schema, så att de ej allt för långt undanskjutas.

Motionären säger i motionen, att i våra grannländer, Danmark och Norge, har man sedan länge haft en praktisk ordnad afslutning jemte åtföljande examen och dervid funnit sig särdeles väl. Så lär dock icke vara förhållandet åtminstone i Norge, der bildningsnivån, i följd af en allt för praktisk anlagd afslutningskurs, bland studenterna på realinien skall ha betydligt sjunkit.

Den realistiska utvecklingen tränger i vår tid på så, att det är fara värdt, att vi skola glömma att den grekiska och romerska forntiden framställer för oss en i sig afslutad och fulländad kulturvärld med stora och ädla karakterer, som hvarje tidsålder bör lära känna; och jag tror, att det påståendet är riktigt, att just genom att de gamla språken å ena sidan äro så rikt utvecklade och å andra sidan ligga så långt ifrån vår egen föreställnings område, så att det kräfver ansträngning att tillegna sig dem, äro de, jemte matematiken ett af de bästa medlen att från början bilda lärjungarne till ett strängare tänkande och till att göra jemförelser emellan forntid och nutid.

Det är väl sant, att ynglingar, som egna sig åt den lägre embetsmannabanen eller yrkena, ej böra spilla sin tid på latinstudiet, äfvensom att den gamla historien kan läsas i öfversättning, men jag fruktar för, att, der det gamla språket ej läses, intresset för den äldre historien så småningom kommer att slappas. Man bör derfor vid skolreformens genomförande gå varsamt till väga.

Jag tager mig slutligen friheten, att här anföra några ord ur Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande i denna fråga förlidet år. Der heter det: "Hvad särskildt angår de examina, som böra afläggas för att gifva kompetens till statens embeten, torde vara uppenbart, att endast hänsyn till statens behof af dugliga och framstående organ för fyllande af statens uppgift får vara bestämmande vid ordnandet af dessa examina. Enskildes önskingar och förhoppningar, att vägarne till lefvebröd och anställningar varda för dem utan omgång öppnade och väl banade, hafva i jemförelse härmed intet berättigande, eller blott en underordnad betydelse."

Ett annat skäl, men af mera lokal betydelse, som manat mig att uttala några ord till försvar för det gamla latinet är, att i vår stiftsstad Vexjö, på den gamla gymnasiegården, är rest en minnessten, på hvilken är inristadt namnet: Håkan Sjögren, en gammal väl känd latinare. Hans minne lever ännu vid det frejdade läroverket i den gamla Sigfridsstaden, derifrån utgått män med namnen Linné och Fries, m. fl.

Herr talman! Jag skall icke göra något yrkande.

Herr Brodin: Då jag instämt i motionens syfte, skall jag anhålla att få yttra några ord. Jag skall dervid hvarken beröra frågan om latinets framflyttning till nedre sjetten klassen ej heller söka utreda

saken ur pedagogisk synpunkt, utan helt och hållet se den från den synpunkt, som för mig varit den bestämmande, nemligen den praktiska.

För många år tillbaka blef min uppmärksamhet fäst vid, att unga män af engelsk och tysk nationalitet vid mycket tidig ålder hunnit utbilda sig för det yrke, åt hvilket de egnade sig och uppnått en själfständig ställning. Då jag jemförde denna iakttagelse med, huru vi i detta afseende hade det i Sverige, fann jag, att vi voro många år efter. Medan de unge engelsmännen och tyskarne endast vore några och 20 år gamla, då de hunnit träna sig i sitt yrke och lyckats förvärfva sig en själfständig ställning, så voro våra unge män i det närmaste 30 år, innan de hunnit samma ståndpunkt. Jag började då tänka på, hvad orsaken härtill kunde vara. Jag kom emellertid snart underfund med, att förhållandet hade sin grund i våra kompetensvilkor. Hos oss är ju studentexamen uppställd såsom kompetensvilkor för de allra flesta befattningar och yrken. Från att den blifvit det för vinnande af anställning såsom post- och jernvägsskrifvare, har den sedermera äfven blifvit det för att man skall kunna egna sig åt tandläkare- och apotekareyrket m. m. Jag vet ej, hvar vi skola stanna, om man fortsätter på denna väg. Om ynglingar, som vilja egna sig åt ett yrke eller en näring, först kunna börja dermed 3 å 4 år senare, än de kunna göra det i andra länder, blifva de naturligtvis motsvarande tid försenade. Detta blir en nationalekonomisk förlust icke endast ur synpunkten af kostnaderna för uppfostran utan äfven ur den synpunkten, att det dröjer så länge, innan ynglingarne kunna börja att vara med i det praktiska arbetet. Under denna väntetid hinna många blifva odugliga och opraktiska och andra anse sig, sedan de tagit studentexamen vara för höga herrar för att då börja med ett yrke eller en näring. De ynglingar deremot, som få börja sitt yrke vid 15 å 16 års ålder, få mera intresse för arbetet och komma att egna sig deråt med större lust än de, som först efter ännu längre tids läsning kunna börja dermed. Då det visat sig, att för närvarande 70 procent af de lärjungar, som vinna inträde i läroverkets första klass, icke fortsätta till studentexamen, vore en afslutningskurs vid 15—16 års ålder synnerligen lämplig, och derest härutöver för vissa platser fortsättningsskolor skulle behövas, kunde ju sådana inrättas. Derigenom skulle dessa 70 procent högst betydligt ökas och endast sådana lärjungar, som skulle gå den lärda vägen, komme då att fortsätta till studentexamen.

Afven en annan sak, som här också blifvit berörd, talar för den ifrågasatta afslutningskursen. Huru många föräldrar är det väl nu, som i så god tid, som fordras, kunna bestämma, om barnen skola läsa latin eller icke? Min åsigt i denna fråga är sedan gammalt, att elementarläroverken böra utgöra fortsättningsskolor till den nuvarande folkskolan och att i dessa fortsättningsskolor sådan afgangsexamen vid 15 å 16 års ålder, som här föreslagits, skall få afläggas. Visserligen ha åtskilliga pedagoger sagt, att detta icke låter sig göra, men det blifver vederbörandes sak att söka ordna förhållandet. Hufvudsaken är att något i frågan åtgöres. Ty i dessa konkurrensens tider är det icke lämpligt att låta ynglingarne vänta, till dess de hunnit

Angående inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgangsexamen för lärjungar vid 15—16 års ålder.
(Forts.)

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts)

till en 20 år, innan de få börja att praktisera i det yrke, som de bestämt sig för. Våra ingenjörer till exempel skola i regel först taga studentexamen, innan de få börja sin kurs vid tekniska högskolan, och först sedan de genomgått denna kurs, hvilken tager en tid af 3 à 4 år, kunna de börja att skaffa sig den praktik, som fordras för att de skola kunna blifva dugliga för det yrke de valt. Då händer ofta, att de icke befinnas vara lämpliga för yrket och att de derigenom komma så att säga på sned, medan deremot de, som tidigare kunna börja sin praktik, hafva lättare för att slå sig fram. Sjelf har jag haft erfarenhet af både sådana kontorsbiträden, som tagit studentexamen, och sådana, som kommit direkt från folkskolan. Visserligen ha de, som tagit studentexamen, om de varit intresserade, efter träning blifvit mera dugliga och användbara än de andra; men vore det fråga om att taga ett kontorsbiträde från elementarskolan, då får jag säga, att jag hellre toge en pojke, som genomgått folkskolans kurs, ty den senare är vida lättare att uppfostra för yrket än den förre. Detta anser jag visa, att i detta hänseende ej allt är väl bestämdt. Elementarskolan bör väl vara ordnad för den stora massan och icke för det fåtal, som skola blifva lärda herrar.

På grund af de synpunkter jag nu haft äran framhålla, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottet förslag.

Häruti instämde herrar *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Olsson* i Åsak och *Hammarström*.

Herr Waldenström: Äfven jag skall be att med min röst få bidra till motionens framgång här i kammaren. Visserligen anser jag, att herr Sahlin i åtskilliga afseenden kan hafva haft rätt i sin kritik, men i det stora hela har hans kritik icke alls förändrat sjelfva hufvudsaken. Att i utskottets betänkande, såsom herr Sahlin visat, förekomma hvarjehanda dunkla uttalanden och åtskilliga rätt oegentliga uttryck, tror jag icke kan förnekas. Men, som sagdt, detta kan dock icke inverka på sjelfva hufvudfrågan. Vidare måste man gifva herr Sahlin rätt deri, att den jemförelse, som i motionen och utskottets betänkande är gjord mellan den nu föreslagna afslutningen i en klass motsvarande klass 6¹, och de afslutningsexamina, som äro anordnade i medelskolan i Danmark och Norge, icke precis håller streck, emedan denna examen i de nämnda länderna dels måste afläggas af alla elever, som gå igenom läroverket, dels, hvad Danmark beträffar, icke förekommer efter det sjetten utan efter det sjunde skolåret, hvilket motsvarar 6² hos oss. Men herr Sahlins yttrande, att de, som bestämma sig för att gå igenom den föreslagna praktiska afslutningskursen, skulle komma att betraktas såsom "afskrap", och att denna kurs skulle blifva en "afloppstrumma" för sådana lärjungar, som icke dugde att komma vidare på skolvägen, tror jag deremot icke är riktigt. Äfven det praktiska lifvet behöfver dugande och intelligenta män, och den, som lemnar skolan efter en sådan afslutningskurs, som här är fråga om, behöfver alls icke betraktas såsom en, den der icke förmår att gå vidare, utan såsom en, hvars håg ligger åt det praktiska hållet,

och som icke vill offra mer tid på skolarbetet, eller såsom en, hvars ekonomiska förhållanden hindra honom att fortsätta fram till studentexamen. Jag tror därför icke, att det förakt, som herr Sahlin fruktade skulle i skolan komma att drabba lärjungarne i den ifrågasatta avslutningsklassen, är att befara, om än jag måste erkänna, att utskottets tal om "elitcorpsen", som sedan skulle fortsätta, är oegentligt och lätt kan tydas så, att herr Sahlin får något berättigande för sina ord i den delen.

Hvad nu beträffar de hörda myndigheternas förhållande till den här frågan, så har utskottet sagt, att de i allmänhet ställt sig mycket välvilligt till densamma. Herr Sahlin, har deremot sökt att visa, att de uttalat sig ganska kyligt. Detta herr Sahlins påstående, är väl emelertid icke riktigt. Det är ju blott generaltullstyrelsen, som afstyrkt förslaget. De öfriga hafva uttalat sig för det. Att detta dock icke innebär, att de lärjungar, som gått igenom avslutningskursen, skulle ega kompetens att få direkt anställning inom verken, är naturligt. Så vidt jag kan förstå, har motionären ej heller påyrkat något sådant. Men avslutningskursen skulle berättiga eleverna att genomgå de särskilda specialkurser, som vore nödvändiga för den fackutbildning, hvilken skulle utgöra kompetensvilkor för erhållande af tjenstebefattning. Myndigheterna hafva också framhållit nyttan för eleverna af att tidigare, än nu kan ske, få börja att genomgå dessa specialkurser.

Hvad särskildt medicinalstyrelsen beträffar, sökte herr Sahlin tolka dess yttrande så, som skulle det vara mera afvisande än rekommenderande. Så är dock i verkligheten icke förhållandet. Hvad tandläkareeleverna angår, säger nemligen styrelsen: "Onekligt torde vara, att tandläkarnes vetenskapliga utbildning genom denna föreskrift i icke oväsentlig mån främjats. Å andra sidan har det icke kunnat undgå medicinalstyrelsens uppmärksamhet, att den handtverksmessiga delen af yrket deraf antagligen kommit att lida. Det torde nemligen vara påtagligt, att en person, som först vid 18 å 20 års ålder skall börja att arbeta sig in i ett yrke, som erfordrar ganska stor manuel färdighet, har svårare att tillägna sig denna än den, som börjat sysselsätta sig dermed vid en tidigare ålder. Följden häraf har äfven blifvit den, att vid tandläkareexamina, åtminstone under de senare åren, ett opropotionerligt stort antal bland examinanderna, uppgående stundom till hälften, blifvit underkänt i protesarbetena."

Detta är ju något helt annat än att ställa sig afvisande till förslaget. Jag tror, att en hvar af herrarna, som behöfver anlita en tandläkare — och det torde väl ej vara många, som icke behöfva det — skall finna sig betydligt mera betjenad dermed, att tandläkaren har en större manuel färdighet i att behandla tänder, än dermed att han är student. Studentexamen må ju ha sitt värde för honom sjelf, men för mina tänder är den, om hans manuella färdighet derpå blifvit lidande, af fasligt liten nytta.

Jag ser i denna motion ett synnerligen stort framsteg derutinnan, att den vill göra en ände på det olycksaliga studentmonopol, som börjat göra sig gällande på senare tider. Det har blifvit ett riktigt raseri, att menniskor skola vara studenter för att komma in både på

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts).*

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15-16-
års-åldern.
(Forts.)*

den ena och på den andra banan, ehuru man af gammalt väl känner, att många personer visat sig synnerligen dugliga för dessa banor utan att hafva tagit studentexamen. Jag vet för öfrigt alldeles visst, att när tandläkare här i Stockholm började fäkta för att få studentexamen uppsteld såsom vilkor för antagande till tandläkareelev, så gjorde det icke derför, att de sjelfva voro studenter — ty ingen enda af dem var student och de voro goda tandläkare ändå — utan derför, att de började få så många konkurrenter, att de tänkte bäst vara att hindra denna lifliga konkurrrens genom ökade fordringar. Det finnes ock än i dag här i Stockholm många dugtiga och förträffliga tandläkare, som icke tagit studentexamen; och med verklig harm har man fått se, hurusom gång efter annan tandtekniker, lika skickliga som mången examinerad tandläkare, blifvit bötfälde, för det att de sysslats med andras tänder — icke derför att de gjort dem illa, utan derför att de ej tagit studentexamen. De få nemligen ej aflägga tandläkarexamen, när de icke äro studenter, äfven om de äro aldrig så dugliga dertill. Mätte vi så snart som möjligt komma ifrån dessa studentmonopol, och mätte det svenska undervisningsväsendet blifva anlagdt på att utbilda menniskor till dugliga yrkesmän i de fack, som de egna sig åt — ingenting annat.

Hvad beträffar frågan om latin, förstår jag mycket väl, att man kan vara rädd för att släppa ett ämne, som spelat en så ofantlig rol i vår nuvarande kultur. Man vet, hvad man har, kan man här säga, men icke hvad man får. Samma räddhåga gjorde sig gällande, när det var fråga om att borttaga latin ur första klassen. Aflidne professor Boström i Upsala berättade för mig en gång, att, när han gick i skolan, läste man i första klassen latin och katekes, i andra klassen latin och teologi — en teologi, som var skrifven på latin — och i tredje klassen latin och teologi på latin samt, som nytillkommet ämne, historia. Att släppa ett ämne, som utgjorde en så väsentlig del af undervisningsmaterialet, var naturiigtvis ingen lätt sak, men det måste gå och det gick. Och jag tror, att det måste gå vidare nu — vi kunna icke i nederskolan behålla latin. Det må vara sant, att det än i dag spelar en mycket stor rol för den humanistiska bildningen, men det spelar dock icke samma rol som i forna tider. Numera hafva nemligen utvecklats många andra humanistiska ämnen, om hvilka man då hade litet eller intet begrepp — åtminstone hade de ej då ännu ingått såsom väsentliga faktorer i ungdomens uppfostran. Och när man hade blott ett enda sådant ämne, lade man sig naturiigtvis all vinning derom, och det med rätta; nu, när flera humanistiska ämnen finnas, måste det gamla enväldiga latinet vika något åt sidan. Man vill ju icke taga bort det, derom är ej frågan; men det måste maka åt sig för andra berättigade intressen.

Man har påstått, att 4 års latinundervisning i skolan ej vore nog såsom grundläggning för universitetsstudier i latin. För min del tror jag dock, att det är tillräckligt. Om de, som hafva intresse och fallenhet för språk, få 4 år med lämpligt timantal till latin, skola de utan tvifvel kunna lära sig allt, hvad de behöfva, för att kunna fortsätta sina latinstudier vid universitetet. Och hvad dem beträffar, som

icke ha fallenhet eller håg för latinet, så vore det ju för dem bäst att icke gå in på den linien — för öfrigt kan man väl ej efter deras önsknigar rätta skolans organisation. Sjelf läste jag latin endast 4 år, innan jag blef student. Deraf läste jag det de två första åren vid sidan af skolan. I den skola, som jag då tillhörde, undervisades nemligen icke i detta språk — det fick jag läsa privat en timme i veckan för skolans rektor. Sedan kom jag till Upsala lyceum, der jag bland skolämnena läste latin två år; och jag kan säga herrarne, att när jag blef student, hade jag läst latin vida utöfver det mått, som för närvarande presteras af lärjungar, som afägga studentexamen — äfven af dem, som erhålla betyget laudatur. Allt beror på den fallenhet, lärjungen har, och på lärarens duglighet. Nog räcka således 4 år till, om de användas väl. Men om, såsom det nu går till, tiden skall upptagas med en mängd grammatiska småsaker, som ej hafva något värde för elevernas utbildning, behöfves naturligtvis längre tid. Jag hänvisar en hvar, som är intresserad af saken, att blott se efter i en af de latinska grammatikor, som för närvarande mest användas i skolorna, och det skall visa sig, att denna min anmärkning ej är obefogad.

Herr talman! Jag skall, på grund af hvad jag nu yttrat, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Herr Centervall: Det hade varit min mening att här i dag framhålla några praktiska synpunkter, som göra motionens syfte särdeles lofvärdt och det af utskottet formulerade förslaget särdeles lämpligt att af Riksdagen antagas. Emellertid har jag blifvit så hes, att det är mig omöjligt att här utveckla dessa synpunkter så, som jag skulle önska. Jag får därför nöja mig med att säga, att den hufvudgrund, jag skulle hafva framställt, om det stått i min magt, för antagande af utskottets förslag, är den *öfveransträngning*, som utan tvifvel råder i våra skolor, enligt hvad jag både som skolkarl och far kan vittna. Jag tror, att denna öfveransträngning skulle i ganska vidsträckt mån hjälpas genom en sådan förändring af skolan, som här är ifrågasatt.

Emellertid och för att ej min tystnad må misstydas, vill jag säga, att jag i skol- och latinfrågan står på precis samma ståndpunkt som i fjor och sålunda på det allra lifligaste tillstyrker bifall till utskottets förslag.

Herr Sahlin: Jag vill först bedja herr Waldenström vara god att läsa en liten, liten bit af fortsättningen på det stycke, han uppläste ur medicinalstyrelsens utlåtande; förmodligen skall han då sjelf ganska lätt finna mitt yttrande, att styrelsen ej bestämdt förordat den nya afgangsexamen såsom kompetensprof, vara fullt riktigt. Det heter nemligen der: "Huru vida sagda missförhållande kan komma att inskränkas eller upphävas derigenom, att, såsom numera skett, ett tandläkareinstitut inrättats vid den medicinska högskolan i Stockholm, är en fråga, hvaröfver medicinalstyrelsen icke anser sig kunna afgifva

*Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)*

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16
års-åldern.
(Forts.)

något yttrande. I alla händelser synes nu lärarekollegiet vid sagda högskola vara den myndighet, som bäst kan bedöma, huru vida aflagd godkänd maturitetsexamen fortfarande kan anses erforderlig för anställning såsom tandläkareelev. Skulle lärarekollegiet vara af den åsigt, att denna examen kunde med fördel utbytas mot den i föreliggande riksdagsmotion åsyftade afgangsexamen, har medicinalstyrelsen för sin del intet att deremot erinra.“

Jag har endast emot utskottet velat göra gällande, att medicinalstyrelsen ej tagit sig vidare varmt af saken — jag har aldrig påstått, att den skulle hafva ställt sig afvog deremot.

Jag är herr Waldenström tacksam för, att han upptagit några af mina argument — i motsats mot den ärade motionären, som ansåg dem icke höra hit.

Jag har icke varit mycket förvånad öfver, att min ärade vän, motionären, icke velat taga upp till pröfning något af hvad jag sagt; men mycket förvånar det mig, att motionären till mig kan säga: “den, som icke vill förstå, kan ej heller förstå.“ Icke har det, mina herrar, felats mig vilja att förstå; jag har arbetat rätt mycket med dessa saker, och jag tror ej, att det kan sägas om mig, att jag af andra grunder än hänsynen till mina åsikter ställt mig på tvären mot det förslag, som här burits fram.

Motionären har framhållit, att min ståndpunkt skulle vara diametralt motsatt mot den, Andra Kammaren i 20 år intagit. Jag är själf icke riktigt i stånd att se denna “diametrala motsats“. Jag vill, likasom Andra Kammarens flertal, verka för en praktisk medborgerlig bildning — jag skiljer mig från motionären och, som jag tror, äfven från Andra Kammarens flertal endast i afseende å tillvägagångssättet för att nå detta mål. Jag vill nemligen hafva skilda läroverk för skilda ändamål, medan majoriteten vill hafva ett enhetligt läroverk med en utvikning på midten. Men den “diametrala motsatsen“ häri kan jag ej för min del finna. Jag är, likasom, efter hvad jag tror, Andra Kammarens flertal, emot det s. k. studentmonopolet och vill minska de allt för stora kraf, som i det hänseendet uppställas — ej heller här kan jag se någon diametral motsats mellan mig och kammaren. Och jag vill icke, att min åsigt skulle af Andra Kammarens majoritet eller eljest af dem, som ställa sig på denna majoritets ståndpunkt, oemotsagdt stämplas såsom diametralt motsatt kammarmajoritetens.

Det har varit mig ett nöje att i slutet af motionärens anförande få höra antydningar om en hel del andra reformer på skolans område, särskildt i afseende å höjandet af lärjungarnes moral, höjandet af deras intresse, höjandet af deras själfverksamhet, förbättrad lärarebildning och mycket annat. Men detta är icke argument, som kunna göras gällande emot mig eller för det föreliggande förslaget, utan tvärtom allt yrkanden, som, i den mån de äro rimliga, kunna genomföras oberoende af denna motions framgång, och de kunna omfattas af dess lifliga motståndare lika väl som af dess lifliga försvarare.

Jag vill ock till sist säga, att det är just med afseende å öfveranstängningen inom skolorna, som jag anser mig hafva så goda grun-

der att motsätta mig motionärens yrkande, då jag tror, att följden af den omorganisation af våra läroverk, som han tänkt sig, skall blifva en mycket större svårighet än den vi nu hafva att undvika öfveranstängning på skolans öfversta stadier.

Herr Waldenström: Ja, herr talman, man kan ju läsa en sak på många sätt, men såvidt som jag kunnat läsa innantill, säger medicinalstyrelsen, att den för sin del icke har någonting att erinra mot förslaget, derest lärarekollegiet vid tandläkareinstitutet icke har någonting särskildt emot det. Men tillika konstaterar medicinalstyrelsen, att sedan studentexamen införts såsom vilkor för en persons antagande till tandläkareelevator, har tandläkarnes manuelle färdighet att behandla tänder aflagit. I tandläkarexamen underkännes nu ett mycket större antal elever än förut, och detta förklarar medicinalstyrelsen bero på svårigheten att, sedan man uppnått 18 à 20 års ålder, kunna arbeta sig in i ett yrke, som fordrar så stor manuel färdighet. Huruvida detta kan komma att afhjelpas derigenom, att ett tandläkareinstitut inrättats, anser sig medicinalstyrelsen icke kunna afgöra, men det borde den ändå kunna göra, ty det är väl klart, att icke kommer tandläkareinstitutet att förmå upphäva det fysiologiska förhållandet, att en person vid 20 års ålder icke kan uppöfva sig till sådan manuel färdighet i ett yrke som en, som får börja vid 15 à 16 års ålder.

Hvad för resten beträffar herr Sahlins fruktan, att en reform i den rigtning, som motionären föreslagit, skulle komma att orsaka öfveranstängning, tror jag alls icke, att så blir förhållandet, under den förutsättning nemligen, att, såsom motionären framhållit, större valfrihet införes på skolans öfversta afdelningar, en omständighet, som jag anser vara ytterst vigtig. Herr Sahlin sade om det gamla gymnasiet, att det vanligen var en eller par lärare, som satte sin pregel på hela läroverket och drefvo fram lärjungarne till riktigt stor skicklighet i sina ämnen, under det att de öfrige lärarne voro under all kritik, så att lärjungarne försummade deras ämnen. Deri hade han delvis rätt. Men huru kommer det då till, att man, sedan den nya skolorganisation, som vi nu lefva under, blifvit införd, så ofta fått höra talas om, att när våra lärjungar nu komma till universitetet, så äro de mindre mogna för att bedrifva universitetsstudier, än de voro under de gamla tiderna? Jag har mången gång undrat deröfver och har icke kunnat finna någon annan lösning än den, att då lärjungarne på den tiden hade större valfrihet, kunde de egna mera tid och kraft åt vissa ämnen, under det att de lemnade andra ämnen efter sig. Sålunda var det nemligen möjligt för dem att utveckla sig till verklig färdighet att bedrifva universitetsstudier i de ämnen, som lågo för deras anlag och som de i skolan hade fått en grundlig utbildning i. Äfven då jag gick i skolan, kunde man taga studentexamen i endast några få ämnen. Detta brukades äfven af många, men jag tror icke, att de blefvo sämre studenter för det. En person, som t. ex. tog studentexamen i fyra ämnen med cum laude i två och laudatur i två, var icke sämre än en, som tog studentexamen i åtta med ett enkelt approbatur i hvart och ett af dem. Den antydning, som i motionen göres om större val-

Angående inrättande vid rikets allmänna läroverk af en särskild afgångsexamen för lärjungar vid 15—16-års-åldern.
(Forts.)

Angående
inrättande
vid rikets all-
männa läro-
verk af en
särskild af-
gångsexamen
för lärjungar
vid 15—16-
års-åldern.
(Forts.)

frihet, bör man därför taga vara på; och äfven om en skolreform efter mönstret af denna motion icke skulle komma till stånd, anser jag det likväl vara en pligt för regeringen att vid framläggandet af ett eventuellt läroverksreformförslag ställa så till, att lärjungarne i de öfre klasserna icke blifva betungade med den mängd ämnen, som de nu så nedtryckas af, att de nästan aldrig blifva riktigt skickliga i något, utan blifva medelmåttor i alla.

Herr Sahlin: Jag har aldrig betviflat, att lektor Waldenström kan läsa böcker på annat sätt, än jag kan läsa dem, men jag har betviflat, att han skulle få med sig många, som instämna i hvad utskottet säger å sid. 17, nemligen att förutom generaltullstyrelsen "samtliga de statsmyndigheter och representanter för olika näringar, som haft tillfälle att yttra sig öfver förslaget, hafva ställt sig välvilligt till detsamma och mer eller mindre bestämdt uttalat som sin mening, att en afgangsexamen vid läroverken af ungefär det omfång och vid den ålder, motionären tänkt sig skulle — visa sig för ändamålet lämplig." Jag kan icke finna annat, än att medicinalstyrelsen här icke ställt sig motvilligt mot förslaget, om nu lektor Waldenström förstår skilnaden.

Jag har emellertid icke begärt ordet för att säga detta, utan för att svara på lektor Waldenströms fråga, hvarför det gamla gymnasiet lärjungar kunde vara bättre förberedda för universitetet, än de äro, som nu gå ut från våra läroverk. Såvidt det är sant — men det är vanskligt att döma om sådana saker som dessa — tror jag, att det beror derpå, att det gamla gymnasiet lärjungar, liksom dess lärare, voro synnerligen ojemna. Den tiden var det många, som offrades på bildningens altare, för att man skulle kunna få några fram, men nu för tiden, med våra humana grundsatser, söka lärarne att få med sig så många som möjligt hellre än att drifva fram några få; därför blir möjligtvis i våra skolor resultatet i afseende å möjligheten att studera vid universitetet skenbart sämre, men i det stora hela tror väl icke någon af kammarens ledamöter, att man nu kommer till sämre resultat i afseende å möjligheten att studera, än man gjorde för 50 år sedan.

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad. Efter af herr tal-
mannen gifna propositioner å de i afseende å *punkten 1* gjorda yrkan-
den, blef utskottets hemställan bifallen; och skulle detta beslut, jemlikt
63 § 3 mom. riksdagsordningen, delgifvas Första Kammaren.

Härefter biföll kammaren jemväl utskottets i *punkten 2* gjorda
hemställan.

Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.

§ 6.

I ordningen derefter föredrogs

Andra Kammarens fjerdje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i
anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående
minderårigas användande i arbete vid fabrik m. m.

Uti berörda inom denna kammare afgifna motion, n:o 238, hade herr C. Wallis hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och, så fort ske kan, till Riksdagen inkomma med förslag till ny lag angående minderårigas användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering, i hvilket förslag, på samma gång industriens, hygienens och folkundervisningens berättigade kraf vid en sådan lagstiftning tillgodoses, framför allt måtte tillses, att lagstiftningen blifver verksam genom att åt yrkesinspektionen öfverlemlna kontrollen öfver lagens efterlefnad.

Utskottet hemställde emellertid, att ifrågavarande motion icke må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Wallis: Herr talman, mina herrar! Den motion, som jag adlemnat, har utaf Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott blifvit afstyrkt, men jag har dock icke något skäl att känna mig missbelåten med utskottets utlåtande. I sjelfva verket är skälet härtill icke så mycket det, att utskottet i sin motivering ställt sig särskildt vänskapligt mot min motion, utan det, att i de formella skäl, som utgjort anledningen för utskottet att afstyrka bifall till motionen, finnes inlagdt en säker garanti för mig, att det mål, som jag satt mig före, skall blifva uppnådt.

Detta mål är uppenbarligen det — som ju kammarens medlemmar torde insett genom studiet af min motion -- att det tillstånd, i hvilket vi med afseende på lagstiftningen angående minderårigas och barns användande i fabriksarbete för närvarande befinna oss, måtte så fort som möjligt upphöra. Vi hafva visserligen för närvarande en lag angående detta arbete, men denna lag är i sjelfva verket endast en lag på papperet, icke en lag, som i något hänseende är effektiv. Hvad jag med min motion afsett, har uppenbarligen icke varit någonting annat än att väcka denna gamla fråga angående ifrågavarande lags effektivitet till lifs igen, så att vi skola kunna få en effektiv lagstiftning i detta hänseende.

Då nu utskottet finner sig i stånd att meddela kammaren, att den departementschef, under hvilken detta ärende sorterar, är beredd att till slutlig behandling med det snaraste upptaga frågan, så synes det mig sjelfklart, att mitt mål är nådt, ty det förefaller mig omöjligt, att vid denna slutliga behandling ifrågavarande departementschef skulle kunna undgå att taga häusyn till de uttalanden, som förut uti denna fråga såväl utaf komitéer som utaf en mängd embetsverk hafva blifvit gjorda, hvilka uttalanden, huru stora meningsskiljaktigheter för öfrigt än må existera mellan de olika uttalandena, dock allesammans äro eniga derom, att i afseende å en sådan lags tillämpning bör den mest effektiva kontroll ega rum, och denna vilja allesammans öfverlemlna åt yrkesinspektörerna. Något annat är det icke heller, som jag önskat.

I den vissa förhoppningen, att denna vigtiga fråga inom en snar framtid således å nyo måtte komma fram för Riksdagen, så ber jag

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)*

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)*

derför att få meddela, att jag icke har något som helst yrkande att nu göra. Att jag likväl yttrat mig, beror derpå, att jag icke allenast haft att meddela kammaren detta, utan äfven derpå, att jag antager, att uti denna kammare finnes ett icke ringa antal personer, som på grund af sin erfarenhet skulle kunna vara i stånd att lemna kammaren detaljupplysningar angående den nuvarande lagens bristande effektivitet, upplysningar, hvilka jag icke har kunnat lemna, emedan jag icke har denna personliga erfarenhet angående lagens bristande effektivitet, utan måst i detta afseende stödja mig på allmänt kända förhållanden, som i utlåtanden af så väl komitéer som utaf embetsverk blifvit framhållna, äfvenså uppå fakta, som uti den dagliga pressen, och detta äfven under de senaste månaderna, meddelats och icke blifvit vederlagda. Det är alldeles själfklart, att om sådana meddelanden lemnades här i kammaren, skulle de kunna utgöra ett stöd för Kongl. Maj:t och påskynda arbetet med ett sådant blifvande lagförslags utarbetande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Krusenstjerna: Med auledning af det tillfälliga utskottets utlåtande äfvensom yttrandet af den siste ärade talaren anser jag mig böra meddela, att man i civildepartementet är sysselsatt med arbeten rörande den nu föreliggande lagfrågan. Anledningen till att den icke har kommit fram är den af utskottet sjelft vitsordade svårigheten att här komma till någon tillfredsställande lösning. Svårigheten gäller ju framför allt att med afseende å arbetstidens längd kunna förena skolans och hygienens anspråk, hänsynen till de minderårigas andliga och kroppsliga utveckling med, jag vill icke säga storindustriens och storkapitalets fordringar, ty från den sidan tror jag sannerligen icke så många svårigheter hafva mött, utan med dels föräldrarnes helt naturliga önskan att få sina barn så tidigt som möjligt ut i yrkena, så att de skola kunna förvärfva nödig yrkesskicklighet äfvensom lemna ett välbehöfligt bidrag till familjens uppehälle, dels den så mycket, särskildt från städerna framhållna vigten derutaf, att barnen icke få gå sysslösa och derigenom hemfälla till brott och förfall. Det är svårigheten att förena dessa intressen, som har försenat lagstiftningsarbetet.

Jag har emellertid — såsom af utskottets betänkande också synes — haft sammanträde med yrkesinspektörerna och diskuterat denna fråga med dem samt dessutom infordrat ytterligare upplysningar i ärendet; och jag tror mig kunna försäkra, att från regeringens sida frågan under årets lopp skall blifva slutförd.

Hvad man bör kunna komma öfverens om i denna sak synes vara, att man höjer minimiåldern för minderårigs inträde i arbete i allmänhet till 13 år, hvarvid på samma gång arbetstiden må få uppgå till högst 10 timmar dagligen; att man inför — derpå synes det mig ligga stor vikt — tid efter annan återkommande, obligatoriska läkareundersökningar, i syfte att de minderårige, som nog kunna arbeta åtskilliga timmar utan olägenhet, icke må användas i farligt eller helsovådligt arbete eller ansträngas öfver förmågan; och slutligen att man anordnar en effektiv kontroll öfver lagens tillämpning.

Och dermed är jag inne på det tredje och viktigaste af de önskemål, som af den siste talaren framhölls, nämligen en verksam kontroll.

Jag tror för min del icke, att man har så synnerligen stor anledning, att klaga öfver denna kontroll i städerna, åtminstone hvad de större angår. Jag har nämligen tagit reda på förhållandena här i Stockholm, der det är helsovårdsnämnden, som kontrollerar de minderåriges användande i arbete vid fabrik etc. antingen genom förste stadsläkaren eller stadens sundhetsinspektör eller i vissa fall genom helso-polisen; undersökningsförrättarne företaga inspektion fyra gånger om året och föra deröfver anteckningar. Och det har visat sig, att icke några egentliga missbruk förekomma.

Men att ökad kontroll behöfs på landet, är alldeles tydligt, ty kommunalnämnden är icke i tillfälle att utöfva den kontroll, som erfordras. Och under sådana förhållanden kräfves det naturligtvis ett ökad antal yrkesinspektörer — det ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på. När yrkesinspektörerna i början af året voro här samlade, förklarade de — och derom voro de enstämmiga —, att de nuvarande fem yrkesinspektörerna icke ensamma kunde öfvertaga denna kontroll, utan att antingen deras antal måste ökas eller ock hos dem anställas assistenter.

Herr Thylander: Då jag uti utskottets betänkande fann såsom skäl för afstyrkande af motionärens förslag åberopadt, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet upplyst om, att en utredning af frågan redan vore å bane hos Kongl. Maj:t och att man derfor snart kunde hoppas få de förbättringar vidtagna, som man önskade, ansåg jag mig för min del pligtig att framlägga de erfarenheter, jag gjort i min hemort — jag bor ju, som herrarne väl veta, i en fabriksstad — för den händelse att dessa skulle kunna i någon mån vara till gagn vid frågans lösning.

Det är temligen klart, att mina erfarenheter icke kunna vara allsidiga, utan tvärtom ganska ensidiga. De röra sig nemligen uteslutande om lagens bestämmelser angående de minderårigas skolgång, hvilka användas i arbete vid fabriker m. m.

Jag ber då att få framhålla, huru denna sak har gestaltat sig från dess första början till närvarande stund.

Det förhöll sig så, att, redan så snart det blef bekant, hvad lagen om minderåriges användning i fabriker m. m. af år 1881 innehöll, det uppstod en kraftig rörelse bland fabriksiddkare och arbetsgifvare i Malmö. Man satte sig genast i förbindelse med de myndigheter, som hade med folkskolan att skaffa, ty lagen innehöll ju en paragraf, som föreskref, att minderåriga under 15 år skulle begagna sig af undervisningen i folkskolan, hvarjemte i slutet af förordningen stadgades viss straffpåföljd i händelse af brott mot dessa föreskrifter. Man fann det derfor nödvändigt att i tid vidtaga sådana anstalter, att alla olägenheter undanröjdes.

I detta syfte arrangerade man saken så, att de vid fabrik etc. anställda minderåriga i åldern mellan 12—15 år uppdelades i två kategorier, af hvilka den första, omfattande dem, som voro i åldern 12—14

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)*

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)*

år, skulle bevista den egentliga folkskolan. De minderåriga åter, som voro öfver 14 år, skulle bevista den s. k. fortsättningsskolan.

Hvad nu först folkskolan beträffar, stälde man så till, att de barn, som arbetade sex timmar på förmiddagen, fingo undervisning tre timmar i densamma på eftermiddagen, medan deremot de, som arbetade på eftermiddagen, erhöles lika lång undervisning på förmiddagen. Den saken ordnades lätt. Och man fick sålunda tre klasser på för- och tre klasser på eftermiddagen för gossar samt lika många klasser för flickor.

Beträffande åter fortsättningsskolan ordnades saken på sådant sätt, att tre qvällar i veckan undervisning derstädes meddelades mellan kl. 7—9. Båda dessa afdelningar af skolan voro fyllda af elever; vi hade ibland ända till 30 à 40 barn i hvarje klass.

Det gick bra på detta sätt en liten tid. Men här — likasom öfverallt eljest — inträffade snart försummelse. Då trodde man sig kunna tillämpa den paragraf i lagen, som handlade om straffpåföljd för öfverträdelse af dess bud. Man anmälde därför saken hos skolrådet, som i sin ordning gjorde anmälan derom till hälsovårdsnämnden; och derifrån kom ärendet till polismyndigheten. Samma förhållande förekom emellertid äfven i andra fabriksorter, t. ex. Norrköping. Och midt under det vår polismyndighet var sysselsatt med att klargöra det omtvistade spörsmålet, huruvida den ifrågavarande straffpåföljden vore tillämplig i förevarande fall, ingick från Norrköping den underrättelsen, att polismyndigheten derstädes icke i det föreliggande fallet ansett sig kunna med stöd af lagbudet i fråga ådöma ansvar. Till samma resultat kom man då också i Malmö. Följden blef, att, sedan det första året gått till ända, antalet minderåriga vid fabrik m. m., hvilka voro underkastade skoltvång, betydligt minskades i så väl folk- som fortsättningsskolan. Och så fortgick det år efter år, så att det snart knappast fans några fragment kvar af de båda skolafdelningarne. Ja, det gick så långt, att den afdelning, som skulle upptaga de barn, hvilka mottagit undervisning i folkskolan minskades så, att den måste indragas; och barnen blefvo i stället instoppade i olika klasser i den egentliga folkskolan, der de måste följa med i de ämnen, hvilka förekomma på schemat för dagen.

För närvarande är förhållandet sådant, att fortsättningsskolan för flickor utvidgats på den grund, att man i densamma infört undervisning i slöjd. Fortsättningsskolan för gossar har deremot ej ökat. Det fins för närvarande der ej mer än 2 klasser, medan det åter, vid början af år 1882, fans åtminstone 14 klasser.

Följden af allt detta har blifvit den, att fabriksidkarne ej brytt sig om att taga hänsyn till hvad lagen säger om månatligt uppvisande af intyg från skolrådet angående njuten undervisning, ja, att man äfven i öfrigt trotsat allt hvad lagen innehåller beträffande de minderåriges obligatoriska undervisning.

Hvartill användes då den tid, som barnen ha fri från arbetet i fabrik eller handverk? Ja, jag ber blott att dervidlag få hänvisa till de uppgifter, som erhållits genom de undersökningar, som af polismyndigheten på olika håll vidtagits. Så kan man deraf finna, att, hvad Stockholm angår, polismyndigheten har kommit underfund med, att

orsaken, hvarför det fans ligapojkar här i staden, till ej oväsentlig del låg deri, att lagen om minderåriges användning i fabriker m. m. var absurd.

Enahanda är förhållandet på andra ställen; man har der gjort samma erfarenhet. Och deri ligger nog en sanning. Ty då man arbetar sex timmar om dagen, har man lika lång eller kanske längre tid att — om jag så må säga — stryka gata upp och gata ned. Och det är icke svårt för dessa små parflar på 12—15 år att finna större kamrater, som gå sysslolösa och af hvilka de lära sig åtskilliga odygder.

Hela lagen om minderåriges användning i fabriker m. m. har nog stor skuld i dessa missförhållanden. Men jag tror, att det är företredesvis en omständighet, som framkallat de allra flesta af de företintliga olägenheterna, och det är den kontroll, som nu utöfvas. Ty denna kontroll har väl varit öfver all beskrifning dålig hela tiden, ja, så svag, att man i själfva verket icke kan säga, att någon effektiv kontroll förekommer.

Jag ber att få omtala, att, då lagen stadgar, att en pojke icke får arbeta mer än sex timmar om dagen, så händer det, att han arbetar på en fabrik sex timmar på förmiddagen och på en annan sex timmar på eftermiddagen, — så föga verksam är kontrollen. Sådant existerar på många håll. Jag kan anföra ett exempel. Om en pojke heter Karl August Olsson, kallar han sig på ena stället August Olsson och på det andra Karl Olsson. Detta förekommer ganska ofta. Fabrikssegaren har ofta nog icke en aning om förhållandet. Så inträffade en gång på ett allmänt möte, som äfven bevistades af fabriksidkare, att någon drog fram denna sak; och det fans då de, som tyckte detta vara besynnerligt. Men när mau undersökte förhållandena, befans det, att det ej var mindre än fem fabriker, der pojkar arbetade i 12 timmar, trots att de enligt lag ej skulle få arbeta mer än 6 timmar. Detta synes visa, att kontrollen skulle i hög grad underlättas, derigenom att man strängt hölle på skyldigheten att månatligen förete intyg om skolgång. Om endast denna föreskrift efterlefdes, skulle det vara bra.

Jag har nu ej annat att tillägga än att i vissa yrken — åtminstone i den stad, jag tillhör — all kontroll behöfver betydligt skärpas. Det finnes t. ex. der en tändsticksfabrik, och en tobaksfabrik, der det gått helt underligt till, der man både öfveransträngt de minderåriga i arbetet och på samma gång icke sört för deras helsa och välbefinnande genom att taga hänsyn till de hygieniska föreskrifter, som lagen meddelar.

Man skulle kunna sätta i fråga, huruvida det är fullt lämpligt att åt helsovårdsnämnden hänskjuta att utöfva uppsigt öfver dessa förhållanden. Jag tror för min del, att det icke är tillräckligt, att man endast inspekterar fyra gånger om året, jag tror icke ens, att det är tillräckligt att inspektera en gång i månaden, utan jag tror, att det bör förhålla sig med denna inspektion likasom med hvarje annan, att den nemligen bör komma såsom tjuften om natten, för att man må blifva i tillfälle att se, huru saken verkligen gestaltar sig.

Till sist får jag ansluta mig till deras mening, som anse, att det

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik,
m. m.
(Forts.)*

Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)

i betänkandet omförmälda register bör upprättas, äfvensom uttala den önskan, att detta register under den tid, de minderåriga äro pligtiga att besöka skolan, sättes i sammanhang med de uppgifter, som från skolmyndigheterna meddelas. Blevde dessa reformer genomförda, tror jag, att mycket vore vunnnet.

Jag har endast meddelat dessa mina erfarenheter för att visa att, äfven hvad skolundervisningen beträffar, det är mycket illa sörjdt genom den nu gällande lagen om minderåriges användande i arbete vid fabriker m. m.

Herr Branting: Herr talman! De argument utskottet anför mot den motion, som är väckt af herr Wallis, synas mig i och för sig ingalunda så öfvertygande, att det skulle vara skäl att här följa utskottet och afslå motionen. Men jag må bekänna, att, efter det vi, tack vare denna motion, fått den förklaring, som vi nyss erhöilo från statsrådsbänken och hvori syntes mig ligga ett löfte — om ock icke ett alldeles bestämdt sådant — att redan till nästa riksdag en regeringsproposition om denna sak skulle vara att förvänta, ställer sig saken väsentligen annorlunda. Nu har motionen i alla fall gjort hvad den under nuvarande förhållanden kunde göra, nemligen att få till stånd från regeringsbänken det uttalandet, att man skulle mera på allvar gripa sig an med denna sak. Och det är sannerligen icke för tidigt. Ty redan år 1891 var det som den komité för revision af hithörande författning tillsattes, hvars arbete för länge sedan förelegat färdigt, men som till följd af den splittring i meningar, som rådt, icke åstadkommit något som helst resultat.

Det var emellertid ett par yttranden af herr civilministern, som jag icke kan låta gå oemotsagda förbi.

Han framhöll, att det icke var så mycket storkapitalets intressen, som man behöfde taga hänsyn till, när det gäller att införa en skärpt lagstiftning mot minderårigas arbete, utan snarare till föräldrarnes egen önskan. Jag ber att mot det påståendet få anföra ett par rader, som återfinnas i redogörelsen för den internationella arbetareskyddslagstiftningskongressen i Zürich 1897, der jag sjelf hade äran närvara såsom representant för Sveriges arbetareparti, men hvilken icke enbart besöktes af arbetarepartiernas representanter från skilda länder, utan dit också kristligt-sociala partier sändt ombud och der representanter för mera borgerliga reformsträfvanden utaf olika schatteringar talrikt voro tillstädes, en kongress, der man också i allmänhet sökte gifva särskildt inledningsanförandena en så vetenskaplig prägel som möjligt.

Den talare, som der inledde frågan om barns och minderårigas arbete, doktor Gehrig ifrån Bern, framhöll genast i början af sitt anförande, att man måste hålla fast vid, att hvarken staten eller föräldrarne ha något *verkligt* intresse uti barnens exploatering. Ty det är just barnens arbete, som tillåter föräldrarne att lemna sitt eget arbete till allt för billigt pris, och om man hindrar barnen att alltför tidigt komma in i kampen för tillvaron, tvingar man blott föräldrarne att hålla sig uppe på den minimiinkomst, som ännu kan tillförsäkra dem en existens.

Jag ber efter hänvisningen till detta endast få uttala den förhoppningen, att icke regeringen af missförstådd ömhet om föräldrarnes rätt och bästa allt för mycket vill släppa efter med barnarbetet och längre tillåta den exploatering af barnen, som för närvarande utgör en skamfläck för vårt land. I ett så stort industriland, som Sverige nu blifvit, är det, synes det mig, häpnadsväckande, att vi kunna tolerera ett sådant tillstånd, som här ännu råder i detta afseende, och hvarom vi litet emellanåt genom tidningsnotiser och på annat sätt få en käanedom, som måste väcka både harm och medlidande.

Det upplystes af herr civilministern, att meningen vore att höja åldern till 13 år — jag förmodar, att dermed blott menas *fyllda* 13 år, d. v. s. att barnen skola ha helt passerat det 12:te året, att de således skola få ingå i arbetet redan vid 13 års ålder. Jag vill dock erinra om, att i ett så stort land som Tyskland och i ett så framskridet land som Schweiz har man kunnat sätta denna ålder på en ännu högre punkt och stannat vid 14 år. Men den kongress, hvarom jag talade, gick ännu ett steg längre och ansåg, att minimiåldern kunde höjas ända upp till 15 år, hvarjemte der också framhölls med eftertryck en sak, som herr statsrådet också berörde, nemligen nödvändigheten af att ställa barnarbetets inskränkning i samband med skolans successiva utveckling, så att den obligatoriska skolgången blir fullt tillräcklig, och det icke blir en mellantid, då barnen ha hvarken skolgång eller arbete. Detta är en sak, hvarom helt visst alla äro ense, men jag tror, att ifrån det läger jag representerar man vill uppnå denna öfverensstämmelse genom att utsträcka skolåldern så mycket sig göra låter, och först så sent som möjligt låta fabriksarbetet för inkomst inträda.

Det är ytterligare en annan sida af saken, som jag ber att ett ögonblick få stanna vid, nemligen att herr civilministern icke berörde den omfattning, som den blifvande lagen skulle få. Detta var en beklaglig lucka, därför att, såsom vi känna, det hittills varit så stäldt, att 1881 års lag icke tillämpats i hela dess utsträckning, utan att undantag beviljats derifrån på vidsträckta och viktiga områden.

Ett bland de viktigaste områden, som detta undantag hittills gällt, är sågverksindustrien. Det är så mycket mera nödvändigt, att det blir ett slut på detta undantagsförhållande, som statistiken synes visa, att barnarbetet inom denna industri är stadigt uti en ganska obehaglig utveckling.

De officiella siffror, som föreligga, äro icke så starkt talande i detta fall, ty de räcka endast till år 1891, åtminstone efter den sammanställning, som jag har i min hand. Men deremot har det socialdemokratiska arbetarepartiets styrelse i höstas föranstaltat om en liten undersökning af förhållandena vid ett antal sågverk just med afseende på barnarbetet. Denna gaf vid handen, att det i alla fall ställer sig så dåligt, att de undantagsförmåner, som sågverksegarne i detta afseende åtnjuta, icke vidare böra få fortfara.

Det visade sig sålunda att, medan år 1875 antalet af personer under 18 år utgjorde 16,8 procent af hela arbetsstyrkan hade detta antal år 1898 stigit till 23,14 procent. Vid de 22 sågverk, som undersökningsförrättaren besökte, och der han i de flesta fall blef välvilligt

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)*

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)*

mottagen äfven af arbetsgifvarne, som stälde alla erforderliga upplysningar till hans föfogande, visade det sig, att icke mindre än 882 personer under 18 år befunno sig ibland 3,819 arbetare, och af dessa minderåriga voro 202 till och med under 12 år, 312 mellan 12 och 14 år, och hvad den allra yngsta gruppen beträffar, funnos der gossar ända ned till 7 års ålder, något som naturligtvis är en fullständig olaglighet, beroende på den bristande kontroll, hvarom här förut talats, — och en af motionens hufvudförtjenster är just, att den påpekat nödvändigheten af att införa sådan.

Det framhålles särskildt, och det har blifvit bekräftadt genom meddelande till mig af en ärad Norrlandsrepresentant, att åtskilliga sågverk uppe i Jemtland, nemligen — för att citera vår undersökningsförrättare — "Ocke, Trångsviken och Gefsjön, tillhörande ett engelskt bolag, kunna tagas som exempel på verklig grym likgiltighet för de små barnen. Isynnerhet vid Ocke och Trångsviken formligen vimlar det af småbarn inne i sjelfva såghuset under maskinernas surr och sågklingornas fräsande. De minderåriga användas ej endast till lättare och mindre farliga sysslor, såsom undanskaffande af ribb och affall m. m. De få äfven på egen hand sköta sägar och kantrissor, sysslor, som visserligen ej kräfva särdeles stora kroppskrafter, men dock, med hänsyn till den intensitet i arbetet samt den varsamhet och försigtighet det kräfver, måste anses såsom fullt ut fordrande en fullväxt person". Anledningen till allt detta är att barnarbetet är billigare, hvadan vinsten för arbetsgifvarne blir vida större. Det framhålles vidare uti denna undersökning, som innehåller många intressanta detaljer, flere faktiska exempel på att olycksfallen blifvit talrika just ibland barnen samt hvilket sorgligt och nedslående intryck det gör att se för tidigt blifna krymplingar, som redan i den tidigaste åldern fått sådana minnesbetor för lifvet, som handteringen af maskiner medför. Måhända blir jag i tillfälle att, om så kan vara lämpligt, redan nästa år få lemna en mera detaljerad framställning med stöd af denna utredning.

Utaf hvad här blifvit sagdt synes mig emellertid framgå alldeles tydligt nödvändigheten af att så fort som möjligt få ett effektivt skydd till stånd för minderåriga utan sådana inskränkingar, som regeringen förut alltför villigt har beviljat åt enskilda farliga industrigrenar och äfven med tillgodoseende så långt som möjligt utaf både arbetareklassens och samhällets verkliga intresse. Och detta intresse ligger korteligen deri, att barnens arbete inskränkes till det minsta möjliga, så att barnen måtte få tillhöra skolan och först senare komma in i kampen för lifvet.

Herr Thor: Herr talman! Jag skulle också önska att få uttala såsom min mening, att sågverks- och brädgårdsindustrien icke helt kategoriskt undantagas från denna lagstiftning.

Det är sant, att vissa af der förekommande arbeten icke äro i hygieniskt afseende så farliga, att icke barn på en 12 à 13 år skulle kunna utföra dem utan skada för helsan. Men å andra sidan, isynnerhet vid sågverk och hyflerier, finnas maskiner, som äro mycket

farliga, och måste skötas med stor omsorg, och dessa ha förorsakat flera olycksfall i synnerhet bland barnen.

Det går således icke, som sagdt, an, att helt kategoriskt undantaga denna handtering från lagstiftningen och det är nödvändigt att kontrollen skärpes, ty den är helt och hållet värdelös sådan den nu är.

*Angående
skrifvelse till
Kongl. Maj:t,
i fråga om
minderårigas
användande
vid fabrik
m. m.
(Forts.)*

Herr Zetterstrand: Jag tillåter mig endast att på grund af hvad i saken förekommit yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallis: Jag har naturligtvis allt skäl i världen att vara herr statsrådet och chefen för civildepartementet tacksam för hans yttrande och hans gifna löfte att till Riksdagen återkomma med denna fråga. Utaf hans yttranden är det särskildt ett, hvilket jag vill ta fasta på, nemligen det, att uti ett sådant blifvande lagförslag, kontrollen angående lagens effektivitet skulle underlättas genom periodiskt återkommande läkareundersökningar. Som bekant var det uti 1891 års komité minoriteten d. v. s. industrimännen och industriens förespråkare, som framställde ett förslag, att sådana periodiskt återkommande undersökningar skulle ega rum. Jag anser det icke vara mer än rättvist att till denna minoritet frambära ett tack för detta deras förslag. Detta accepterades af hela komitén och äfven denna komité bör man härför vara i hög grad tacksam. Min öfvertygelse är, att sådana periodiskt återkommande läkareundersökningar, i fall de effektivt anordnas, komma här i landet, liksom utomlands att visa sig välsignelsebringande. De komma nemligen att intressera dem, som i afseende på den hygieniska sidan af frågan äro mest kompetenta, alltså läkarne, för frågan, och de komma att vara af särdeles stor betydelse speciellt i det fall, att det blifvande förslaget, såsom här antydts, skulle komma att öka arbetstiden för tretton- och fjortonåringarne.

Det är alldeles tydligt, att en sådan ökad arbetstid i ett stort antal yrken alltför väl kan förekomma, men det är å andra sidan också tydligt att den i andra yrken kan komma att kräfvat alltför stora ansträngningar. Det är alldeles gifvet, att dylika periodiska läkareundersökningar skulle kunna åstadkomma en gallring af de helsöfarliga yrkena ifrån de mindre helsöfarliga och sålunda åstadkomma hvad utan tvivel ändå kommer att ega rum, nemligen successivt skeende förbättringar af det förslag Kongl. Maj:t kommer att framlägga och som vi komma — jag hoppas det — att nästa år debattera.

Men jag har i motiveringen till min motion särskildt framhållit, att, för att dessa läkareundersökningar skola bli effektiva, är det, såsom utlandets erfarenhet visat, nödvändigt, att dessa kontrollerande undersökande läkare äro i den ställning, att de äro fullständigt oberoende af arbetsgifvarne. Det är en absolut nödvändig sak, och jag hoppas, att i ett blifvande lagförslag hänsyn härtill kommer att tagas.

Vidare anfördes ej i detta ämne. Utskottets hemställan bifölls af kammaren.

§ 7.

*Angående
åtgärder till
hämmande af
tobaksbruket
bland minder-
åriga.*

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14, i anledning af väckta motioner om vidtagande af åtgärder till hämmande af tobaksbruket bland minderåriga, föredrogs härefter.

Utskottet hade från kammaren fått emottaga tvenne motioner, i hvilka föreslagits åtgärder till hämmande af tobaksbruket bland minderåriga, nemligen:

dels motionen n:o 81, deri herr *Hj. Sjövall* hemställt, "att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville utfärda förbud mot tobaksrökning för lärjungar vid folkskolor, allmänna läroverk och andra med dem jemförliga läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd";

dels motionen n:o 234, deri herr *J. Persson* i Arboga föreslagit, "att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, i syfte att hämma det öfverhandtagande bruket af tobak bland minderåriga, vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande af lagbestämmelser om förbud mot att till personer under en viss ålder sälja eller utlemna tobak".

I anledning af berörda motioner hemställde utskottet,

att Andra Kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder må kunna vidtagas till hämmande af tobaksbruket bland minderåriga, samt, derest lagbestämmelser i detta syfte skulle prövas erforderliga och möjliga, för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna må föranleda.

Häremot hade reservation afgifvits af herr *A. Olsson* i Mårdäng, som hemställt:

1:o) att herr Sjövalls motion icke måtte till någon Andra Kammarrens åtgärd föranleda;

2:o) att icke heller herr Perssons motion för närvarande måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit föredragen, yttrade

Herr Höjer: När jag första gången läste det tillfälliga utskottets betänkande, kom jag att tänka på den gamla visan: "klockarfar skall då allting bestyra." Klockarfar för oss inom Riksdagen det är naturligtvis Kongl. Maj:t. Motionärerna synas nu anse, att Kongl. Maj:t har för litet att bestyra, och därför vilja dessa årade ledamöter af kammaren, att Kongl. Maj:t bland annat skall lappa ihop en eller

flere lagar, hvarigenom det skall göras slut på ofoget, att öfvermagar tugga snus och röka cigarrer. Jag är den förste att instämma i motionärernas motivering, då de framhållit den våda i hygieniskt afseende, som missbruk af tobak medför för alla i gemen och för barn och ungdom i synnerhet. Men, mina herrar, detta är *en* sak, och att inlåta sig på en förbudslagstiftning i detta hänseende är en helt annan. Man har sagt och sagt med rätta, att sämre än inga lagar äro sådana lagar, hvilka aldrig under några vilkor kunna göras effektiva, och detta synes mig just skulle blifva händelsen med bestämmelser, som utfärdades vare sig i enlighet med herr Sjövalles förslag eller i öfverensstämmelse med min ärade vän herr Jakob Perssons i Arboga motion.

*Angående
åtgärder till
hämmande af
tobaksbruket
bland minder-
åriga.
(Forts.)*

I all synnerhet gäller denna omöjlighet att kunna göra lagen effektiv det förslag till lagstiftning, som herr Sjövall kommit med. Hans förslag går ju ut på att införa ett absolut förbud för barn intill en viss ålder att röka tobak. Han anför dock sjelf i sin motion det der kongl. förbudet af år 1741 och fäster uppmärksamheten på — hvad som också är fullkomligt faktiskt — att denna lag, som kanske gäller ännu i dag, aldrig har kunnat blifva efterlefd. Deruti har han nog också fullkomligt rätt. Jag tror icke, att 1741 års lag kunnat göras effektiv ens i åtta dagar efter sitt utfärdande. Nu kommer herr Sjövall och vill, att Kongl. Maj:t skall gifva ett absolut förbud mot bruk af tobak utaf öfvermagar och tänker — förmodar jag — att det i våra dagar skall vara lättare att öfvervaka ett sådant förbud än för 150 år sedan. Jag tror tvärt om, att det är mycket svårare, i synnerhet när jag tänker på att många af de äldre med säkerhet komma att ställa sig hindrande i vägen för lagens effektivitet. Ej minst kommer dylikt att ske från föräldrarnes sida. Jag vet många fäder, som till julklapp eller på födelse- och namnsdagar gifva sina unga gloopar till söner en låda dyrbara cigarrer, och jag känner mammor, som icke akta för rof att sticka en femöring i handen på ännu yngre plantor för att de i närmaste bod skola köpa sig en cigarrett. Huru tänker sig utskottet möjligheten af att en lag, innehållande ett absolut förbud, skall kunna göras effektiv, om föräldrarne på detta sätt sätta sig emot den? Och jag får säga, att jag knappast undrar på om så skulle ske. Många fäder och mödrar tycka nemligen icke alldeles utan skäl, att skolan och staten redan nu blandar sig tillräckligt mycket i deras barns uppfostran, och att den alldeles icke bör göra det än mera genom en lagstiftning om förbud i större eller mindre utsträckning mot bruk af tobak. Jag är således viss om att föräldrarne, långt ifrån att lugnt finna sig i lagen och i åtlydnad af förbudet, i stället skulle komma att reagera mot detsamma. Det kommer att blifva en mängd lagbrott, som ingen kan beifra, från Haparanda ned till Trelleborg.

Ett absolut förbud är således enligt min tanke omöjligt. Men icke mycket bättre ställer sig en lagstiftning af det slag, som herr Jakob Persson förordar. Han vill förbjuda *försäljning* af tobaksvaror åt minderåriga och uppdrager en jmförelse mellan ett sådant förbud mot försäljning af tobak, å ena sidan, och nu gällande förbud mot försäljning af bränvin åt minderåriga, å den andra. Jag ber om för-

*Angående
åtgärder till
hämmande af
tobaksbruket
bland minder-
åriga.
(Forts.)*

låtelse, men jag tycker, att jämförelsen haltar högst betydligt. Först och främst och utan att dermed vilja göra mig till någon målsman för tobaken vill jag säga, att det synes mig vara mycket värre, om gossar supa bränvin än om de röka cigarretter. Skall således förbud mot försäljning åt minderåriga ega rum med afseende å någondera varan, är det tydligt att förbudet bör i första rummet rigta sig mot försäljning af bränvin. Redan ur den synpunkten haltar jämförelsen således högst betydligt. Men den haltar äfven ur en annan synpunkt. Det är lättare — så förmodar jag åtminstone — att kunna kontrollera tillämpningen af förbudet mot försäljning af bränvin åt minderåriga än att kontrollera, att förbudet att tillhandahålla och försälja tobaksvaror åt barn efterlefves. Detta har också utskottet i sitt betänkande medgifvit. På landsbygden kan man gå igenom socken efter socken utan att anträffa ett enda bränvinsutminuteringsställe, och i min hembygd, Dalarne, tror jag icke det finnes ett enda sådant utom i städerna. I detta fall kan man således jämförelsevis lätt handhafva kontrollen. Tobak åter försäljes på landsbygden i två eller tre bodar i hvarje by. Hurudan skall kontrollen då kunna blifva på landsbygden, och hurudan skall den blifva i städer, sådana som Stockholm, der det finnes tusentals ställen, stora och små — och de små äro värst — der tobak tillhandahålles allmänheten. Jag nekar nu visst icke till att både i ena fallet — enligt herr Sjöwalls förslag — och i det andra — enligt herr Perssons i Arboga förslag — eu och annan lagöfverträdare möjligen kan tagas för hufvudet och befordras till vederbörlig näpst, men hvad betyder detta? Jag kallar det åtminstone icke för en effektiv lagtillämpning. Och den synpunkten vill jag fastslå: hellre ingen lag än att stifta en lag, som man icke har någon förhoppning att kunna göra verkligt effektiv.

Det är icke heller, synes det mig, på detta sätt man skall råda bot för det onda, utan det skall ske genom att inslä på helt andra vägar. Man skall icke börja med barnen, utan med föräldrarna. Det sätt, som efter mitt förmenande bör användas, är — och detta framhålls också någonstädes i betänkandet, jag minnes nu icke, om det är af utskottet eller af reservanten — att barnen uppfostras till ovilkorlig lydnad för hvarje bud, som af föräldrarna utfärdas om måttlighet eller återhållsamhet med afseende på alla sådana njutningar, som föräldrarna anse skadliga. Vidare skola barnen, och äfven föräldrarna, der så behöfves, undvika allt, vare sig bruk eller missbruk af tobak. Härtill kommer en tredje omständighet, nemligen den, att vederbörande redan kunna utfärda förbud utan att behöfva gå till Kongl. Maj:t, hvilket skett här i Stockholm, der skolrektorerna förbjudit all rökning inom skolans område och på offentliga platser. Med ett sådant förbud kan det vara tillräckligt. Jag föreställer mig också, att det icke skulle vara omöjligt, att skoloraden på landet utfärdade sådana förbud med afseende å deras skolor, med tillbörlig förklaring, att en öfverträdelse af förbudet medförde ett kok stryk. Det synes mig vida bättre att så förfara än att stifta lagar, som vi icke kunna upprätthålla, och jag är också alldeles på det klara med att för ändamålets

vinnande behöfves endast ett förnuftigt iakttagande af de möjligheter att stäfja missbruket, som vi redan hafva.

Det är på grund häraf, herr talman, jag ber att få yrka afslag på såväl utskottets hemställan som de väckta motionerna.

*Angående
åtgärder till
hämmande af
tobaksbruket
bland minder-
åriga.
(Forts.)*

Herr Olsson i Mårdäng: Såsom herrarne finna, har jag vid detta utskottets betänkande fogat en reservation, och ehuru jag åtminstone delvis gillar utskottets motivering, hyser jag dock i fråga om sjelfva det slut, hvartill utskottet kommit, en annan mening. På de skäl, som anföras i reservationen, har jag dock ansett mig böra yrka afslag å de väckta motionerna. Dessa skäl äro dels af saklig och dels af formel art. På de förra skall jag nu icke inlåta mig, då jag förmodar, att de i allt fall komma att framdragas och det redan till en del skett af den förre talaren. Hvad de formella beträffar, kan jag icke finna, att vare sig i herr Sjövals eller herr Perssons motion finnas omnämnda de åtgärder, som utskottet i sin motivering framhållit såsom af dem påyrkade.

Herr Sjövall yrkar i sin motion, "att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville utfärda förbud mot tobaksrökning för lärjungar vid folkskolor, allmänna läroverk och andra med dem jemförliga läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd". Herr Persson åter framställer yrkande om att "Kongl. Maj:t täcktes, i syfte att hämma det öfverhandtagande bruket af tobak bland minderåriga, vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande af lagbestämmelser om förbud mot att till personer under en viss ålder sälja eller utlemna tobak".

Ser jag nu på utskottets motivering, finner jag, att utskottet på sid. 3 säger, att undervisning rörande tobaksbrukets skadliga verkningar är det, som bör sättas i första rummet, och att härför måste vidtagas särskilda åtgärder. Men i hvilkendera motionen talas om undervisning i detta afseende och om särskilda åtgärder för denna undervisning? Jag kan icke någonstädes finna något sådant uttalande. Ursprungligen var meningen att vid denna punkt i motiveringen bifoga en jemförelse med kongl. förordningen den 4 november 1892, men detta råkade i en olycklig stund blifva bortjusteradt, och derigenom förklaras, hvarför reservationen i visst fall kommit i en något besynnerlig ställning i förhållande till utskottets betänkande.

Hvad vidare angår de af utskottet förordade åtgärderna för införande i folkskolestadgan och läroverkstadgan af det ifrågavarande förbudet, derom kan jag heller icke finna något i motionerna. Ytterligare en svag punkt i motiveringen finner jag beträffande undervisningen. När utskottet säger, att i herr Sjövals motion antydes ytterligare en utväg för att råda bot för det öfverklagade oskicket, nemligen *undervisning* om nikotinet skadliga verkningar särskildt för ungdomen, så befinnes herr Sjövall, enligt hvad som framgår af tredje stycket på sid. 3, härom yttra allenast att, "lärarne böra alltså undervisa och upplysa barnen om tobaksbrukets skadliga inverkan". Vidare säger herr Sjövall, att kongl. förordningen den 4 november 1892 skulle vara tillämplig äfven beträffande undervisningen om tobakens skadliga

Angående
åtgärder till
hämmande af
tobaksbruket
bland minder-
åriga.
(Forts.)

inverkan. Huru dermed förhåller sig skall jag icke inlåta mig på. Att emellertid herr Sjövall antydt, att han vill hafva ytterligare bestämmelser angående undervisningen, kan jag icke finna att utskottet haft anledning att antaga, och jag skulle nästan vilja säga, att man velat påbörda honom något, som han i motionen icke anført. Han säger endast, att lärarens förbud blir till stor del ett fruktlöst arbete, så länge lärarens varning och förbud för ungdomen kan te sig såsom endast ett uttryck för lärarens godtycke och att han måste hafva hjälp af lagen, om hans förbud skall blifva effektivt. Det är allt, hvad herr Sjövall enligt mitt förmenande antydt rörande undervisningen. Men så säger utskottet, att det måhända erfordras vidtagandet af särskilda åtgärder för bibringandet af denna undervisning. Ja, äfven jag har i min reservation antagit, att t. ex. ett mindre anslag beviljades till understöd för dem, som vilja utgifva skrifter i ämnet.

Emellertid säger utskottet i sista stycket på sid. 10: "Hvilken eller hvilka af dessa eller andra åtgärder, som må finnas ändamåls-enliga, torde lämpligast kunna afgöras af Kongl. Maj:t". För min del vill jag icke vara med om att till Kongl. Maj:t afsända en skrifvelse med så svag motivering, som här är meningen att göra. I sjelfva klämman slutligen göres samma obestämda uttalande om "att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder må kunna vidtagas till hämmande af tobaksbruket bland minderåriga". Hvad är det nu, utskottet i sjelfva verket sagt? Utskottet har endast påpekat en del åtgärder, som äro omöjliga att vidtaga; sedan skulle Kongl. Maj:t få taga reda på saken. Vill nu Andra Kammaren godkänna ett sådant skrifvelseförslag, skall jag icke mycket sörja deröfver, men för min del har jag icke kunnat vara med om att föreslå någonting sådant. Jag vet mycket väl, för hvad jag utsätter mig, då jag ställer mig på den ståndpunkt, jag nu gjort, och jag är beredd att taga allt hvad jag får. Man har sagt mig, att detta är en humanitetsfråga, och därför bör man vara med om utskottets hemställan. Det må nu vara en humanitetsfråga eller icke, så har jag den uppfattning, att jag hvarken af humanitetsskäl eller opportunitetsskäl bör hindras att uttala min på öfvertygelse grundade mening. Man har sagt, att sträfvandet mot ifrågavarande oskick bör stödjas med ett kraftigt uttalande, men om utskottets betänkande stannar i Riksdagens papperskorg, som man plägar säga, hvilket kraftigt uttalande blefve då gjordt?

Jag anser mig, som sagdt, ej böra handla annorlunda än efter min öfvertygelse, men jag hyser, i enlighet med hvad jag nyss yttrat, den bestämda mening, att jag i förevarande fall skulle göra detta, i fall jag nu biträdde utskottets hemställan.

Jag har kanske i min reservation dristat att uttala mig för mycket — jag hade så när sagt graverande — skarpt med afseende å det föredöme, med hvilket föräldrar och målsmän föregå barn och myndlingar. Jag tror dock icke, att jag härvidlag sagt för mycket. Hvad hjälper i sjelfva verket *lagstiftning* mot det förekommande missbruket af tobak, om dessa föregå med dåligt exempel? Jag vill taga ett exempel från mig sjelf. Om jag sjelf rökte, hvilket jag nu icke

gör, och jag hade söner i den ställning, att de skulle drabbas af den ifrågasatta lagen, hvad tro herrarne, att dessa då skulle tänka, om jag själf rökte? Icke kunna de draga upp den, jag vågar nästan säga, hårfina skilnad, som litet grand kan spåras i motionerna, och hvilket ju för öfrigt är en omtvistad fråga, huruvida tobaksrökning för äldre är skadlig eller icke. Ja, det är ju naturligt, att mina söner kanske skulle i många fall sätta mitt föredöme framför Kongl. Maj:ts förbud.

*Angående
åtgärder till
hämmande af
tobaksbruket
bland minder-
åriga.
(Forts.)*

Jag har vidare dristat mig uttala, att lärare och uppfostrare utom hemmet äfven hade någonting att iakttaga, så till vida att de borde sätta sitt eget föredöme vid sidan om sina varningar och förbud. Detta är dock en sak, hvarmed jag tror, att Riksdagen icke har så synnerligen mycket att göra. I sammanhang härmed skall jag tillåta mig att äfven uttala den meningen, att den ärade ledamot af Andra Kammaren, som har sitt namn under detta betänkande, skulle bland skolläraryne och skolbarnen, åtminstone hvad landsbygden beträffar, ensam genom sin tidning kunna utträtta lika mycket, som Kongl. Maj:t och Riksdagen tillsammans.

På grund utaf hvad jag nu anfört och då jag icke i denna sena middagstimme vill längre uppehålla herrarne, ber jag att nu få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min reservation.

Som ännu åtskilliga talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen i detta ämne till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Sedan härefter ett protokollsutdrag blifvit justerat, åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,53 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.